

SIRP

EESTI KULTUURILEHT

hind 8 krooni

reede, 29. jaanuar 1999

number 4 (2757)

Olav Ehala ei karda kolle – ja nad polevatki pahad, pigem naljakad.

HARRI ROSPU

Parim hinnang homme Estonias esietenduvale lastemuusikalile **“Nukitsamees”** on see, et mõne nädala eest lavastusprotsessi lülitunud Neeme Kuningas tellis teispäevasel pressikonverentsil selle loojalt uue muusikali. Seda, et **Olav Ehala** muusika on klass omaette, kinnitasid ka teised tegijad: noor dirigent Elmo Tiisvald kiitis helikeele unikaalsust ja looja meisterlikkust; paljusid žanre proovinud Volde-mar Kuslap leidis muusikast rosina, mis tema südant kosutas. Kui nii mõnigi kuulus muusikal on ehitatud ühele hitile,

siis juba aastatetaguses **“Nukitsamehe”** filmis on hitiks saanud laule ridamisi ja muusikali tarvis on neid ju juurdegi kirjutatud. Hardi Volmeri juhitud lavastusgrupp ei soovita küll teatritükist otsida otseseid paralleele menuka filmiga. Aga usutavasti on just toonane kustumatu filmi- ja muusikaelamus see, mis toob tänased lapsevanemad perega muusikali vaatama. Lubatakse tulla kõigil, ka kõige pisematel, sest **“Nukitsamehest”** on muusikalaval saanud üks ilus ja leebe lugu.

Täna lehes

Unt teatrist, Mutt ajaloo tegemisest. Lk. 2/ Ingrid Rüütel rahvuse tulevikust. Lk. 3/ Annist 100, Eesti kirjanike uus leksikon. Lk. 6 – 7/ Teatrikriitiline mõte Eestis. Lk. 8 – 9/

Sirp eri. Eesti Muusikanõukogu ja muusikaelu teravnurgad. Lk. 11 – 14 Maal galeriipeeglis. Lk. 10/ Lüüriline Allsalu. Lk. 15/ Kaasaegsest eesti filmikriitikast. Lk. 16.

Keha ja masin

Eri luuletajate kujundid satuvad dialoogi. Teatri kui keha elegantne käsitus, millega tuli välja Priit Ratassep, jääb mulle kahjuks emotsionaalselt kaugeks. Nimelt emotsionaalselt, sest kogu too sotsiaalse keha teooria on iseenesest metafoorne ja emotsionaalne, nagu see prantsuse filosoofia puhul on loomulik. Ükskõik mis asja kehaks nimetamine on kahtlemata seksuaalrevolutsiooni kõrge ja rafineeritud kõrvalprodukt.

Teater on n i i kehaline selle sõna kitsamas tähenduses, et tema laias mõttes kehaks ja teatriruumi nahaks pidamine ei tule mul kuidagi välja, kuidas ma ka ei püüaks. Süü on muidugi minu kujundliku mõtlemise eripäras. Ma oskan küll keha, ta füsioloogiat ja kõikevõimalikke volte ja ekskremente – aga ka *mind-body* dualismi erilist mõtte- tust – aduda näitlemise akti puhul. Ka Eugenio Barba üks suuri metafoore on naha ja vere kollisioon, kusjuures sellestki jääb küll ime- lik mulje, mis meenutab mulle mu lapsepõlve kujutlust, et naha all ongi lahtiselt veri (soonte olemasolust polnud ma siis veel teadlik).

Kui teater oleks keha, ei saakski teda vist õieti objektina käsitle- da. Näiteks Valeri Podoroga väidab (Merleau-Pontyst tõukudes), et keha objektsus ilmneb silmatorkavalt alles siis, kui keha eluenergia on vähenenud. Näiteks – alasti, ahistavalt vaadeldav keha; haavatu keha; laip; ori (*rab-robot*) – need kõik pole ju eriti autonoomsed.

Moodne filosoofia ei tee nüüd, kolmsada aastat pärast La Mettrie'd ja Hobbesi, jälle justkui suurt vahet keha ja masina vahel.

Teatrit tervikuna masinaks on küll vist väga harva nimetatud. (Miskipärast tuleb pähe Camillo Mäluteater.) Ometi on masina metafoor kuidagi mugavam kasutada kui keha oma. Küllap on sel pikem kultuuriline traditsioon. Meenuvad loovad masinad Laputa akadeemia võllidest kuni arvutiteni, Turingi masin, aga ka ennast- hävitavad küberneetilised masinad, Yves Tanguely endast tükke pil- duvad skulptuurid (ka Kafka karistusmasin, mis samuti ennast de- konstrueerib), ja loomulikult kõik muud "iha-" ja "poissmehemasina- nad". Masina kui programmeeritud ja ennast kordava süsteemi puhul on ka uurimine, objektina tarvitamine lihtsam. Kui kehast eluenergia välja lülitada, siis on see pahatihti pöördumatu. Kuid väljasurnud masin pole veel laip. Teda võib uuesti käivitada. Eluenergia on temasse hõlpsasti koostetav. Väljalülitatud energiaga masinat saab rahulikult uurida ja see ongi ohutum – kes siis avaks sisselüli- tatud masina, et selle struktuuri tundma õppida? Isegi instrukt- sioonides on öeldud, et "tagakaane avamise eel tuleb stepsel seinast välja tõmmata."

Masin võiks küll sobida teatri metafooriks – muidugi, kui üldse sel- list metafoori vaja on. Aga oletame, et on. Aeg on selline. Mina ei saa küll enam millestki rääkida, ilma et ma tema ümber ei kooks tähen- duste võrku.

Võtame näiteks kohvimasina ja ärme kardame banaalsust. Viita- me sellele, et kohvimasina disaini võib käsitleda kui teatrihoone arhitektuuri, laiemalt muidugi etenduse toimumispaika, mis võib olla ka *ad hoc* valitud. Masina (teatri) eesmärk on kohv (etendus). Elekter on loomeenergia ja sellest piisab – ega me elektristki midagi tea. Keev vesi (inspiratsioon ja analüüs) sünnib elektri ja kütteelemendi (näitlejate ja lavastajate) kokkupuutel. Vesi puutub omakorda kokku kohvipuruga – müüdi või teesiga, tekstiga kõige laiemas mõttes. Importkohv on välisdramaturgia, viljakohv kodumaine. (Et mitte liiga laiali minna, jätame kõrvale tee-valmistamise, kus ju leiduks palju marke ja drooge illustreerimaks esoteerilisemaid otsinguid.) Teatud aja (proovi-perioodi) jooksul tilgub anumasse kohv (valmis etendus). Filter on selektsioon ja enesekriitika. Kohv jääb kuumaks mitmeks tassiks (reaetendusteks). Kohvijoomine ja kohviekelamus on võrrel- davad teatrinaudingu ja vaimse värskendusega – kuni kohvimürgi- tuseni (etenduse vastuvõtmise tõrge). Hädakorral kõlbavad kohvi- masinast kostvad korinad kriitikaks ja kunstivälisteks skandaalideks, kuigi see on natuke kõrvust kistud. Jääb veel küsimus, kuidas uurida, mis toimub masina sees. Kas ongi seda vaja uurida? Kohvimasinat võib vabalt pidada "mustaks kastiks" – määrab ju lõpuks kohvi maitse ja kangus.

See kõik on ilus ja lihtne, kuid liiga lihtne. Ja kohvimasin ise on liiga lihtne. Ta kõlbab tegelikult ainult 40 prooviga massproduktiooni toot- va riigiteatri allegooriaks, kohvgi võibolla ainult standardsete menu- etenduste sümboliks. Kuid las olla lihtsal asjal lihtne teooria. (Lohutuseks – elekter jäi ju saladuseks.)

Kohvitamistoiming on keha (kohvijooja *resp.* vaataja) ja masina (Krups, Braun *resp.* teater, teatrisüsteem). sümbioos. Ühesõnaga *bio*se ja *mechane* liit. Meenutame Meierholdi **bio-mehhaanikat**, mille nimi kõneleb iseenda eest.

MATI UNT

Minevik on meie teha

Möödunud reedel ilmus Päevalehes teade selle kohta, et Eesti Entsüklopeediakirjastuse ajalootoimetaja kohale laekus 27 sooviaval- dust. Kirjastuse peatoimetaja Ülo Kaevatsi sõnul on see häälmastavalt suur arv. Kan- dideerijate seas on mitmeid soliidse positsiooni ning teenistuslooga isikuid. Ahvatluseks ei saa olla pakutav palk, mis jääb paljude kandi- daatide praegusele teenistusele neli-viis korda alla.

Minu meelest pole siin midagi imestada. Sest milles seisneb uue toimetaja töö? Lähema poolteise aasta jooksul XX sajandi kroonika ajaloo-osa koostamises, toimetamises ja artik- lite retsenseerimises. Väikese liialdusega võib öelda, et see isik ja tema alluvad otsustavad, kes hakkavad kuuluma ajalukku ning millises rollis neid valgustatakse. Imestada võiks selle üle, et tahtjaid rohkem polnud. Võiks eeldada, et iga partei, iga huvigrupp, liikumine jne. igat- seks säärase koha peale oma inimest.

Isegi puhtaima objektiivsuse soovi korral sõl- tub teatud osa niisuguste kroonikate koosta- misel koostaja isikust, tema arusaamadest, suvast ja maitsest. Ka siis, kui ei taheta võltsi- da, leidub ikka teatavaid määramatuse alasid või lihtsalt vähe läbi uuritud valdkondi. Aga kui kirjutaja ei kavatsegi nii väga erapooletu olla? Kui ta on parteisõdur?

Nii on alati olnud. Stalini võimule tulles hakkasid revolutsiooni eelaja fotodega juhtuma imelikud lood. Vladimir Uljanovi kõrvalt kadusid isikud, keda Jossif ei sallinud. Ja vas- tupidi. Näiteks tuntud pildile, kus Uljanov istub Gorkis pingil, sigines äkki Stalin. Saksamaal natside võimule tulles noorenesid mitmete funktsionäärade parteipiletite numbrid – näita- maks, nagu oleksid nad vanad võitlejad, kes kuulusid tuumikuisse algusest peale, mitte ei liitunud hiljem, kui võim oli juba käes.

Ajalugu on alati tagantjärele natuke siledam kui tegelikult. Mida jäigem ühiskond, seda enam. Aga ka demokraatlikus ühiskonnas silu- takse. Paradoksaalsel kombel on sääraates tingimustes kirjutatud ajalood suhteliselt objek- tiivsemad kunagiste vaenlaste suhtes. Erapoo- likult ja ühekülgiselt võivad olla kajastatud just suhted võitjate endi leiris.

Praktikas on hilisemal Demokraatia Isal peaaegu alati olnud võitluskaaslast, nende seas pearivaal, keda ta on edestanud üle noatera. Aga tagantjärele seatakse asjad nii, et too, kes tõusis lõpuks võimule, oli selleks algusest peale saatuse poolt määratud, kuna oli kõige selge- silmsem, väärkam ja leppimatum.

Winston Smith "1984"-s kirjutas ümber vanu ajalehti, nii et kõik hilisemaga klapiks.

Kui paljud nüüdisaja inimestest teavad Eesti Vabariigi esimestest aastatest, kui palju oli ava- liku elu tegelasi ja konkurente, missugused olid huvigrupid ja kes mis osa etendas? Enamik sellest elust on mattunud kahe poolmü- tooloogilise kuju, Pätsi ja Laidoneri nimbuse alla. Ainsa tõelise opositsionäärina tuleb kõne alla Tõnisson, sest ta oli liiga suur, et teda maha vaikida.

Hea küll, Eesti Vabariigi loomine on kaugel ja paigas, vaevalt hakatakse selles midagi ümber kirjutama. Müüdid on konsolideerunud, muud ei saa laiem publik kunagi teadma.

Aga vabariigi taastamine on meile alles nii lähedal. Müüdid pole veel kivenenud. Kõik on lahti nagu väikese lapse kinnikasvamata kiiru- luud. Ja seda lugu kirjutatakse praegu.

Eesti lähiajaloo suur põhiküsimus on teatavasti selles, kes mängis taasiseisvumisel peaosat. Kas selleks oli tiib, keda esindasid too- nane ülemnõukogu ja Rahvarinne, või too tuumik, kellest sai alguse MRP-AEG, ERSP ning Kodanike Komiteede liikumine.

Siin pole tegemist ainult isikutega, vaid põhimõtteliste probleemidega, mis oma viimastes konsekventsides päädivad ajaloo- metoodilisteks üldistusteks.

Näiteks: kellel on paremad šansid totalitaarse korra kukutamisel – kas legaalsel või illegaalsel

opositsioonis?

Kui põhimõtteliselt on Eestis vist kokku lepi- tud, et vaja oli mõlemat, niihästi neid, tänu kel- lele rahvuskeha säilis, kui neid, kes ei lasknud meelest minna, mille nimel on seda mõtet säi- litada, siis prioriteetsuse määramisel miilavad kired varjatult edasi. Seda tugevamalt, mida vanemaks asjaosalised saavad – nad tahavad ihusilmaga näha oma koha jäädvustamist ajaloos.

Mati Hint kirjutas 3. oktoobri Päevalehes seoses Rahvarinde kümnenda aastapäevaga, et on juba praegu näha, kuidas ajalugu jäädvus- tatakse valikuliselt. Ja ta küsib, kas "õpib ka iseseisva Eesti ajalookirjutajate põlvkond ära nimekirjade redigeerimise ja fotode kombinee- rimise?"

Pole saladus, et mõni ebaväärikaks osutunud isik ongi näiteks hirveparklaste hulgast "kadunud".

Inimesed unustavad. Kui siit ilmast lahkuvad sündmuste kaasaegsed, siis kaovad sageli ka tunnistajad, jääb see, mis on kroonikates, artiklikogudes, mille najal kirjutatakse aka- deemilisi ajalugusid ja kooliõpikuid.

Eelmise pühapäeva "Keskpäevatuunis" ütles Hans H. Luik kontsentreeritult välja alasti tõe. Ligi kaks tuhat inimest tahab parlamenti, et hakata selle kaudu turge jagama. Aga inimesed ei taha ainult raha, ainult turgu. Nad on edevad ning tahavad jagada ka "auu".

Seepärast loodavadki nii paljud saada Tõe Ministeeriumi ametnikuks.

Poliitiku nimi on tähtis. Poliitikuks saades võib seda koguni muuta. Džugašvilist sai Stalin – terasmees. Tänapäeval nime üldiselt enam ei muudeta, alateadlikult on see olnud üks poliiti- tilise korrektsuse eelreflekse. Ei eelarvamuste le rassi, rahvuse, usu, soo, seisuse ja nimekõla suhtes! Ehkki Embijäeõel võib Eestiski tekkida praktilises elus raskusi igal sammul, sisus- tatakse tema nime korrektse hääldamise õppimiseks Euroopa peamajades terved foneetikakabinetid. Kõik on võrdsed. Ameerika presidendid figureerivad poliitikas oma koda- nikunimega. Aga et nimevõtt pole sootuks minevik, seda näitab paavstide ja teiste usutegelaste (ema Teresa), samuti kroonitud peade praktika (Monaco printsess Caroline abiellus Hannoveri printsi Ernstiga, ei mingeid perekonnanimesid).

Kuigi nimi alati irdub oma puhtast seman- tikast – me ei mõtle Savisaare puhul savist saarele – , on nimel siiski teatav tähtsus inimese käekäigule.

Tänapäeval toimub totaalne segunemine, mida nimetatakse postmodernistlikuks. Muu hulgas tähendab see, et poliitika, sport, meele- lahutustööstus jne. sulavad kõik ühte. Levilaul- jate üks levinumaid tendentse viimastel küm- nenditel on olnud võtta endale ühesõnaline nimi – nagu Madonna. Eestis on see lausa hul- lus: Nancy, Tiit, Elektra, Maiken jne. Aga miks ei võiks sama teha poliitikud? Siin võiks kohe vastu vaielda, et poliitikuid hakatakse niigi peaaegu alati rahva seas eesnimetada kutsuma. Volodja, Jossif, Borja, Lennart. Pealegi on ees- nimetamise üks funktsioone eufemistlik, ümberütlemine, et mitte nähtusega pahuksisse minna. Nii nagu karu nimetati metsaotiks või hunti metsakutsuks.

Tegemist on igal juhul tuntud poliitikutega. Aga miks ei võiks niimoodi poliitikasse tulla. Kohe hüpata platsi, et "mina olen Jaan, edas- pidi teie huvide eest võitleja!" Ja jäädagi kogu kampaania ning poliitilise tegevuse ajaks fig- ureerima kui Jaan. Poliitik Jaan – suurepärase. Või poliitik Malle. (Küsi Malle käest, küll Malle avitab jne.) Valimised on ukse ees ja vae- valt keegi praegu midagi sääraast teha sõandab. Aga varsti on valimised möödas ja uus elu tärkamas. Eriti uued ja noored poliitikud peak- sid niisuguste asjade peale mõtlema. See võib anda ennekuulmatu edumaa.

MIHKEL MUTT

Kas rahvusel on tulevikku?

Rahvusest ja rahvuslikust mentaliteedist
uuemate kultuuranthropoloogiliste teooriate valgusel

Alljärgnevalt tutvustatakse uuemate kultuuranthropoloogiliste koolkondade käsitusi rahvusest ja rahvuslikust mentaliteedist ning tuntud soome kultuuranthropoogi Matti Sarmela seisukohti soomluse tulevikust ühinevas Euroopas ja avatud infoühiskonnas tema teose “Suomalainen eurooppalainen” (1996) põhjal.

Rahvuslik mentaliteet

Tänapäeva ajaloolises antropoloogias käsitatakse mentaliteeti kui koos elavate inimeste vahel tekkivat sümboolset mentaalset võrgustikku. Samas mentaalses võrgustikus elavaid inimesi seovad tugevad argielu sidemed, huvid ja käitumisstrateegiad; mentaalne võrgustik annab neile tähenduslikud sümbolid, ühise mentaliteedi. Freudismist jäetakse alles idee koos, ühiselt õpitud käitumisest.

Rahvuslikku mentaliteeti peetakse teatud olukordades toimivaks ratsionaalseks, vältimatuks mõtlemisviisiks, mis seob isikuomadustelt erinevaid inimesi. Elukeskkond ja suhtlemisvõrgustikud on kestvas muutumises, ka rahvuslik iseloom ja mentaliteet on käsitatavad ajaloo väitel muutuvate kategooriatena.

Kõik kultuuri peamised definitsioonid sisaldavad ideed, et etniline kultuur on materiaalne ja vaimne ühtsus, traditsiooniline majanduslik ja sotsiaalne ühistegevus. Etnokultuur on teatavate paikkondlike kogukondade kollektiivsed tavad, traditsioonid, mida edastatakse tulevastele põlvetele ja arendatakse edasi, uuendatakse.

Kultuuranthropoloogilised koolkonnad kultuurist ja rahvusest

Sümbolistliku koolkonna (Clifford Geertz jt.) järgi kultuur on ühine tähenduste süsteem, ühiselt kogetud ja väljendatud sümbolid, mida ühiskonna liikmed ühtemoodi mõistavad, ühised väärtushinnangud, kujutlused ja arusaamad tegelikkusest. Kultuur on niisiis inimeste vaimsus – *mind-system*. Olulisim on kollektiivne mälu.

Tänapäeval püütakse kultuuri asendada mõistega *agency* (tegevus), millega seoses kõneldakse metakultuurist. Ronald Robertsoni järgi tähistab metakultuur erinevate tegutsejate ettekujutust oma suhetest või seostest ühiskondlike struktuuridega kuni kõige globaalsemate nähtusteni (näit. eestlaste käsitus oma kohast Euroopas ja maailmas, ameeriklaste käsitus ameerika rahvast või nõukogulik käsitus nõukogude rahvast).

Metakultuuri nägemisviis põhineb eelkõige kasul: kuidas tegutseda tõhusamalt, et mõjutada väikeste ja suurte struktuuride mitmekorruselisel maailmal. Arusaam tänapäeva kultuuri kollektiivsusest või rahvuslikkusest on muutunud vastuoluliseks. Kultuuri ja rahvust defineeritakse aina uuesti.

Subjektivistid räägivad inimesest kui individuaalsest oma maailma loojast ja tõlgendajast. Pole ei rahvaid ega klasse. Kultuur on üha enam individuaalne, see on subjektiivne, autonoomse isiku enda käsitus, enesepeegeldus ja oma eksistentsi avalik demonstreerimine. Ühised on vaid riiklikud ülastruktuurid ja ajaloolised sümbolid, tõelist inimese identiteeti loovad seosed on subjektiivsed, identiteet on enese samastamine teatud huvirühmade ja subkultuuridega.

On ka tendents määratleda, mis on läänelik, urbaniseerunud linlane (city-inimene), kas elurändur, juhusteotsija-mängur või turist endalegi võõras maailmas (Zygmund Bauman). Urbaniseerunud ühiskond on kui tarbijate ja meediaüksuste kogum, kellest igaühel on ümbrusest ja elust omad arusaamad.

Subjektivismi võtmesõna on “stiil” tarbimisviisi tähenduses (Dick Hebdige jt.). Stiiline on põgenemine tarbijalikust massikultuurist, tagasipöördumine pärimusliku juurde. Seega omal viisil võivad näiteks eestlased taas väljendada oma eripära. Elustiil on kulturoloogias vana mõiste, kuid nüüd tuleb angloameerika kaudu tagasi ja omandab kõrge-ma staatuse.

Subjektivistlikku koolkonda kuulub ka arutlus *body* mõiste ümber (Bryan Turner jt.). Inimene pole kultuuri looja, vaid füüsilise keha kujundaja. Riigiasutused – lasteaiad, koolid, haiglad, armee, vanglad, vanadekodud – toodavad ja kohtlevad kehasid. Turumajandus tugineb edukale, tervele, õnnelikele kehadele, kel on vajadus üha enam kogeda oma keha. Ka inimese oma maailm keerleb keha ümber. Ego-inimene ehitab oma keha – kujundab riiete, ehete, soengu kaudu oma imagot. Inimene avaldab end oma keha abil, otsib füüsilisi kogemusi. Kultuur on kehastatud: inimene kogeb kõike keha kaudu. Kaubanduslik inimkeha on massikultuuri toodang, kuna läänelikus

turumajanduses ei saa olla edukas miski muu kui kultuuri masstoodang, masside stiil. Teise väga levinud käsitluse kohaselt on kultuur igapäevane, tavaline argielu. Siia võib liigitada **etnometodoloogid**, kes uurivad metakultuuri või tavalise inimese argielu. Nende seisukohalt ei ole tavalisel inimesel tänapäeval enam oma elu, vaid ühise tootmisprotsessi ja ühiste ühiskonnasuhete sünnitatud ühine argielu. Uus identiteet avaldub eri inimrühmade argielus.

Modernistlikus kultuurikäsitluses domineerisid väärtustena sellised mõisted nagu rahvus ja rahvusriik. Tänapäeva postmodernistid tahaksid lõpetada kronoloogilise ajaloo, loobuda loomast müüte suurtest juhtidest, suurmeeste saavutustest jms. ning liikuda suurte pöördepunktide, revolutsiooniliste muutustest kaudu uude, modernistlikku aega, parema arengu, demokraatia ja ainelise heaolu poole (Pauline-Marie Rosenau).

Postmodernistlik kriitika on loobunud läänelikust lineaarsest, vaid edasi kulgeva aja mõistest, teaduse ja tehnoloogia lõputu võidukäigu utopiast. Kultuuranthropoloogias eksisteeris selline käsitus aastakümneid, kuid tänapäeva postmodernistlik kriitika suundub eelkõige rahvusriigi vastu. Modernne teadus ja kunst, kogu kõrgkultuur olevat loonud riigi, mis on võtnud oma võimusesse kodanike kogu elu, monopoliseerinud inimeste eksploatseerimise ja vägivalda. Rahvusriigis on rahvuskultuuri ülesandeks olnud keskviimu kindlustamine ja eliitkultuuri edastamine tulevastele põlvetele. Rahvuslus on ideoloogia, mida kasutati isamaa ehitamiseks. Modernismiajastu arengu kõrgeim eesmärk on olnud rahvuslik heaolu, rahvusriigi edu. Matti Sarmela hoiatab: “Riikliku (rahvus-)kultuuri loojad ei paista praegugi uskuvat, et keegi võiks seda ohustada, kuigi rahvuslikust arengust kõrgemale on tõusnud kontinendi (Euroopa) edupoliitika ja Euroopa eliidi poolt määratud areng”.

Postmodernistide vaatevinklist on rahvaste ajalugu midagi muud kui presidentide elulood, sangarite avastusretked jms. Rahvaste mentaliteet ei avaldu mitte isamaalises peokõnede, riigikultuuri suurtes ilminguis, vaid tavalise inimese argielus, argisangarikkuses, ühistes käitumismallides, toimetulekuvõimalustes. Võtmesõnad on “opositsioon”, “resistents”. Ühiskonnad, isegi metropolid on täis subkultuure, käitumisstruktuure, võrgustikke, mis lõhuvad ja reorganiseerivad riigi- (rahvus-)kultuuri ühesugust elu (Michael Burawoy jt.).

Mentaliteediuurimine on algusest peale rõhutanud, et tavaline inimene on ajalootegija ja suured, pöördelisedki sündmused on juhitud altpoolt. Postmodernismi võib aga pidada otseselt meritokraatia ja eliitkultuurivastaseks liikumiseks. “Soomes on meritokraatia erastanud kultuuri ja teinud inimjumalast ajaloo, teaduse ja kunsti looja, heeroe, teenäitaja, on võtnud kultuuri nagu “Kalevalagi” ära rahvalt, tõlgitsedes kogu kultuuri eliitarse meritokraatia arengukontseptsioonina.” (Matti Sarmela).

On **rahvusidealistide** (antropoloogias näiteks Marshall Sahlins), kelle arvates rahvuslus aina uueneb. Rahvad arendavad, uuendavad pidevalt oma rahvuskultuuri, identiteeti ning vaimsust. Kultuur on protsess, milles säilivad süvasstruktuurid.

Kultuurökoloogide seisukoha järgi on kultuur pikaajalise arengu tulemus, seotud kohaliku looduse, geograafilise keskkonnaga: vanad ja uued, kohalikud ja globaalsed struktuurid seostuvad ühel või teisel viisil ja minevik säilib alati ka uutest süsteemides. See võib olla näiteks kas või keeledialekt või mingi subkultuuri fenomen, mis tugendab ühtekuuluvustunnet ka tänapäeva ühiskonnas. Rahvusidealistide arvates sisaldavad rahvuskultuurid aeglaselt muutuval, jätkuval ja igikestval struktuure või elemente. Sinna kuulub ka rahvus. Etniline identiteet on niisiis omaenese sootsiumi eristamine ja piiritlemine, rahvad ja etnilised rühmad soovivad erineda ja eralduda muudest.

Sümbolistliku tõlgenduse kohaselt on identifitseerimine sisemine enesemääramine. Kollektiivi liikmed on teadlikud oma kuulumisest mingisse etnilisse rühma või rahvusesse ja neil on oma arusaamine sellest, milline on “õige inimene”, oma kollektiivi liige (õige eestlane jne).

Rahvus on teadmine oma kultuurist, mis see ka ei oleks. Kuigi areng sarnastab eluviisi, on eri rahvastel igal juhul oma identiteedi pärand, oma viis mõtestada ühist ajalugu, ühiseid müüte, omad ettekujutused ajaloost, mis elavad teadlikult või ebateadlikult rahvuslikus vaimsuses. Nagu

kultuuril, nii on ka rahvusel ühised sümbolid ja koodid, mida teatud kollektiivi liikmed peavad endale kuuluvaks ja millel on neile ühine eriline tähendus.

Rahvus on niisiis inimestele sünnipärane ja eriomane. Inimesele on tähtis kuulumine kuhugi. Oma rahvuse kogemine on midagi üldist, see on kõrgemal subkultuuridest, huvigruppidest ja erialarühmadest. Vaid rahvus nagu sugulusk võib ühendada sotsiaalselt erinevaid inimesi, see on sügav kuulumine kuhugi.

Rahvus on nagu inimesse pärikult juurdunud mentaalne konstruktsioon, mis kontekstualiseerub etnilise rühma üksikutes maailmamõistmises, tõlgitsustes ja arusaamades, tänapäeval kas või meediakultuuri tõlgitsustes ja TVsaadete valikus. John Tomlinson usub, et ka globaalse meediakultuuri imperialism (Lee Chin-Chuani termin) ei suuda kunagi murda rahvuslikke erinevusi. Kultuuride globalistumine puudutab vaid kultuuride ülakorruseid; mikro- ja makrokultuure, paikkondlikke ja globaalseid nähtusi ei pea vastandama. Selliste seisukohtade taustaks on olnud lohutav sõnum: ei USAst ega N. Liidust ole saanud rahvaste sulatusahju.

Rahvusidealistide võtmesõnad on “vastastikune”, “kahe-suunaline”, “paralleelsus” ja “mitmekesisus” (pluralism). Kultuurimuutused nagu kahe kultuuri kohtumisedki on protsessina interaktiivsed ja mõlemasuunalised; vana ja uus, kohalik ja võõras, enamus- ja vähemuskultuurid mõjutavad teineteist vastastikku. Igapäevases elus on inimesel paralleelseid identiteete nagu erinevaid sotsiaalseid rolle.

Multikultuuri-idealstile on Soome “väike isamaa”, Euroopa Liit “suur isamaa” (Matti Klinge).

Etnokultuurid ei ole varemgi olnud monoliitsed ühtsused, vaid alati on ühisesse kultuuri arengusse mahtunud subkultuure, nagu etnilist ajalugugi iseloomustab polükultuurilisus ja multietnilisus. Uue biosotsiaalse vaatekoha järgi on inimesel ammendamatu ja tehnikast sõltumatu võime luua kultuurilist diversiteeti (Michael Carrithers).

Kollektiivse kultuuri tagasitulek on olnud ka **tehnokultuuri propagerijate** utopia: infotehnika vaid uuendab inimestevahelist suhtlemist, lõhub riigikultuuri kontrolli ja taastab kollektiivsuse. Uus vabadus on koitnud. Internet ja personaalarvutid annavad inimestele vahetud kontaktikanalid, võimaldades otsida ja luua oma võrgustikke kogu maailmas. Infotehnika vabastab inimese, mille ühiskond on erastanud on ohustanud ja kõrvaldab mineviku probleemid. Arengu-usu eshatoloogia uuendab end lõputult.

Rahvuskonstruktivistide arvates on rahvus tänapäeva maailmas teadlikult loodud ja uuesti kujundatud, nagu mis tahes muu toode (Eugen Roosens). See on siis rahvuspoliitikute ja rahvusinseneride turutoode, mida kasutatakse ühistel eesmärkidel mitte üksnes rahvuspoliitikas või minoriteetide liikumistes, vaid paljudel muudelgi aladel. Rahvus säilib, sest seda saab kasutada kultuuritoodete turul, spordisündmuste müügil või uues argielus. Eri rahvad otsivad oma käitumisstrateegiat Euroopa paljurahvuselistes megapolides. Rahvus oleks niisiis kasutuskõlblik relv inimrühmade käes võitluses maailma ahenevate loodusressurside ja ökoloogilise elukeskkonna pärast. Etnogenees jätkub. Seega: kuigi Soome sobib täiesti Euroopa kontinendiriiki, soomlus säilib, kuna keegi võib seda veel kasutada, pürgides Euroopa Liidu parlamenti või müües puhtaid põhjamaiseid toiduaineid. Rahvus on niisiis midagi, mida kasutades võib organiseeruda, aktualiseeruda ja mida võib tarvitada enda kasuks. “Soomlus pannakse selga nagu rahvariie rahvuslikel üritustel ja riigiametnikud kannavad hoolt, et Euroopa Liidu elamuste varjus kodanikud saavad teatava aja ka rahvuselamus. Rahvus säilib siis harrastus- ja professionaalse kultuurina veel kaua, kuigi tõelised argiellu ulatuvad kultuuriväärtused dikteerivad kontinendi, Euroopa Liidu ja Euroopa tehnosüsteemid”.

Konstruktivismi taustaks on arenguoptimism: rahvad peavad olema ühises arenguprotsessis, et säilitada oma eksistents. Kuigi rahvusvaheline areng viib kultuuride sarnastumisele, toimib majanduslik konkurents siiski rahvusriikide vahel, kultuuri suured arengud on rahvuslikud. Omavaheline arengukonkurents on sama vältimatu nagu relvastuse võidujooks. Kuid mil määral võib rahvusriik integreeruda suurematesse süsteemidesse, minetamata päriselt oma eripära? “Tulevased põlved peavad vaevalt rahvuslikku identiteeti oluliseks, kui eelmised sugupõlved on teinud kõik, et sobituda sarnastumisse, kui eelmistele sugupõlvetele kultuuriline eripära on tähendanud vaid alaarengut.”

INGRID RÜÜTEL

(Järgneb lk. 18.)

Dale Warland

TÖNU TORMIS

"Vox romanticum" ja Dale Warland

Eesti Filharmoonia Kammerkooril on käsil tänavuse kontserdisarja "Vox romanticum" teine kava, mis tuuakse maineka USA dirigendi Dale Warlandi käe all publiku ette täna Pärnus, homme Tallinnas ja pühapäeval Tartus.

Dave Warland on juba 27 hooaega omanimeliste Singersite kunstiline juht — Dave Warland Singers on USA tunnustatumaid koorikollektiive. Warland ise on autoriteet kogu maailmas, alati oodatud külalisdirigendi, lektori, žüriiliikmena, pärjatud mitmete kõrgete autasude ja -nimedega. Ootuspäraselt tõi Warland Eestisse kaasa ameerika muusika, kava avasas kõlavad D. Argento (s. 1927) ja S. Barberi (1910 — 1981) helitööd, teises osas traditsioonilid ja spirituaalid. Barberi "Reincarnations" op. 16 kuulub nüüd, 50 aastat pärast valmimist, ameerika kooriklassikasse. Argento "I Hate and I Love" on tellimustööna valminud Dale Warland Singersite 10. sünnipäevaks. Märtsis juhatab "Vox romanticumi" kolmandat kava külalisdirigent Soomest ja juunis oodatakse sarja lõpetama Paul Hillieri.

ECM jätkab koostööd Kaljustega

Tõnu Kaljuste juhatas 25. jaanuari õhtul Stockholm Gustav Vaasa kirikus Alfred Schnittke "12 patukahetsussalmi" esitust Rootsi Raadio koori ees. Menüü kontsert esitles ühtlasi ECMi vastvalminud sama teosega. Schnittke kooriteos on Tõnu Kaljuste käe all päädi tarvis salvestatud juba 1996. aasta veebruaris, nüüd jõuab CD "Psalms of Repentance" huvilisteni. Eestis juhatab Kaljuste taas veebruaril lõpus — 23. ja 24. veebruaril korraldab Hermann — Kangro ooperiõhtut sarjast "Juhid ja jumalad" ning salvestatakse nii "Uku ja Vanemuine" kui ka "Uku ja Ecu".

Eduard Tubina muusika Türgis

15. ja 16. jaanuaril mängis Türgi Presidendi Sümfooniaorkester (külasthanud ka Tallinna) oma residentsaalis Ankaras kaks Eduard Tubina loomingu pühendatud kava, dirigent oli Kristjan Järvi. Alustuseks kõlas türki helilooja Ferit Tüzüni "Türgi capriccio", seejärel E. Tubina "Orientaalne intermezzo" (1942. aastast pärit teos on vaid kord autori käe all Vanemuise balletietenduse tarvis kõlanud) ning Kontsertino klaverile ja orkestrile (1945) Vardo Rumesseni sooleerimisel. Kava teises pooles mängis Hispaania TV-R Sümfooniaorkestri esilõõt Maarika Järvi Tubina Flöödisonaadi solistipartii (Charles Colemani orkestriseade), õhtu lõpetas Tubina Kolmas sümfoonia (1942, teine versioon, partituuri ja hääled valmistas ettekandeks Nordiska Musikförlaget). Esimesel kontserdil viibisid ka Türgi Vabariigi kultuuriminister hr. Istemihan Talay ja Türgi välisministeeriumi kultuuriosakonna juhataja hr. Mithat Birmen ning kontserdi kandis otse üle ringhääling TRT-3. 17. jaanuaril andis samas saalis klaveriõhtu Vardo Rumessen: kava esipoolel E. Tubina 5 prelüüdi, "Ballad Mart Saare teemal" ja Sonaat nr. 2 ("Virmaliste sonaat"), teises Skryabin, Rahmaninov, Chopin, Liszt, lisapalaks H. Elleri "Liblikad". Eesti Instituut Tallinnas oli Ankara kontserdisaalis korraldanud fotonäituse Eestist (sh. rohkelt Eduard Tubinast), lisaks mõned trükiväljaanded. Kontsertide korraldamise idee algatas praegu Türgis elav Eduard Tubina poeg Eino Tubin.

PRIIT KUUSK

Jaapanlannast Butterfly Estonias

28. ja 30. jaanuaril laulab Estonias Puccini "Madama Butterfly" peaosajapanlanna Chieko Okabe, kes on Euroopas kuulsust võitnud just selle rolliga.

Esmakordselt viibis lauljatar Tallinnas 1992. aastal, samuti Cho-cho-sanina. Lauljatar on hariduse saanud Washingtoni ülikoolis ning Frankfurdi kõrge-
mas muusikakoolis. Aastatel 1988 — 92 oli ta Soome Rahvusopera solist, kus tegi oma debüüdi Donizetti "Armujoois" Gianettana, dirigendiks Eri Klas ja lavastajaks Giancarlo del Monaco. Hetkel resideerib Chieko Okabe Soomes, esineb külalis-

solistina Euroopa ooperilavadel ning võtab osa kuulsatest muusikafestivalidest. Tema repertuaari kuulub lisaks Cho-cho-sanile veel Anne Truelove'i osa Stravinski "Elupõletaja tähelennus", Agathe Weberi "Nõidküti", Liu Puccini "Turandotis", Micaela Bizet "Carmenis" jmt.

F. Chopinile pühendatud pianistide konkurss

21. — 24. jaanuarini toimus Chopini-aasta ürituste raames ja F. Chopini 150. surma-aastapäeva tähistamiseks Narvas I Läänemere- ja Soomest pianistide konkurss, osavõtjateks noored muusikud Poolast, Venemaalt, Lätist, Soomest ja Eestist. Enne rahvusvahelist konkurssi toimusid möödunud aasta lõpul igas riigis regionaalsed konkursid. Kokku tuli osavõtjaid 39, kes olid jagatud kahte vanusegruppi: 7 — 14aastased ja 15 — 16aastased. Kahe vooruga konkurssi hindas rahvusvaheline žürii koosseisus Lilian Semper (esimees), Anna Jastrzebska-Quinn (Poola), Margarita Kirillova (Venemaa), Ella Stradine (Läti) ja Leelo Kõlar (Eesti). Tulemused nooremgrupis: I koht — Arturs Cingujevs (Riia) ja Monika Quinn (Varssavi), II koht Karolina Nadolska (Gdansk), III koht Mihkel Poll (Tallinn). Vanem grupp: II koht Jekaterina Fjodorova, III koht Hando Nahkur, mõlemad muusikakeskkoolist. Diplomikogu kava eest pälvivad Ragnar Rannat, Jaan Kapp, Andrei Sorotšan, Viktor Bürkland. Diplomhea esinemise eest üksikutes voorudes Marian Heinmaa, Mihhail Gerts, Anastassia Aleksejeva, Pavel Tšeretšurkin, Jaak Sikk. Peaauhinna mõlemas vanuserühmas oli õpilase ja õpetaja reis Poolasse. Auhindadeks olid veel muusikakeskused, CD-playe-
rid, CDd, maiustused, suveniirid jm. Esmaspäeval, 25. jaanuaril toimus Estonia kontserdisaalis Chopini konkursi lõppkontsert, kus esinesid Narva konkursi laurea did, solistid Joanna Lawrinowicz (klaver) ja Jaroslaw Domzal (tšello) Poolast ning Tallinna Muusikakeskkooli õpilane Margus Riimaa ja Tallinna MKK sümfooniaorkester Toomas Kapteni juhatusel. Kontserdi tulud lähevad muusikahariduse edendamiseks. Seekordne Chopini konkurss pälvib heasoovliku tähelepanu. 1997. aastal toimunud Narva Chopini konkursil, osalesid Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpilased. Esimese katse õnnestumine andis aluse rahvusvahelise konkursi korraldamiseks. Järgmine Chopini konkurss tuleb 2000. aasta jaanuaris.

TIINA EHIN,

Tallinna Muusikakeskkooli direktor, organiseerimiskomitee liige

Muзыкás, ungarlaste vägi ja võim

22. jaanuaril tähistati Eestis ungari kultuuri päeva. Kokku tuli Eesti Ungari Sõprade Selts, Rotermanni soolalaos avati noorte ungari arhitektide näitus. Kultuuripäev kulmineerus õhtul Mustpeade Majas, kus eesti publiku raputas hallist ilmast ja talvetüdimest lahti ungarlaste kuulsaim rahva-
muusikaansambel Muzsikás. Tagantjärele võib öelda, et sündis ime: seitse ungarlast suutsid Ungari Eestile ühe õhtuga ligemale tuua kui seitsme aasta jooksul loetud pealiskaudsed ajaleheudised ning siit-sealt kuulnud lühisõnumid, mille kohta ungarlased ise pead vangutades ütlevad, et need ei peegelda seda, mis Ungaris tegelikult toimub.

Muzsikás tõi Mustpeade Maja pilgeni rahvast täis, tormiline kaasaelamine rõõmuhoisete, vilistamise, jalgade trampimise ja ennastunustava plaksutamise saatel on eestlaste temperamenti arvestades eba-
harilik nähtus. Eestlastele oli Muzsikás avastus. Kontsert oli tasuta, kohaletulnuil oli võimalus annetada oma äranägemise järgi Taga-Karpaatia külasid 6. novembril tabanud üleujutuse fondi. Ka ansambel Muzsikási repertuaar on kogutud ja üles kirjutatud just nimelt Transilvaania, Rumeenia ja Karpaatide vanadest küladest. Ei maksa unustada sedagi, et Muzsikás tekkis protestina 1970ndatel Ungaris levima hakanud "ametlike", lavastuslikku elementi propageerivate rahvakunstiansamblike vastu, paarist viulist ja kolmes-neljast vanast rahvapillist. Üks, kõige maagilisem, meenutas järjestikku kinnitatud vilepille või suurt suupillilaadset riistapuud. Ansambli staarist solist Márta Sebestyén, kes laulis ungari rahvamuusika kuulsaks filmis "Inglise patsient", võlus sellelt pillilt välja ebatavaliselt kurnikolalise viisi. Tema sõnul kasutati ungari küla-
des õnnetustest ja hädaohudest teatamiseks just seda pilli. Muzsikási tähelend algas 1978. aastal Hollandis. Sealpeale on esinenud kõigil maailma tähtsamatel folkloorifestivalidel ja kuulsamates kontserdisa-
alides. Muzsikási võib vaadelda kui fenomeni või

kultuurinähtust: nende kaudu tutvustavad ungarlased iseennast ja oma rahvast.

LIVIA VIITOL

Beethoveni IX sümfoonia suurim ettekanne Eestis

8. — 11. aprillini toimub Tallinnas 5. Põhjamaade üliõpilaskooride festival (NSSS 1999) — pika traditsiooniga üritus, mis 1987. aastast toimunud Rootsi, Taani, Norra ja Soome linnades. Austav ettepanek festivali esmakordseks korraldamiseks väljaspool Skandinaaviat tehti Eesti delegatsioonile 1996. aastal Kopenhaagenis.

Festivaliga seoses saabub aprillis Tallinna ligikaudu 1500 Põhjamaade üliõpilaskooride lauljat, et koos eesti üliõpilaskooridega osaleda 9. aprillil Kalevi spordihallis toimuvale suurejoonelisele Beethoveni IX sümfoonia ettekandele. Kaasa teevad Eesti Riiklik Sümfooniaorkester ja Eesti Muusikaakadeemia Sümfooniaorkester, dirigendiks on palutud maestro Eri Klas. Kalevi spordihalli valis kontserdi toimumiskohaks Eri Klas, kelle sõnul on see Tallinnas ainus saal, kus niivõrd suure esituskoo seisuga muusika ilma võimendusega mõjule pääseb. Festivali korraldava Eesti Üliõpilaskooride Liidu (EÜKL) juhatus esimehe Enn Vilgo veendumusel töötab kontsert kujuneda suursuguseks muusikasündmuseks, mida pääseb nautima spordihalli suurust arvestades vaid 2000 külalstajat. EÜKL koostööpartneriks ürituse korraldamisel on Eesti Kontsert, kellele see on avaakordiks suviste suurt kontsertide reas ning Eri Klasi 60. juubeli tähistamisel.

Eesti reklaamfilm Ameerikas esimene

Režissöör Andrus Tuisu reklaamfilm "Vigur krõps — kirik" võitis Ameerikas reklaamfilmide festivalil "The Mobius Advertising Awards 1998" esimese koha. Film, mille idee autor on reklaamiagentuur Kontuur Leo Burnett, toodeti Stuudios Manfred Tuisk. Auhind antakse tegijale üle 11. veebruaril Chicagos. Andrus Tuisk on üks Eesti tuntumaid reklaamfilmi tegijaid, varem on stuudio pälvitud tunnustuse filmiga "Yeeck!" Brasiilias, São Paulo lühifilmide festivalil "1 Minute" 1996. aastal. Festival The Mobius Advertising Awards" toimus sel aastal juba 28. korda. Info internetis www.mobiusawards.com.

Eesti Kultuurkapitali jaotuseelarve

Eesti Kultuurkapitali nõukogu kinnitas Eesti Kultuurkapitali 1999. aasta jaotuseelarve kogumahuks 80 miljonit krooni.

Kogumahust läheb sihtkapitalidele 60 miljonit krooni, mis jaguneb järgmiselt: helikunst — 10 miljonit krooni (sellest 2 milj. kr. 1999. a. üldlaulu- ja tantsupeo korraldamiseks); rahvakultuur — 8,7 miljonit krooni (sellest 2 milj. kr. 1999. a. üldlaulu- ja tantsupeo korraldamiseks); audiovisuaalne kunst — 8 miljonit krooni (sellest 1,2 milj. kr. filmifestivalide korraldamiseks 1999. aastal), kujutat ja rakenduskunst — 7,5 miljonit krooni, näitekunst — 7,3 miljonit krooni, kirjandus — 6,8 miljonit krooni, kehakultuur ja sport — 6,5 miljonit krooni (sellest 0,6 milj. kr. Spordilehe väljaandmiseks 1999. aastal); arhitektuur — 5,2 miljonit krooni (sellest 0,2 milj. kr. Pukamaa ehitusprojektiks). 20 miljonit krooni eraldatakse Eesti Kultuurkapitali nõukogule, mis jaotub: 6,2 miljonit kultuurivaldkondadevaheliste projektidele; 4,4 miljonit kultuurkapitali elutöötetusteks; 2,4 kultuurkapitali kantselleikuluudeks 1999. a. I poolel; 0,5 miljonit Eesti kultuuriesindajale Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu juures. 6,5 miljonit eraldatakse maakondlikeks jaotuseks kultuurkapitali maakondlikele ekspertgruppidele: Ida-Virumaa, Pärnumaa, Tartumaa — 500 000 kr.; Järvamaa, Põlvamaa, Saaremaa, Valgamaa, Viljandi-
maa, Võrumaa — 450 000 krooni; Harjumaa — 425 000 krooni; Jõgevamaa, Läänemaa, Lääne-Virumaa — 400 000 krooni; Raplamaa — 375 000 kr.; Hiiumaa — 300 000 kr.

Suurprojektiks "Romeo ja Julia"

Prantsuse Kultuurikeskus teavitab teisipäeval ajakirjanikke lähikuude olulisematest ettevõtmistest: X barokifestivalil esineb 1. veebruaril 15-liikmeline ansambel Baroque de Nice; 20. veebruaril tähistatakse Estonia kontserdisaalis F. Poulenci 100. sünniaastapäeva; 3. aprillil on külalisena Estonia laval A. Preljocaj' trupi töötlus Prokofjevi balletist "Romeo ja Julia". Ajakirjanikud tahtsid teada Prantsuse Kultuurikeskuse valiku- ja tööprintsipe, mida Catherine Suard ka lahkelt avas. Valik tehakse ja projektid sünnivad koostöös kolme partneriga. Neist esimene ja tähtsaim on Prantsuse välisministeerium koos AFAAga (Prantsuse Kunstilise Tegevuse Assotsiatsioon). Viimane finantseerib transpordi ja kindlustuse ning ühtlasi otsustab, kes kõlbab ekspordiks. AFAA püüab peegeldada kogu prantsuse kultuuri rõhuga tänapäeval ja tagab läbi proovitud kvaliteedi. Teiseks partneriks on naabermaade Prantsuse Kultuurikeskused, sest kollektiivide tutvustamine on jõukohane üksnes turneega läbi mitme lähimaa. Suvisel "turul" Avignonis tehakse koos valik ja kavandatakse turneed. Kolmandaks osapooleks on Eesti organisatsioonid (Eesti Kontsert, Eesti

Tantsuinfo Keskus jpt.). Põhjus, miks Prantsusmaa peab oma kultuuri tutvustamist tähtsaks ka Eestis, on viimase pürgimine Euroopa Liitu, kus igasuguse läbikäimise eelduseks on kultuuride vastastikune tundmine.

Esietendus Draamateatris

31. jaanuaril esietendub Eesti Draamateatri väikeses saalis Urs Widmeri "Top Dogs", mille on lavastanud Ain Prosa, tõlkinud Mati Sirkel.

"Top Dogs" räägib töötutest — küll Top Dogsidest (tippkoerad), mitte Underdogsidest (luuserkoerad), neist, kes enne vallandamist olid olnud võimuhobade juures. Keskastme ja tippjuhtide kaadrist, mitte neist, kes moodustavad järjest suureneva töötute armee. Kuid ka meie näidendi "kangelaste" arv kasvab üha. Nemat, kes veel natuke aega tagasi näisid puutumatuna, jäävad äkki oma kohtadest ilma, kuna ettevõtte struktureeritakse ümber, suletakse või muudetakse nende dimensioone. Vallandamislaiane on jõudnud "ninameesteni". Ei jää puutumata ka suurte kontsernide juhtkonnad. Osades Maria Klenskaja, Katrin Saukas, Lembit Ulfsak, Evald Hermaküla, Tõnu Kark, Martin Veinmann, Dan Põldroos, Tõnu Aav.

Ooh, Pinocchio!!!

Homme esietendub Vanemuise suures majas austria helilooja Viktor Fortini muusikal "Ooh, Pinocchio!"

Carlo Collodi tuntud lasteraamatu ainetel kirjutas libreto Ernst A. Ekker. Mõlemad autorid viibivad Vanemuise teatri külalislina ka esietendusel ja võtavad osa täna kell 15 teatrikohvikus toimuvast esitlusest. "Ei ole tähtis, kas oleme suured või väikesed, tähtis on, et säilitaksime lapse meelse aususe aru saada, mis on hea ja mis on halb," on öelnud muusikali lavastaja ja koreograaf Ülo Vilimaa. Usaldav ja uudishimulik puunukk Pinocchio jõuab oma maailma-avastusretkel hoolivuse ja iluni, kuid teisalt peab üle olema ka õelatest sulitempudest. Seigeldes kohtub ta pillimeister Gepetto, kauni haldja Fee, kelmipaari Emarebase ja Isakassi ning paljude teistega. Lavastus pakub äratundmisrõõmu ja lusti igas vanuses vaatajatele. Muusikali dirigent on Endel Nõgene ja kunstnik Silver Vahre. Nimiosas Roland Liiv või Ivo Posti, teistes osades Mariliina Vilimaa või Ragne Saul, Rando Pihõ või Jaan Willem Sibul, Vivian Kallaste või Heli Vahing, Mart Sander või Tõnis Uibo, Alari Pintsaar või Avo Hinno, Meelis Hansing, Anu Lomp jpt.

JAANIKA JUHANSON

Eesti Raamatu Aasta

22. jaanuaril toimus Tartus Kirjanduse Majas Eesti Raamatu Aasta Peakomitee järjekordne koosolek, mida juhatas valitsuskomisjoni esimees ja kultuuriminister Jaak Allik.

Võeti vastu aprillist 2000 aprillini 2001 toimuva eesti raamatu aasta (ERA) logo, mis läheb kinnitamisele patendiametisse ning mille edaspidine kasutamine toimub peakomitee loal. Peakomitee kui valitsuskomisjoni tegevust finantseerib kultuuriministeerium. Peakomitee loodab raamatuaasta korraldamisel ka kõigi kaasmaalaste ja heategevate fondide lahketele abile, näiteks on juba olemas kokkuleppe automüügifirmaga, kust saadakse tasuta kasutamiseks minibuss. Arutati ERA ühe tähtsama näitusega, eesti raamatu ülevaatenäitusega (1525 — 2000), seonduvat; näitus toimub 2000. a. kevadel ja jaguneb ajaliselt Tallinna ja Tartu vahel. Peakomitee otsustas saata selgitava-ärgitava üleskute Eesti linna- ja vallavalikogudele, raamatukogudele ning kogudustele, keda nähakse tugipunktidenä üle-eestilise raamatuaasta võrgustiku loomisel. Üleskute selgitab avalikkusele raamatuaasta eesmärgi ja tähtsust ning on esimeseks sammuks koostöös iga Eestimaa nurgaga. Peakomitees on raamatutegijate, raamatuvahendajate ja raamatu-uurijate allkomitee ning tegevtoimkond, kellel on oma töökava. Sel kevadel ilmub tutvustav brošüür "Eesti raamatu aasta esialgne kava ja korraldus", mis sisaldab infot raamatuaasta saamislöö ja peakomitee kohta ning allkomiteede töökava. Järgmine ERA Peakomitee koosolek toimub 11. märtsil Tartus Kirjanduse Majas, päevakorras on muu hulgas ka üleriiklike ürituste kava kinnitamine ning välispropaganda arutamine.

Vanad postkaardid

28. jaanuaril avati Eesti Akadeemilises Raamatukogus postkaardi- ja fotonäitus "Eestimaa vanadel postkaartidel ja fotodel".

Väljapanek mahub ajapiiridesse 1890ndate lõpust 1940. aastani ja püüab näidata kõiki Eesti maakondi nende 1940. aastal kehtinud piirides, alustades Harjumaast ja lõpetades Virumaaga. Kohavaateid täiendavad ajaloolisi sündmusi ja isikuid jäädvustanud fotod. Kirjastajate ja fotograafidena on esindatud R. v. d. Ley, J. Triefeldt, C. Sarap, J. Ploompuu, J. ja P. Parikas jt., kes olid kõige teokamad ja meisterlikumad Eestimaa ning selle ajaloo jäädvustajad. Näituse eksponaadid kuuluvad EARI baltikaosakonnas säilitatavasse ligi 14 000-lisse postkaardi ja fotokogusse.

MARITA PAAS

Kärt Putki enesepaljastus Pärnus

23. jaanuaril avati Pärnu uue kunsti muuseumis Kärt Putki (1975) näitus "Start + Stopp". Tallinnas sündinud Kärt Putk õpib praegu Tartu ülikoolis maalikunsti. 1998. aasta suvel esines ta Pärnus autoportreede näitusel "Ma tunnen end paremini". Tema suuremõdulised maalid on varem väljas olnud Tartu ülikooli raamatukogus. Kärt Putki *clash*-arti stiilis tööd avavad kunstniku tundemaailma ekspressiivses laadis. Erguvärviliste ja sensuaalsete enesepildistustega kuulub Kärt Putk eesti kunsti uue põlvkonna hulka. Suuremõduliste teoste maalimisel on kunstnik kasutanud oma verd. Pärnu näituse avamisel ütles Putk oma loomingu kohta järgmist: "Kunst on väga isiklik asi. Mind ennast on mu kunstis umbes pool. See on see pool, mis tuleb alateadvusest. Alati ei saa ma arugi, mida teen. Teine pool on kujunduslik osa ehk lihtsalt taust. Taust, mis aitab ennast väljendada. Armastusega võib palju peale hakata. Võib armastada asju, aga ka inimesi. Armastust tuleks jagada. Ka enesearmastust saab jagada. Kasvõi kunsti läbi. Minu kunsti vaatavad saavad jagada minu armastust minu vastu ja minu armastust nende vastu. Kunst on minus nii tugevalt sees, et siin on tegemist kuradile sõrme andmisega." Näitus on lahti 3. märtsini.

Lauri Astala müstifikatsioonid

Täna kell 16 avatakse Tallinna Kunstihoone galeriis soome kunstniku Lauri Astala näitus "Ars Magna Sciendi". Näituse ja ka ühe teose pealkiri on laenatud Isa Kircheri 1669. aastal kirjutatud samanimelisest raamatust, mis eesti keeles ilmunud pealkirjaga "Teaduse suur kunst". Lauri Astala kunsti käivitab loogiline mõtlemine koos oma identiteedi leidmiseks tehtava eneseanalüüsiga. "See protsess kuulub olemusliku osana kunstniku loova tegevuse sisse", on kirjas tema näitusekataloogis. Astala on õppinud nii tehnikaukoolis kui kunstiakadeemias. Kunst, mida ta vaatajale pakub, on teadusliku väljanägemisega: vanad kaardid, skeemid,apid. Kaarti peab Lauri Astala inim mõtlemise tüüpiliseks mudeliks. Neis peegelduvad ajastu geograafilis-teaduslikud saavutused aga ka kujutluslikud uskumused maailma kohta. Samuti on Astalat inspireerinud Umberto Eco romaan "Foucault's pendel". Astala teaduslikkus on tegelikult pelk lavastus. Kunstniku suhe teaduse ja tehnika revolutsiooni saavutustesse on silmanähtavalt skeptiline. Astala paneb esemeid kokku nagu keskaja müstikud, kes olid sama kindlad oma teaduslikest teadustest kui on seda kaasaia tehnoloogia kummardajad. Astala on eesti kunsti-huviliste tuttav 1997. a. Saaremaa biennaalil "Invasioon". Näituse toetaja on Frame.

SIGRID SAAREP

Ellen Hanseni ja Aet Ollisaare vaibad

22. jaanuaril avati tarbekunstimuuseumis Ellen Hanseni ja Aet Ollisaare vaibanäitus "Põlvkonnad". Mullu sügisel oli näitus väljas Pärnus uue kunsti muuseumis. Tekstiilikunstnikud Ellen Hansen (s. 1910) ja Aet Ollisaar (s. 1966, Hanseni tütre tütar) esitavad näitusel oma viimaste aastate värskeimat loomingut. Ellen Hanseni on inspireerinud Juhan Liivi luule, mille mõjutusel on ta loonud kuus vaipa. Juurde on lisatud ka luuletuse tekst, mis aitab vaatajal süveneda kunstiteoste maailma. Domineerivad hallid, mustad, sinised, valged toonid, sekka veidike punase ja kuldse välgutusi. Enam tõusevad esile lakoonilise ja sümbolistliku kujundikeelega "Õo on jäänud mulle" ja "Minu mõttekan-gas". Ellen Hansen on lõpetanud Tallinna Tarbekunsti Instituudi 1948. aastal. Ta on loonud värvikaid figuraalseid piltvaipu, kangaid ja teatritele lavaees-riideid. 1960. aastate suurepärasele rüütehnikas vaipadel domineerib motiivistik jõeuline abstraktnete stiliseering, maaliline ja julge värvikasitus. 1970 – 1980. aastatel muutus tema kujundi- ja värvikeel vaoshoitumaks ja peenemaks. Aet Ollisaare kõige uuemad vaibad kõidavad pilku azuursuse ja läbi-paistvusega. Vaipu saab ruumi paigutada mitut moodi ja nad on mõlemalt poolt vaadeldavad. Ekspressiivsetes küllastunud värvitoonides vaibad peegeldavad kunstniku romantilist ja muinasjutulist maailmanägemust. Sellele vihjavad ka pealkirjad: "Une puu", "Suure mää lugu", "Elagu kuningas". Traditsioonilistes põime- ja gobelään tehnikas vaipades aimub aga noore kunstniku soov rännata muistsetesse aegadesse ja otsida möödunu ja ole-viku seoseid, uurida inimsuhteid: näiteks "Loomis-laul", "Nii kaugel ja nii ligil". Aet Ollisaar lõpetas kunstiakadeemia 1991. a. 1992. a-st töötab Tartu Kunstikoolis, õpetab värvipetust ja kompositsiooni ning juhatab tekstiilkunsti osakonda.

Klaasikunstnikud Adamson - Ericus

29. jaanuaril avati Adamson-Ericu muuseumis väl-japanek "Graveering klaasil XX/XXI", millega klaasikunstnikud tähistavad eesti professionaalsele klaasikunstile alusepanija ja meisterliku graveerija professor Maks Roosma 90. sünniaastapäeva. Maks Roosma on eesti esimene kutseline klaasi-kunstnik, kes lõpetas Riigi Kunsttööstuskooli 1936. a. graafika eriala (G. Reindorff õpilane) ja 1937. a. kristallliihvimiseriala ning suunati 1937.-38. a. Kujutava Kunsti Sihtkapitali Valitsuse stipendiaadi-

Johannes Sistermannsi performance oli läbi viidud vana hea kontseptualismi vaimus.

TEET MALSROOS

Kohvikunst Tallinna Kunstihoones

22. jaanuaril avati kunstihoones Läänemeremaid mööda tuuritav näitus "Suitcases" (Kohvrid).

Näituse idee ja osalejate valik pärineb Kotka kuraatorilt Timo Mähönenilt, mistõttu on igati mõistetav, et tuuri esimene peatus oli mullu suvel Kotkas. Tallinnast rändab väljapanek edasi Peterburi, Klaipedasse, Oslasse, Umesse, Riiga, Lübeckisse, Kopenhaagenisse, Gdanskisse, Reykjavikki ja kõikidesse teistesse kuraatori hinnangul regiooni olulistesse kunstisõmpunktidest, kus just 90ndate jooksul on juhtunud midagi uut ning huvitavat. Timo Mähönen on keskendunud noorele kunstile, selle uuduse ning isegi agressiiv-suse püüdlusele, mis tulevad Läänemeremaade erinevale ajaloolisele taustale vaatamata küllaltki ühtsena esile viimase aastakümne kunstis. Ka projekti nimetus "Suitcases" vihjab liikumisele, protsessile, avatus-aitile nomaadi eluviisile, kus naaber on valmis naabrile ukse avama. Tallinna väljapaneku alanimetus "Who cares?" (Kes sest hoolib / kelle asi see on?) viitab murele päevast-päeva suureneva ignorantsuse pärast. Antud näituse eesmärk on tekitada avatud foorum väärtushinnangute üle arutamiseks ja luua aktiivne koos-töövõrgustik. Kuraator tsiteeris ka avamisel Wittgensteini tuntud mõtet, et esteetika ja eetika käivad käsikäes. Igas peatuspunktis vahetuvad pisut ka osalejad ning näidatavad tööd. Tallinnas on väljas Rootsis elava ameeriklase Steven Bachelderi, soomlaste Tapio Sinisalo, Annu Vertanen, Markus Männistö, nor-ralaste Kirsti Grotmoli ja Anne-Lise Stensethi, sakslase Johannes Sistermannsi, poolaka Grzegorz Klamani, lätlanna leva Rubeze, islandlanna Anna Joa ning eestlanna Helena Palmi tööd.

Näitus on lahti 21. veebruarini.

R. V.

na Tšehhimaale, kus ta õppis Novy Bori (Haida) Kunstilise Klaasi Koolis õppis graveerimist ja lihvimist ning klaasimaali erakoolis. Väljapanek loob taas kord võimaluse tutvuda Eesti kunstilise mainekaima klaasikunstniku säilinud teoste retro-spektiiviga Eesti Kunstimuuseumi, Eesti Ajaloomuu-seumi ja Tallinna Linnamuuseumi kogudest. Näi-tusel osaleb ka paarkümmend tänapäeva klaasi-kunstnikku, kes oma kunstiliste taotluste läbivi-i-miseks on kasutanud väljendusvahendina erinevaid graveerimistehnikaid. Graveering klaasil on inspi-reerinud mitmete põlvkondade esindajaid. Näitus annab ülevaate hetkesisust ja toob esile ka tehnoloogilisi uuendusi. Teiste kõrval esinevad sel-lised rahvusvahelist tunnustust pälvinud autorid nagu Leida Urjen, Pilvi Ojamaa, Silvia Raudvee, Viivi-Ann Keerdo, Kai Koppel ja Mare Saare. Näituse organiseerimisse on andnud oma panuse EKA õppe-jõud Mare Saare ja Maie-Ann Raun.

Tartus taas kunstiühing Pallas

5. jaanuaril kanti Tartu Linnakohtus mittetulun-dusühingute ja sihtasutuste registrisse kunstiühing Pallas, mis on 1988. aastal asutatud Tartu Kunsti-ühingu uus nimi.

Sama nimega ühing tegutses Tartus aastail 1918 – 1940 ja 1943-44. Tartu Kunstiühing loodi selle eeskujul ning Pallase liikmeid olid asutajate seas hilisem auliige Alfred Kongo ja professor Voldemar Vaga, ühingu nüüdne auesimees. Kõrgemas kunsti-koolis Pallas õppinuid on praegu ühingu liikmed Ann Audova, Valve Janov, Amanda Jaasmiin, Helga Jõerüüt, Kalju Nagel, Lembit Saarts, Lüüdia Val-limäe-Mark ja Lydia Nordentoft Lavrov. Pallase kui huviühenduse eesmärk on professionaalse kunsti toetamine, sh. maalihariduse andmine, näituste kor-raldamine, sidemed eri kultuurialade vahel ja kul-tuurimälu taastamine. 33 tegevliikme hulgas on kunstnikke, kirjanikke, kunstiteadlasi, näitlejaid, muusikuid, arste ja filolooge. Algusaegade Pallas koondas kunstnike kõrval kirjanikke ja kunstitoeta-jaid.

ENN LILLEMETS

Eesti graafika edu Hispaanias

Detsembris ja jaanuaris Hispaanias Orenses pee-tud V rahvusvahelisel graafikabiennaalil "Julio Pri-eto Nespereira auhind" läks eesti graafikutel väga hästi.

Kolm eesti graafikut pälvis zürri kiituse – *mention honorifica*: Reti Saks töö "Kirjutab", Vive Tolli "196 palvet" ja Benjamin Vassermani "Kaalutlus". Biennaali esimene preemia läks Tomoya Uchidaile Jaapanist, teine Tsvetan Kazandjievile Bulgaariast ja kolmas Katarina Vavrovale Slovakiast. Eestist võitis näitusest osa veel Silvi Liiva. Üldse osales 135 autorit 149 tööga. Biennaali korraldab ja rahastab pank Caixa Ourense. Mullu sügisel Jaapanis toimunud II Tokyo rahvusvahelisest väikegraafika

triennaalist võttis osa ka eesti graafik Naima Neidre. Näitusele saadetud 4338 töö hulgast valis zürri näi-tusele vaid 324. *Grand prix* pälvis Choochai Thavathadeewong Taiist.

BENJAMIN VASSERMAN

Graafikanäitus tulekul

1999. aasta oktoobris avatakse Tallinna Kunsti-hoones eesti graafika näitus "Graafika kolm sündi".

Graafikateos sünnib kolm korda: kunstniku fantaa-siast plaadile, plaadilt paberilehele ja paberilt näitu-seaalis vaataja mõttemaailma. Inimese tunnetus-ja mõttemaailma, reaalsust peegeldavat (ja omako-rda seda peegeldavat) tegevust on fenome-noloogiliselt käsitlenud Maurice Merleau-Ponty. (Kunsti ja filosoofia lähenemisele tänapäeval on juht-nud tähelepanu Arthur Danto; filosoofia ja kunsti kohtumisel on filosoofia tunginud kunsti ja kunst filosoofiasse.) Meid huvitab siinkohal fenome-noloogia ja kunsti lähenemine, mis tundub eesti kunstis ja ülekaalukalt graafikas toimivat juba vähe-malt 1970. aastatest peale. Merleau-Ponty polemiseerib mõttega käsitleda ruumi kolmemõõ-tmelisena, samuti Descartes'i kontseptsiooniga inimese nägemisest, ta kutsub kunstiteost meditee-ri-ma filosoofiliselt. Filosoof kõneleb eksistentsist ontoloogiliselt kui olemise nähtava ja nähtamatu mõõtte läbipõimumisest. Ta peab oma keha maail-ma kõigi mõõtude nullpunktiks: inimese näeb ja tegutseb alati oma kehast lähtuvalt ning mööda reaalsust oma kehaga. Kunstniku nägemus ei ole paljas "psüühilis-optiline" suhe maailmaga; see ei seisa kunstniku silme ees kujutisena – pigem on kunstnik see, kes sünnib kõigest neist asjust tema ees, keskendudes sellele, mida ta näeb. Kunstiteosel ei ole nähtud asjadega mingit sidet, kui ta ei ole "autofiguratiivne". Trükiprotsessis tuleb ilmsiks igavese saavutamatu probleem, sest looming on tehtu lõputu ümberformuleerimine. Omaette rituaal on kunstiteose vastuvõtt, mis ei ole mõeldav möö-daminnes, selleks on vaja luua sobiv õhkkond, ent iga teos eeldab ka vaatajapoolset häälestumist. Eesti kunstis, nagu öeldud, on fenomenoloogia ajas-tu ammu alanud. 1999. aasta näitusega loodame vastavasse diskursi tõmmata ka kunstikriitika. Graafikanäituse korraldava toimkonna nimel

VAPPU VABAR

Lugupeetud kunstnikud!

19. – 20. juunil toimub Paides rahvusvaheline tegevuskunsti festival "Aeg. Ruum. Liikumine". Nüüd kolmandat korda planeeritava festivali on rõhk *performance*teitel. Tegevuspaigad on Paide kesklinn, Vallimägi ja erinevad siseruumid. Projektid ja eelarve palume saata 28. veebruariks Paide lin-na valitsusse: Keskväljak 14, 72711 Paide, tel./faks 8 238 50 348 või e-postiga: mati.saar@mail.ee Märgusõna "Aeg Ruum Liikumine".

MUUSIKAMAAILM

Menotti veel ise lavastamas

Veel elavatest itaalia ooperiheliloojatest tun-tuim, Gian Carlo Menotti, nüüd juba 87aas-tane, käis ise lavastamas oma (laste)ooperit "Appi, appi, globolingid!" (1968) Saksamaal Giesseni Linnateatris, viimase intendandi Reinald Heissler-Rémy kutsel. Giesseni Lin-nafilharmonia orkestri ees juhatas etendust Herbert Gietzen (1981 tegid Menotti ja Giet-zen samas teoks "Hullumeelse Juana" ("La Loca", 1979) Euroopa esiettekande). Juba noorukina USAsse asunud, on Menotti seal ka oma ooperid loonud ja nende menu saavu-tanud, New Yorgi kõrval on ta elanud ka Šoti-maal, kus 1992 võttis endale Rooma Ooperi kunstilise juhi ülesanded; neist on ta nüüd-seks loobunud. Menotti lavastas ise mitmel pool, sh. ka oma Rooma hooaja avatükina "Lucia di Lammermoori", hiljaaegu ka Spole-to festivalile "Jevgeni Onegini" (omaasutatud Spoleto festivalide eest Itaalias ja USAs sai ta 1995 Euroopa kultuuripreemia Montblanc de la Culture). Eestis on Menotti oopereist näh-tud kolme: "Telefon", "Konsul" ning "Amahl ja õised külalised" (1998), 1977. a. oktoobris laulsid Anu Kaal ja Voldemar Kuslap ootama-tult Tallinna külalstanud heliloojale ta "Tele-foni" etenduse Estonia teatris.

Soomlannale auhind New Yorgist

23aastane soome viuldaja Elina Vähälä sai kuue valitu hulgas auhinna ühenduse Young Concert Artists rahvusvahelisel konkursil-oksjonil, millel konkureerisid paljude maade instrumentalistid ja lauljad. Finaalvooru vali-tuks (14. paremat) osutus ka soome viuldaja Jaakko Kuusisto. Kuut premeeritud ei asetatud paremusjärjestusse, YCAA hakkab kõigiga koostööd tegema, preemia juurde kuuluvad kõigepealt soolokontserdid New Yorgis ja Washingtonis. Varem on YCAA preemia saanud ka soome tšellist Jan-Erik Gustafsson.

Loomingukonkurss Saksamaal Kleves

Uue aastatuhande künnisel ei kõla Kleve lähedal Rheini jõe ääres vanas amfiteatris ja seda ümbritsevas pargis mitte ainult loomade, vaid ka uus muusika, otsustasid uue konkursi korraldajad: nad ootavad kuni 30 minutit kestvaid uusi partituure sobiva "pargi-muusika" otstarbel 28. veebruariks 2000. a. (preemiad 50 000, 30 000 ja 20 000 Saksa marka). Premeeritud teosed kõlavad Kleve suvepidustustel 13. VIII 2000. a.

Berliner Musik-Biennale 1999

17. korda toimuv Berliini uue muusika bien-naal avalikustas oma programmi ja kutsus 12. – 21. märtsini endale kuulajaid. Endiselt Ida-Berliinilt päritud pidustused keskenduvad-ki seekord 1980ndate muusika taasesitusele, samas on kavas ka 20 tellitud uusteose esmaesitused. ("Neue Musik im geteilten Deutschland"). Avakontserdi annavad (endise Lääne-) Berliini kuulsad Filharmonikud Peter Eötvösi juhatusel. Kõlab ka Wolfgang Rihmi uusteos "Drei Späte Gedichte von Heiner Müller"; üdistest nimetatakse suurvormi-oopusi: Hanspeter Kiburzi "à travers", ooperi-autorina tuntud noore Matthias Pintscheri "Dunkles Feld – Berückung". Lõppkontserti juhatab Junge Deutsche Philharmonie ees Lothar Zagrosek, sellel uusteoseks Stephan Winkleri "comic strip". Peaaegu samal ajal toimuvad järjekordsed uue muusika festivalid ka Stockholmis ja Helsingis. Aasta alguse tra-ditsioonilise saksa barokkooperi festivali (kor-raldajaks Berliini Staatsoper) avas 24. I Rein-hard Keiseri (1674 – 1739) väga harva esi-tatud "Croesus" (1710), Gilbert Deflo lavas-tust dirigeerib René Jacobs.

Ka Clevelandi orkester Kanaari saartel

Kanaari saarte muusikafestivalile jõudis Baieri Raadio SO (ja veel harukordsema dirigendi Carlos Kleiberi) järel nüüd ka Cleveland Orchestra koos peadirigent Christoph von Dohnányiga, kes siit alustasid oma Euroopa-reisi (Las Palmas, Tenerife); läbi Madridi, Barcelona ja Valencia jõutakse homseks mängima Pariisi (Salle Pleyel, Cité de la Musique), solistideks Frank Peter Zimmer-mann (viul) ja Alan Feinberg (klaver). Pleyeli saalis juhatas 20. ja 21. I Orchestre de Paris'd ka Neeme Järvi, kavas Tšaikovski ja Franck, solistiks viuldaja Régis Pasquier, otse enne teda seisis Pariisi orkestri ees Lorin Maazel prantsuse ja saksa kavaga.

PRIIT KUUSK

August Annisti missioon

Sada aastat tagasi, 28. jaanuaril 1899 sündis Kolga-Jaani kihelkonnas Võisiku vallas Viilu talus poisilaps, kes ristiti Augustiks.

August Annist sai oma peamise hariduse juba eestikeelses ja eestimeelses Tartu

ülikoolis. Emajõelinn kujuneski tema esmaseks tegevusareeniks ning temast sai Tartu vaimu kehastaja ja arendaja. Ta on olnud kahe teetähiseid püstitava koguteose loomise eesotsas, need on "Mõtteid valmi- vast intelligentsist" (1923) ja "Mõtteid võit- levast vabariigist" (1928).

Valmiva intelligentsi keskse kujuna sai Annist hea hariduse: 1923. aastal lõpetas magistrina eesti keele alal, järgmisel aastal sai magistriks ka kirjanduse alal ning 1935. aastal promoveeriti ta filosoofiadoktoriks.

Annistist sai filoloog selle sõna kõige laiemas mõttes ning teatmekirjanduses tekkis probleem, kas paigutada ta folkloris- tide, kirjandusteadlaste või tõlkijate hulka. Annisti huvi keskendus eesti rahvuseepose "Kalevipoeg" ja selle looja Kreutzwaldi uurimisele, siit läks loomulik rada edasi "Kalevala" ja üldse läänemeresoome mütoloogia juurde. Veel enne laastava suursõja puhkemist sai ta valmis kolmest raamatust koosneva uurimuse "Kalevipo- jast": eepose rahvaluuleliste allikate üle- vaade ilmus doktoritööna juba 1934. aastal, "Kalevipoja" saamisluugu 1936. aastal ning sõja-aastal 1944 jõudis lugejate kätte ka "Kalevipoeg" kui kunstiteos.

1940. aastal oli virgal teadlasel valmis saanud ka uurimus läänemeresoome-

põhilisest eeposest, nimelt "Kalevalast". Tsiteerin sellest ühe üldistava lause: "Just "Kalevala" oli esimene ja võimsaim relv, mis murdis soome soo aastasadu kestnud alaväärsuskompleksi nii Soomes kui Eestis." Bibliograafiates figureerib ka 1944. aasta väljaanne. Tallinna raamatukogudest pole ma seda aga leidnud ühtegi eksemplari. Kuid see uurimus päästeti Soomes: käsikirja teise eksemplari järgi tõlkis Elsa Enäjärvi-Haavio selle kiiresti soome keelde ning see ilmus veel 1944. aasta suvel Söderströmi kirjastusel. Selle raamatu eesti- keelne väljaanne lubati trükkida Tallinnas alles 1969. aastal.

Soome keeles on ilmunud veel teinegi Annisti suure tähtsusega raamat. Sõja-aas- tal 1942 ilmus Helsingis samalt Söderströ- mi kirjastuselt Jaan Siirase autorinimega raamat "Viro neuvostokurimuksessa". Teos jutustas avameelselt sellest, mis toimus bolševike võimu ajal Eestis 1940. ja 1941. aastal. Muigama ajab ehk teade, et 1940. aasta suvel osteti poodidest 300 000 meet- rit punast riiet. Nutma võib panna aga info, et Eestist viidi Venemaale ära 60 911 ini- mest, neist arreteerituna 7129. Eestis oli see raamat kõige karmimini keelustatud ning NKVD otsis taga selle kirjutajat. Ava- likkusele jäi kaua aega autor tundmatuks

ning alles väliseestlased 1981. aastal teatasid ajalehes "Teataja", et selle autor on August Annist.

August Annist vangistati 1945. aastal ja vabastati 1951.

Pärast vangla-aastaid tuligi Annist kirjan- dusse tagasi tõlkijana – esialgu ei lubatud tal oma kirjutisi avaldada. Juba 1920. aastal hakkas ta eestindama Eino Leino luulet. Kirjandusse pääsemiseks pärast vanglat pidi aga siirduma vene keele juurde ning nii leiame tema tõlgituna kogumiku "Böllinad" 1966. aastast ja "Loo Igori sõjaretkest" (ilmus raamatuna 1965).

August Annist on pikka aega ehitanud eesti-soome silda. Juba 1924. aastal koos- tas ta koguteose "Soome maa, rahvas ja kultuur", milles andis algteadmisi eestlas- tele põhjapoolse hõimurahva kohta. Ta on tõlkinud valimiku Eino Leino "Helkalaule", Juhani Ahot ja Frans Emil Sillanpää. Kvan- titeeriva värsimõõdu oskusliku kasutajana keskendus Annist regilaulude tõlkimisele, ta on avaldanud kogumikud "Kanteletar" I-II (1930-31) ja "Soome laule ja ballaade" (1934). Need olid eelharjutuseks Annisti "Kalevala" tõlkele, mis esmakordselt ilmus 1939. aastal, redigeeritult 1958. aastal ja III trüki 1985. aastal.

Soome regivärsside ulatuslik eestin-

Jumalik Eino Leino

Eino Leino. Päikesepoeg. Koostanud Debora Vaarandi. Tõlkinud August Annist, Ellen Niit, Ants Oras, Gustav Suits ja Debora Vaarandi. Eesti Raamat, 1998. 352 lk.

Kas 120 aastat suure luuletaja sünnist on pikk või lühike aeg? Või pole suurte puhul ajal üldse tähendust, kuivõrd suure looja looming on alati üleaegne ja igavikuline?

Eino Leino (1878 – 1926), kuulub kahel- damatult suurte hulka. "Ühe pühaku luu- dest saaks kokku kümme püha luukeret, kümme Leinot kõigest juttudest, mida sinust räägitakse. Kõik luud on ehtsad ja kõik jutud tõsi." Nii kõnetab luuletajat raamatus "Eino Leino, legenda jo eläessään" (Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino Porvoo 1974) teine suur soome kirjanik Pentti Saarikoski.

Mis teeb Leinost kirjandusloo legendaarse tegelase? Kas boheemlus? Või hoopis heit- lus jumala(te)ga ja raugematu võitlus ise- endaga, mis kehtis kogu kirjaniku elu nagu igavene lahing valguse eest? Miks mitte pidada Leino legendaarsuse aluseks tema pöörast luuletamistarvet, tema keelt, mis mõjub nagu jumala hääl või virmaliste val- gusmäng Lapi taevas? Või on põhjuseks usk sõnasse ja sõna jõusse, mida nii elus kui ka luules kohtab haruharva?

Leino ise pidas end varavanaks. "Lapis öitseb kõik kiiresti," võtab tema tähelelennu ainsa lausega kokku Saarikoski, kelle arva- tes oleks kaheksakümnene Leino võimatu mõte. Surm neljakümne kaheksaselt oli lei- nolikum. (Saarikoskit tõe eest küünilisuses süüdistada oleks nonsens.) Surmaiha kuu- lus Leino loomusesse täpselt samuti nagu valguseigatsus ja enese kuulutamine päike- sepojaks. Lausung "luuletaja kodu on tae- vas" kehtib ka Leino kohta: "Ma võõrasse maailma sündisin, siin võõrana ringi ma kõndisin", "Rahutuma palve", lk. 83), "Mi- nu kodu on seal, /kus tuikavad taevased tä- hed" ("Minu teed", lk. 128), on vaagitud alla kolmekümnene Leino iseenda ja maail- ma vahelkorda. Etteteadmised olevat luuleta- jale kaasa antud. Leino luulesse on murdu- minegi ette ära kirjutatud – esialgu kaht- lusena, hiljem üha süveneva teadmusena ("olen valguse mees, ei võidu, /murduda on

minu elu?" ("Mis on kaunim?", lk. 199). Surmamõte imbub luuletaja hinge nagu La- pi suve ahastus ja äng ("Lapi suvi", lk. 120). Kvintessents on luuletus "Morituri" ("Sur- maminejad"), mis selle valikkogu kaante vahelt küll välja jäänud, kuid mida luuleta- ja ise peab üheks oma olulisemaks luule- tuseks ("Elämäni kuvakirja", lk. 17). Mille seab luuletaja surmamõtte vastu? Leino "mõõgaks" oli tuli. Sajandialguse Leino pil- lub sädemeid, põleb ja kiirgab. Tulihiingena nõutab ta uut inimest ning uut maailma – uut Soometki. Ent vaimsusele ja kõrgemate ideaalide teostumisele orienteeritud noor- soomluse kuulutajale on elul ilu asemel kinkida vaid ränki pettumusi. Maa- ilmaparandaja Leino kukub läbi. Kolme- kümnestel on traagilisest optimistist järele traagik, kellest õige pea saab alkohoolik.

Saarikoski käsitleb Leinot kui kogu inim- konna arengus pettunud inimest. Saarikoskil on õigus: vähemaga kui maailm Leino ei lep- pinud. Tema huvi Nietzsche üliinimese teo- ria vastu näib tema ambitsioone kinnitavat. Kuid miks ei pidanud Leino pettumuse? Kul- tuur ja vaimsus ei suutnud ära hoida selle sajandi suuri sõdu ega vägivalda. Uus inimene, uus elutunnetus, kõnelemata uuest Soomest, jäid sündimata. Sajandi teise poole tegelikkus osutus vastupidiseks Leino unistustele. Retrospektiivis võib Leinot pida- da soometumise ohu esimeseks ettekuuluta-

jaks. Gladiaatori, mässaja ja noorsoomluse lipukandja traagikat võib aga seostada ka jumalatega ühes kiiges kiikunu ning ühes pidulauas söönu teadmusega: ("Kes juma- late kiiges kiigub, /ei keste ole selle elu aeg. /Ta süü ja süütuse /tipud nähku – siis tulgu tume, tume öö (lk. 133). Jumalad on jul- mad olevused ja nende tõde, "jumalate tõde/ loodud ei ole/ inimõlgade jaoks. /Kui surelik jumalateni jõuab, /saab temast jumala vang/ ja jumal talt mõistuse valguse võtab," usub Leino (lk. 99).

Kas Eino Leino oli panteist või polüteist, on raske määratleda. Saarikoski kõneleb Leinost kui jumalaehitajast. Mängiv inimene Leino mängiks luules justkui jumalamängu ning kipuks tagajärgi kartma- ta nii jumalate pidulauda kui ka nende kiike. Leino maailm on jumalik selle sõna kõige otsesemas tähenduses. Tema jumalateskaalat võiks kujutada mitte sirg-, vaid ringjoonena, mille keskele on asetatud jumal-Looja, kelle poole poeet pöördub või kellest ta teisel pöördub. Leino võtab jumalamängu ülitõsiselt, palju tõsisemalt kui tegelikkust, mis on talle juba lapsepõlvest alates võõras ning muutub elu jooksul üha võõramaks. Maailm ei ole Leinole päris kodu, siit ka tema äraigatsus. Aja "tagasiliigutamine", muut ja muinasluu on talle meelepärased. Tema "Helkalaule" Kristuse-eelsed jumalad ja

jumalinimesed lubavad kõnelda Leinost kui müütilise luule suurkujust. Sõna on tema savi, millest ta voolib jumalad ja inimesed. Looja Leino on nagu kujur, kellest ühel het- kel saab hingepuhaja, hoolimata sellest, et järgmisel sünnib mäss ning jumalaetus, needminegi. Vanades hõimudes pettunud Äijona (lk. 263) loob poeet uue ajastu ning salavägeva hõimu, vallandades kõik maail- ma vägevamad jõud. Kas tegu on mängiva inimese fantaasiaga või luuletaja suurima trumbiga – olla ise jumalalooja? Leino tahab tagasi algusse, lähteolek on tema igatsus. Miguel de Unamuno on nimetanud seda apokatastaasiks, vaimu, teadvuse lõplikuks võiduks, see on "Jumala saamine kõigeks kõiges" ("Inimeste ja rahvaste traagilisest elutundest", Ilmamaa, 1996, lk. 269).

Traagilises alatoonis kirjutatud luuletuses "Päikese lahkumine" laseb Leino päikesel igaveseks Soomest lahkuda. Kas päikese lahkumine tähendas ka Jumala lahkumist? Või on absoluutse alguse ihalus paratama- tult seotud absoluutse lõpu ihalusel, nii nagu on omavahelises seotuses inimese loomis- ja hävitamistung, mis teatud punk- tis tekitab traagilise elutunde?

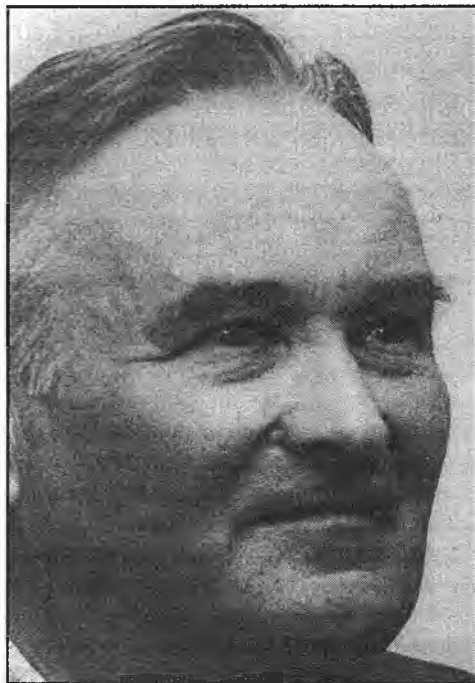
"Tundsid end kutsutuks. Valituks. Messi- aks. / See on ohtlik meeleveiga / juhatab ker- gesti kadumishullusse," kirjutab Saarikos- ki, lk. 21), tunnistades teisel: "Tema sisi- mas olemuses oli midagi traagilist, / mille al- gupära polnud õieti kerge seletada," (lk. 49). Kas traagilist elutunnet ongi võimalik seletada? Traagilise elutunde uurija hispaania filosoofi Unamuno järgi ei võrsu see nii- võrd ideedest, kui just määrab need ideed (lk. 25). Kui määrav oli Leino traagiline elu- tunne tema vaimselt täiusliku maailma ideele? Kas kehtib temagi puhul Unamuno tõdemus inimese jõudmisest Jumalani pi- gem kõige jumaliku kaudu kui Jumala tule- tamine jumaliku kaudu. Jumaliku maail- makäsitusega Leino jõuab panteismi, pan- teismist polüteismi ja seejärel monoteismi. Tema luuletustes avaldub ehe jumalakoge- mus, millele järgneb mäss. Ent Leino ei vabane jumalaideest: ta ihkab maailma uuesti luua. "Õige kunstniku suhe maailma on sama kui Jumala oma", põhjendab Leino taotlusi Saarikoski (lk. 52). Lennates vahast tiibadel päikesele liiga lähedale, ootas Leinot paratamatult Ikarose saatus.

Kaks tulihinge Gustav Suits ja Eino Leino 1922. aastal.

Kirjarahvast kirjanikeks

Intervjuu Heino Puhvliga

Juba jupp aega liiguvad jutud, et on asutud koostama uut kirjainimeste leksikoni. Läänud aasta lõpul sain ka ankeedi, milles paluti täiendada eelmises leksikonis minu kohta ilmunud artiklit värskeima teavega – see oli juba kindel märk, et koostamistöö on tööpoolest kellelgi käsil. Nagu selgus, oled peatoimetaja vastutuses seekord sina. Mis sundis 1995. aastal ilmunud kuulsa Kruusi leksikoni kannul otsemaid hakkama uut koostama? Millal konkreetne töö käivitus?

Minu sattumine selle töö etteotsa käis lihtsalt. Kirjastus "Eesti Raamat" pöördus pärast Oskar Kruusi koostatud "Eesti kirjarahva leksikoni" ootamatult kiiret läbimüüki mitmete kirjandusteadlaste poole palvega esitada oma nägemine uuest võimalikust samaloomulisest teosest. Saatsin neile oma kontseptsiooni, see nähtavasti meeldis ja mulle tehti ettepanek töötada välja juba üksikasjalikum projekt. 1997. aasta kevadest käib raamatu koostamine täie leiliga.

– Miks oli uue leksikoniga nii kiire? Eelmine valmis ju väga pika aja kestel, tegema hakati veel nõukogude päevil, 1986. aastal, lõpetati aga juba taasiseseisvumises. Ümberorienteerumine töö käigus oli keerukas, mitmed ajastumärgid jäid raamatule küllap külge. Teine põhjus oli ilmselt ka turunõudluses, Kruusi leksikon sai poest kähku otsa, rahvas aga tahtis juurde. Polnud arukas sedasama, teatud puudustega raamatut ümber trükkida, pigem kirjutada juba täie rinnaga uus. Samas tahan aga kohe kinnitada, et Oskar Kruus tegi oma kirjarahva leksikoniga ära gigantse, sangarliku töö. Kiitus talle! Lõppude-lõpuks – kui meil poleks nüüd eelmist raamatut aluseks võtta, paisunuks meie töömaht määratult.

Nõus – Oskari juhtimisel valminud ja ligi neli aastat meie käsutuses olnud leksikonist on kirjandusnimesel suur abi, kasutan seda sageli. Ent minu meelest on raamatul ka üks ootamatu, täiesti planeerimatu tahk, teost võib vaadelda ka kui omamoodi postmodernistlikku tekstikogu, kus segunemas üpris erinevaid poose ja positsioone, sobitatud tsitaate veneaegsest roost leksikonist ja energilisi enesekindlaid uusridu, nõukogude leksikat ja taasiseseisvuslikku bravuuri, karmi naelutamist ja ebalevat häbelikkust, õiglusepüüdu, maha-vaikimist ja puhtakspesu. Kuidas on lugu uues raamatus hinnangutega, tendentsiga? Kõigepealt – koostatav leksikon järgib eelmise kompositsiooni. Iga artikkel koosneb kolmest osast: esiteks käsitletava kirjaniku biograafia, siis ülevaade ta loomingu ja lõpuks biograafia tema kohta. Biograafiline osa koosneb kiretust faktooloogilisest elulookirjeldusest. Loomingu käsitlemisel on leksikoni põhiprintsiibiks –

mitte anda resolutoone hinnanguid. Ise loomustades käsitletava isiksuse loomelaadi, tuleb seda teha kirjanduslike terminite abil. Ka teoste ideoloogilist suunitlust kirjeldades peab loobuma poliitilisest terminoloogiast. Minu veendumuse kohaselt on kirjanduslugu õige jäädvustada vaid kirjandusteadusliku leksika abil. Tunnistan, et mõned autorid on püüdnud manipuleerida poliitilise sõnavara, olen need üritused tõrjunud.

Mis puudutab bibliograafiat, siis pole see osa loomulikult mitte kõigis artiklites täielik, sest mõne eriti teeneka kirjaniku puhul kuhjuks sinna lehekülgede kaupa materjali.

Leksika muutusi tuleb ka teises plaanis. Näiteks puhkes vaidlus selle üle, kuidas nimetada meie jaoks viimast suurt sõda. Võtsin kasutusele väljendi Saksa – NSV Liidu sõda. Paratamatult tuleb organisatsioonide, koolide, muuseumide puhul kasutada erinevaid nimevorme, mis neil eri aegadel olnud. Näiteks aastail 1922 – 41 nimetati kirjanike ühisorganisatsiooni Eesti Kirjanike Liiduks, 1943. aastal oli selle sama liidu nimi Kirjanike Liit, siis tuli nõukogudeaegne nimetus, nüüd on esialgne nimi tagasi. Kasutada tuleb seda nimekuju, mis käsitletaval ajal kehtis. Või võtame koolid, Paul-Eerik Rummo õppis ikkagi Tartu Riiklikus Ülikoolis.

Kunagisest Nirgi ja Sõgla koostatud roost leksikonist jäid välja enam-vähem kõik "valged" kirjanikud. Kas uut teabe-teost ei ohusta nüüd vastupidine käik – "punaste" ignoreerimine?

Mitte mingil juhul. Meie valik on selge – raamatusse lähevad need, kes on produtseerinud ilukirjandust. Või tegelenud silmapaistvalt kriitika ja tõlkimisega. Märksõnaks on – looming, mitte meelsus.

Meie koostatava raamatu pealkiri ei ole enam "Eesti kirjarahva leksikon", vaid "Eesti kirjanike leksikon". Välja jäävad kolm kategooriat, kes varem on meie kirjandusleksikonidesse pääsenud: poliitikud, kirjastustegelased ja rahvalaulikud. Näiteks poliitikuist olid eelmises raamatus sees nii Viktor Kingissepp kui Jaan Tõnisson, uues pole kumbagi. Kingissepp võinuks tegelikult ju kergemini kaante vahele pääseda, sest tal ju kaks raamatut ette näidata. "Punastest" kirjutajatest on kindlalt sees Põrgelmann, Anvelt ja teised proletaarsed kirjanikud, samuti Venemaa eestlased Rannaleet ja muud. Ka Vassili Riis. Ta võib olla vastik oma terroritegude pärast, ent samas on ta tootnud hulga romaane ja jutustusi. Leksikon peab olema koht, kust lugeja saab teavet võimalikult kõigi eesti keeles kirjutatud või Eestiga seotud kirjanike kohta.

Kirjastustegelastest jääb näiteks välja Kruusi raamatus olnud Bernard Haab, sest temal puudub see, mida meie peamiseks kriteeriumiks peame, looming.

Kui palju eelmise leksikoni materjalist kandub uude üle mehaaniliselt, muutumatul kujul?

Umbes 15 protsenti koostatava raamatu mahust tuleb üle otse. Peamiselt artiklid, mis käsitlevad varasemat kirjandusaega. Pole mõtet uuesti kirjutada näiteks artikleid XVII sajandi juhuluulest, ütleme, Johann Kohsenist, ega varasema ilmaliku kirjanduse näidetest. Need on kirjutatud peamiselt meie hulgast juba lahkunud Rudolf Põldmäe, Erna Siirak ja Aino Valmet ja nende töö jääb nii nagu oli.

Ka mitmete praegu töötavate kirjandusteadlaste (Aarne Vinkel, Endel Nirk) artiklid, mis käsitlevad Kreutzwaldi, Vildet jt., tulevad üle peaaegu muutumatult, saades täiendust vaid bibliograafiasse.

Paljud meie hulgast lahkunud teadlaste artiklid peavad paratamatult minema aga ümbertöötamisele. Loomulikult pole meil midagi näiteks Mart Mäga isiku vastu, kuid

tema kirjutatud käsitlused Lennart Merest või Jaan Eilartist tuleb uuesti kirjutada – olukord nõuab. Samuti ei lähe enam Eduard Ertise kirjutatu NSVLis tegutsenud eesti kirjanike kohta. Ants Järv on põhjalikult ümber kirjutanud oma artikli Leberechtist. Täiesti uus käsitlus tuleb August Jakobsonist. Jne.

Eelmisele leksikonile oli hulganisti etteheide oluliste nimede väljajäämise pärast. Torisesin sel puhul isegi ajalehes, minu loetus olid Ilmar Vene, Aivar Kull, vähemtuntuist Mark Udam ja mitmed teised. Kas uus raamat saab tublisti täiendust? Vahepeal on juurde tulnud hulk noori kirjandusteadlasi, näiteks verinoor Aare Pilv, kes vist tõusnud juba Eesti Kirjanduse Seltsi sekretäriks, kuidas nendega jääb?

Vastsesse leksikoni tuleb 150 uut märksõna. Nii noori kui vanemaid, mitmeid väliskirjanikke. Sinu poolt näiteks toodud persoonid on uues raamatus kõik sees. Ent juurde pole tulnud üksnes artikleid, vaid ka artiklite kirjutajaid, nii on endistele autoritele lisandunud Janika Kronberg, Helgi Vihma (keeleteadlaste käsitlejana) jt.

Praegu avaldatakse hulganisti luuleraamatuid perifeerias, need on rohkem kohaliku tähtsusega, ühe maakonna luuletajad. Näiteks Hiiuimaalt tean ma luuletajaid nagu Ann Hiiusaare ja Esta Aksli, kellest mandril pole kellelgi aimugi. Palju sekundaarset kirjandust on trükki jõudnud varemgi. Kui palju te neist haarata suudate? Veelgi enam ilmutatakse kõiksugu tõlkeid, terve massi metstõlkijate hulgas on palju kvaliteetseid ümberpanijaid, kes tuleks ilmselt raamatusse arvele võtta, näiteks viimaste aastate produktiivne ja mitmekülgne Riina Jesmin jt. Kuidas te selles kirjus seltskonnas orienteeruda suudate?

Perifeerialaulikud, kel mõnel mitugi raamatukest trükkis, peaksid leksikoni jõudma küll, kust mujalt siis veel nende kohta andmeid saada. Ent tunnistamata, et kõigi nende püüdmisega on raskusi ja küllap on väljajääjaid. Kuid oleme fikseerinud luuletajaid Viljandist, Aegviidust, Kuressaarest jm. Absoluutset täiust ei saa ka tõlkijate suhtes, uusi nimesid sajab juurde. Samas me ei taotle, et igauks, kes ühe-kahe raamatu ümberpanemisega hakkama saanud, peaks juba ära tähendatud saama. Aga sinu poolt nimetatud Riina Jesmin on muidugi raamatus.

Kuidas jääb venelastega? Kas Dovlatov saab artikli? Ja kogu esimese iseseisvusaja siin elanud Juri Ivask, kellest pärast kujunes vene emigratsiooni suurnimi?

Dovlatov ja Ivask on meil arvel. Loodame, et professor Issakovi abiga kedagi olulist kõrvale ei jää. Kõik, kes ENSV aegu kuulusid kirjanike liidu vene sektsiooni, lähevad ka raamatusse.

Eelmise leksikoni häbiplekk oli jubedalt tahmased fotod. Ja pilte ei lisatud mitte kõigile artiklitele, kujunes justkui mingi nomenklatuur, kes fotole pääses. Vahepeal ilmunud kunstnike biograafiline leksikon käitus aga demokraatlikult – keegi ei jäänud fotota.

Polügraafilise kvaliteedi eest koostajad muidugi ei vastuta. Ise püüame küll varuda selgeid fotosid. Aga kõik kirjanikud ei saa pilti ka seekord. Algajad ja vähemtuntud peavad oma aega veel ootama.

Millal jõuab leksikon poodidesse?

1300 märksõnast andsime aasta lõpuks arvutisse sisestamiseks 1000. Nii et kolmveerand materjalist on olemas. Ilmumisaeg ei olene päriselt minust, ent ehkki on olnud optimistlikumaid arusaamu, olen ma ilmumisaastaks aina pakkunud aastat 2000. Nii võib see minnagi.

damine julgustas Annistit ka ise regivärsilisi eeposi kirjutama. Eesti vanade rahvalaulude vormivõtteid kasutades lõi ta kolm uut eepost: "Lauluema Mari", "Karske Pireta, maheda Mareta ja mehetapja Maie lood" ning "Udres-Kudres, Päevapoeg", samuti tõlkis ta eesti keelde antiikeeposed "Ilias (1960) ja "Odüsseia" (1963).

Ta oli üks osalistest "Kalevipoja" kaheköitelise tekstikriitilise väljaande teostamisel aastail 1961 – 1963 ning paar aastat hiljem jõudis trükki ka tema põhjalik uurimus Kreutzwaldi teisest peateosest – "Eesti rahva ennemuistsetest juttudest".

August Annist suri 1972. a., tema redigeeritud artiklikogumiku "Elu ja luule" avaldamiseni jõuti alles 1987. Kuid niisugusest suhtumisest hoolimata jätkas doktor Annist oma tööd kannatlikult ja missioonitundlikult.

Oma teostega sisendas ta eestlastele, et nad ei seisa üksijäetuna Läänemere ja Peipsi vahelisel maaribal, vaid kuuluvad suure läänemeresoome rahvaste perre, kelle võimas mütolooogia toetab neid ka XX sajandil. Annist on õigupoolest nii eesti kui ka soome kultuuritegelane, tal on suured teened meie põhjanaabrite kultuuri levitamisel.

OSKAR KRUUS

Leino luule esitab lugejale väljakutse. Tema müütilise maailma maagia puudutab igaüht. Püha valitseb argist, Sõna jumalikustub. Leino ballaadide Soome on täis arhetüüpe, jumalaid ja jumalinimesi, kes määravad maa ja rahva saatuse, kelle sangarlikkust ülistab ajajugu, kelle tarkus on võrdväärne jumalate omaga, kelle ülbust ja reeturlikkust hukutavad nad, kelle armastus on igavene ning kelle eluvõitlustest jääb maha laul. Laul on ülim, usub Leino. Kui sajandi alguse "Helkalaulud" I optimistlik traagik Leino kiigub veel jumalate kiiges, siis "Helkalaulud" II on kiigest väljahüpanu kirjanapandu. Nii nagu vägeva hõimu valdjas Ukri hävitab ise oma hõimu ("Ukri") ning kaob kiskjad taltsutamata ning kollid kütkestamata jätnud hele hõim ("Uppunud manner") ja sünnib õel ning kuri ("Hall"), on "Helkalaulud" II sisuks maa lagunemine ja rahva murdumine. Ei aita rännak Ajatari juurde ega kõigeteadjaks saamine. Jumal Aeg on julm koletis, kelle võidab vaid vaimuleek. Võitja jääb võõraks maa peal, "muile isand, ori enesele," kirjutab poeet (lk. 115).

Võib küsida, kas Eino Leino jäi lõpuni jumalameheks, - ka siis, kui ta end kõrvalt vaadates ning samas otsekui lõplikult määratleda püüdes teadjamehena kirjutab: "Maanteedel matkab/ kodutu, koldetu kaim. Põrmu või pilvede laps?/ Või jubeda helveti vaim?", lõpetades ennastsüüdis-tavalt: "võrsuub endast sust tuskade taim." (lk. 347). Valguse mehed ei ole alati võidu mehed. Isegi siis, kui nad on Päikesepojad. Jumalamäng käib alati elu ja surma peale.

P. S. Mis teeb klassiku luulekogu täiuslikuks? Kas kogu loomingu kõitmine ühtede kaante vahele? Või oskuslik valik koos heade tõlgetega, mille eest antud juhul tuleb kiita nii koostajat Debora Vaarandit kui ka kõiki tõlkijaid. Täiuslik kogu eeldaks originaali ja tõlke esitamist kõrvuti lehekülgedel. Just viimast lugeja oma südame salasopis ootas. Olgu või üht näidet päris-Leinost ja tollest soome keelest, mis erineb Tallinna kaubamaja soome keelest nagu õõ ja päev. Kirjastus on piirdunud August Annisti poole sajan-di taguse järelsõnaga, ehkki oodanuks uue-mat soome kirjandusteadlaste käsitlust. Käsitlemist vajanuksid nii Leino koht soome ja maailmakirjanduses kui ka tema mõju eesti kirjandusele.

LIVIA VIITOL

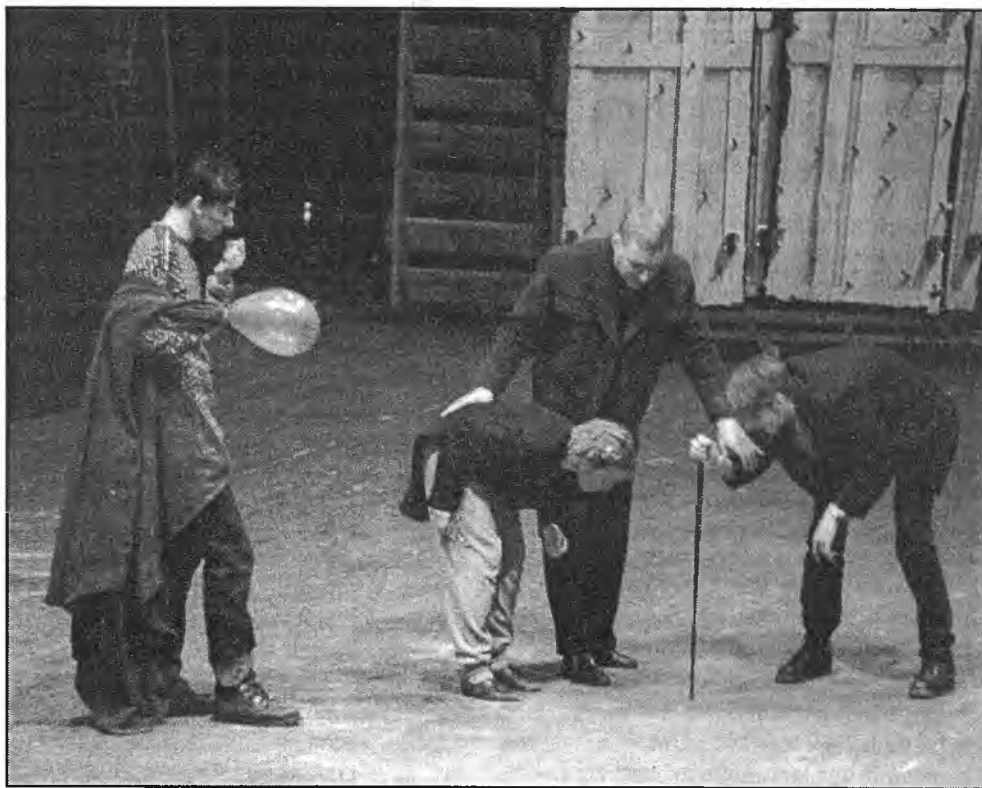
VAAPO VAHER

Varietee või Frankenstein?

NYJD Ensemble alustas koostöös rahvusoperiga uut, viiest kontserdist koosnevat sarja "Avangard või dekadents?". 22. jaanuaril jõudis Estonia lavale muusikaetendus "Variété. Frankenstein!! Õudne kontsertetendus" Kageli ning H. K. Gruberi muusikaga, kus kolmanda osapoolena tegi kaasa von Krahli teatri trupp. Lavastas Peeter Jalakas, kelle koostöö dirigent Olari Eltsiga on varemgi ikka kunstisündmuseks kujunenud.

Kõigepealt juhiksin tähelepanu sarja nimetusele, sest küsimusega "Avangard või dekadents?" seatakse kuulaja teadlikult valiku ette: soovite seda või teist – habe või juuksed? Näiteks küsimus "Rahakott või elu?" ei jäta kontserdikülastajale ilmselt valikuvabadust, kuid "Avangard või dekadents?" jätab. "Olla või mitte olla avangardistlik dekadent, selles on küsimus," ütleks selle peale Hamlet. Aga mis on üldse küsimus kui niisugune? Formaalloogikast lähtuvalt on küsimus lause, mis sisaldab määramatust ning ühtlasi selle kõrvaldamise nõuet (st. vastust). Küsimus "Avangard või dekadents?" sisaldab tõepoolest määramatust, kuid ei sisalda vähemalt Olari Eltsi interpretatsioonis selle kõrvaldamise nõuet. Kahes varem nähtud teleintervjuus Eltsiga jäi igatahes kõlama dirigendi mõte, et nii "avangard" kui "dekadents" pole üheselt defineeritavad mõisted ning võivad teatud tingimustel isegi kattuda. Umbes niimoodi võiks sõnastada sarja programmilisi lähtekohti.

Kuid kumba nägi kontsertetendusel vaataja – kas varieteed või Frankenstein? Loomulikult mitte kumbagi, st. ei ajaviitelist varietee-kava ega verdтарetavat Frankenstein-õudukat. Argentina päritolu Saksamaal tegutsenud avangardistliku helilooja Mauricio Kageli (1931) kontsert-spektaakel (helilooja määratlus) "Variété" (1977) oli lavaliselt üles ehitatud tsirkusenumbrite jadana, millel puudus küll igasugune seos tegevustiku tähenduses, kuid samas oli sünkroonsus muusikaga siiski jälgitav. Vello Vaheri kujundatud tsirkusenumbrite all tuleb siin mõista mitte lihtsalt hookus-pookust või ühel jalal seisvat elevanti, vaid mõnedel juhtudel tsirkuseetenduse paroodiat ning teistel

Peeter Jalakas dekadentlikku miljööd kujundamas.

URMO UDRAS, ÕHTULEHT

väliselt aalooilisena, pigem dadaistlikult mõjuvat tegevust. Laval toimus kogu aeg midagi ning mõnikord isegi nii tempokalt, et silmi ei saanud ära. Kuid kõik need stseenid olid kuhugi absurdi deformeerunud ning balansseerisid kusagil ekspressionismi ja absurditeatri piirima.

Tõmbaksin siin ühe paralleeli kunstilise dokumentaalfilmi rajaja, omaaegse vene montaažiteenijuse Dziga Vertovi tummfilmi-ga "Inimene kaameraga" (1929). Ka siin toimub filmilinal kogu aeg midagi: inimesed lähevad tööle, tuletõrjeauto kihutab, keegi ostab saia, tramm sõidab jne. Väliselt ei seo neid stseene mitte miski, ka stsenaarium puudub. Kaamera filmib otsekui juhuslikult, ometi on filmi montaažis tajutav oma kindel rütm ja korrapärasus. Ning teine paralleel – dokfilm küll, kuid Vertov deformeerib neid stseene aeg- ja kiirvõtete ning montaažitrikkidega. Umbes samast põhimõttest lähtus ka "Variété" lavastus. Iseenesest on muidugi huvitav, et Kagel – tundes huvi mittekonformse muusikateatri vastu –

taasavastab lavastuslikke printsiipe, mille juured on tegelikult 1920. aastate ekspressionistlikus teatri- ja filmikunstis.

Kageli muusikat sellele etendusele võibki põhimõtteliselt (mitte helikeelelt) võrrelda filmimuusikaga – muusikanumbrite kujundlikkuse ja ereduse aste oli küll selline, et "Variété" helindid sobinuksid illustreerima ükskõik millist visuaalset pilti, filmi või pantomiimi. Kuivõrd Kageli väljenduslaad on avangardistlik ning kuivõrd dekadentlik, oleneb muusikanumbrist. Näiteks episoodi "Neiu kiigel" helindid häälestavad publiku samale laine pikkusele, mis teise argentiina helilooja, Astor Piazzolla "Tango ajalugu" – nostalgiliseks kultiveeritud, pisut blaseerunud kõrgselekskonna klubiatsmosfääri omale. Teiste sõnadega õhustikku, mida tänu blaseerumusele võib täie õigusega nimetada ka dekadentlikuks. Sest mis iseloomustab dekadentsi kui (eelmise) sajandivahetuse kultuuriloo languseks peetud perioodi? Kindlasti küllastumine ja rafineeritus, mis omakorda põhjustab huvitu-

mise kõigest eba- ja üleloomulikkusest ning mõnikord ka haiglastest elunähtustest. Tsirkusenumbrid lavalise tegevuse kandjana on "Variétés" selles mõttes juba a priori sobivad, kuna tsirkus tuginebki ebaloomulikkule (mis on loomulikkude jäneste torukübarast väljatõmbamises?). Ning Peeter Jalakas on oma lavastusega suutnud dekadentlikku miljööd nii kujundada kui edasi anda väga tõetruult – kogu sellele nähtusele iseloomulikus küllastunud lõtvuses ning irrealsuses.

Sama võib öelda ka H. K. Gruberi (1943) poolt H. C. Artmanni lastevärssidele kirjutatud "Frankenstein!!" (1977) lavastuse kohta. Kui Kageli "Variété" on selles mõttes päris kindlasti varietee, et etenduses puudub süzee, siis Gruberi "Frankenstein!!" on ühise temaatikaga kupleede tõttu pigem ühe peategelasega kabaree-revüü. Kupletisti rollis esines ajastutruult (fraki, torukübara, valgete kinnaste ja valge näogrimmiga) ning pilkupüüdvalt (efektse näitlejatöö ja liikumise) Ardo Ran Varres, kelle numbrid kõlasid nõ. kõnelauluna. Von Krahli nimelise Ooperi- ja Balletiteatri operetitrupi näitlejad kehastusid samal ajal kord preili Draculaks, kord kauboiks jne. – ikka vastavalt vajadusele.

Koomiliselt mõjuva lavastusliku võttena kasutas Jalakas varjuteatri elemente. "Väike hiir, väike hiir, vahedalt kui laserkiir, näksib silmad peast: ennäe, mitte mõhku ma ei näe!" kõlab kuplee ning näitleja pea külge kinnitatud õhupallid näivad varjusiluetil Miki-hiire kõrvadena.

Gruberi helikeeles on tunda nii olustiku-muusika kui jazz'i hõngu, eriti kahes etenduse lõpus kõlanud laulus ooperist "Gomorra". Viimase neist esitas Olari Elts ise – prozektorkiirte vihuh ja püstol käes nagu meie õudse aja kangelane. Laulis oma laulu ära ja siis käis ka pauk. Pihta õnneks keegi ei saanud ning seejärel kõlas juba aplaus, millesarnast nii Olari Elts kui NYJD Ensemble vaevalt on varem kuulnud. Küsitav, kas Estonia teatrimaja seinadki. Täitsa õudne lugu!

IGOR GARŠNEK

Lõhkise küna vennaskond

Teatrikriitika ei ole tõsiseltvõetav asi, vähemalt siin mitte. Teatrikriitikal ei ole oma teooriat ega õieti oma teoreetikutki. Me leiame kogu eesti peale mõne üksiku teatrist kirjutaja, kellel on teoreetilise mõtlemisega parem suhe kui rebasel torupillimänguga. Ülejäänud kõlab nagu stepilaulikute koor – mida näeme, sellest laulamegi.

Stepilaulikul kahtlemata on selline õigus. Ja kriitikul kahtlemata ei ole. Kriitik peab taipama rohkem, kui tema isiklikud eelistused tal taibata lubaks. Isiklik maitse ei saa olla eksperthinnangu aluseks. Aga ikka on.

See on vilets lugu. Teatrihuviline saab rumalalt lobiseva ümberjutustuse, aga mitte mõtlemisainet. Tegija saab teksti, millest tal on samapalju abi kui vanast viisust padja all. Kaaskriitikul on piinlik lugeda. Milles probleem?

Tegelikult on selge, milles. Mingit teooriat ei ole. Ausalt. Kui me seame mingi valdkonna tõsiseltvõetavuse kriteeriumiks tema teoreetilise põhjendatuse (ja kultuurimudelise, milles me oleme, on see peaaegu paratamatu), siis näiteks popmuusika ja popkultuuriga võrreldes on teatrikunst vaimne juurvili. Tema teoreetiline põhjendatus ei kannata popkultuuri teoreetilise põhjendatusega võrreldes välja üleüldse mingit võrdlust, sest seda põhjendatust polegi. Sellel ajal kui Krull tegeleb skisoanalüütiliste kar-

tograafiate ja territoriaalsete masinatega, kui Kahu näitab meile popmuusikateooria kõrgemat pilotaazi, sellel ajal vadistab teatrikriitik õnnelikult näitleja hingestatud rollilahendusest. Kui armas!

Okay, on ka teisi meetodeid. Tantsuteater näiteks on praegu viisakamas seisus kui draama, sest selle kohale hakkab tekkima juba miski mõttesüsteemi korrapärasusele pretendeeriv. Aga see keel, mis kirjandus- või kunstikriitikas on enesestmõistetav, tundub täieliku arusaamatusena teatrikriitika naiiv-narratiivsete heietuste taustal.

Tegelikult ma hakkan tasapisi aru saama, millest tuleb tegijate nii sagedane pahameel ja tõrjuv hoiak kriitikute suhtes. Keskmise kriitik on oma arvamusavaldustes väga kohmakas, kohati lausa abitu. Ja sealsamas üllatavalt direktiivne, andes nõu, kuidas üht või teist stseeni oleks tulnud lavastada või kuidas näitleja oleks pidanud mängima, mitte aga, kuidas struktuur toimis.

Või näiteks, mida teeb keskmine traditsionalist, kui ta puutub kokku talle uue ja arusaamatu süsteemiga? Ta toob sisse selle ainsa asja, mida ta justkui teab – näiteks räägib ta pikalt Tšehhovist arvutikeskkondade ja popkultuuriga tegeleva etenduse juures. Midagi vähem asjasse puutuvat on kahtlemata raske kõneks võtta, aga just seda ta teeb.

On üsna ükskõik, kas valida taustsüs-

teemiks popkultuur, Deleuze või nganas- saanide lugulaulud. Eesti teatrikriitik ei ole suuteline sellistel teemadel kaasa rääkima. Ta ei suuda öelda, mis läks valesti, sest ta ei tunne konteksti, ja ta ei oska kiita, sest teadmisi nõudvate asjade sisemine loogika on talle tabamatu. Ta võib vabalt kiita seda, mis läks metsa, ja laita õiget asja.

See teeb viha, hirmsat moodi teeb. Sest tegija ootab tuge. Ta ise ei saa (õieti ei tohi-gi) oma töid süsteemi asetada, neid hinnata ja võrrelda – lähidistants ei lase. Selleks on vaja teoreetikut ja veel kord teoreetikut. Aga teooriat ei tule. Ja tegijapoolset usaldust ka mitte, sest pole, mida usaldada. Kusjuures, pole enam vist isegi traditsiooni, mille baasil sellist usaldamist eeldada. Sest eesti teoreetiline teatrimõte tundub lõppevat Jaak Rähesooga.

Ka teatriuudendusest on niisugustes tingimustes raske rääkida, sest ei saa olla (enam ei saa!) veenvat uuendust ilma toetava mõttetgevuset. Isegi kui mõnel andekal loojal peaks plahvatama, sumbub see plahvatus teoreetilisse vaakumisse – puudub sõrestik, millele toetuda, ja kriitika laiutab abitult käsi või ei märka üldse, et midagi toimus.

Ma ei usu, et praegu oleks võimalik pöörduda niisugusesse süütuse aega, kus uuendus ilmub iseenesliku plahvatusena ega vaja teoreetilist tagasipeegeldust. 60ndate

lõpu teatriuudenduse tegid kolm etendust, siis oli uuenduse kõrgpunkt läbitud ja ületatud, osutab Jaak Rähesoo (artikkel "Hermaküla ja Tooming"). See ei saa olla praeguse aja mudel, aga isegi kui me räägime ainult arvust kolm – ma kardan, tänane kriitika magaks kolm nihkele pretendeerivat etendust maha, nagu midagi poleks juhtunudki. Samas, ma eeldan, et tõeline teoreetik suudaks nihkeid ette ennustada, või isegi tekitada. Eesti kaasaegses kirjanduskriitikas oleme näinud küllalt, kuidas teooria liigub praktikast kaugel ees ja tõmbab seda pidevalt järele. Teatris me sellisest asjast rääkida ei saa. Valetada pole ilus. Ma olen üsna nõus Valle-Sten Maistega, et peaaegu kogu teatrikriitike tsunft toetub lihtsalt liiga ühtemoodi mõttemudelitele ja et selles võibki olla põhiline probleem. Pluss veel, et see mõttemudel on kaotanud igasuguse toimevõime. Kuni ei ilmu praktika seisukohast arvestatavat teooriat, seni jääbki eesti teatrikriitika sinna, kus ta on – mõtlemise halvastivalgustatud perifeeriasse. Mitte sinna, kus ideed tekivad. Sinna teisele poole, kus ideid kunagi olnudki pole, kus nad olematuse tõttu isegi mitte kivistuda ja surra ei saa. Eialgu aitaks selle ausast teadvustamisest.

ANDRUS LAANSALU,
Ugala dramaturg

Teatrikriitikast. Haamriga

Eesti teatrikriitika on keskpärane. Ta lausa kutsus enda kohale nietzschelikult haamerdama. Keskpärane ei tähenda siin mingist hierarhiast lähtuvat hinnangut. Lihtsalt üks kriitika mall on end keskele kohale hõivanud ja kõik muu on selle pärane. Selles niis tegutsevad nii mõtestavad tipud kui teatriarmastajad kirjutajad, täites kogu ruumi, milles tuntakse end täiesti eneseküllaselt.

Häda ei ole mitte selles, et see valitsev mall oleks halb, rumal või küündimatu – parim osa sellest kriitikast on teatava teatri suhtes viljakalt kaasamõtlev. Häda on pigem selles, et olemasolevas kriitikas puudub sisuline vastumõtlemine teatrpildis domineerivate suundade suhtes ja selles, et see kriitika on dialoogivõimetu või -huvitu kõige suhtes, mis jääb ta mõttemaailmast väljapoole. Loomulikult meie kriitika ei represseri – ta lihtsalt ei võta kontakti või teeb seda nii ebasuliselt, et ei usuks, kui poleks lugenud. Samuti pole selle kriitika keel suuteline analüüsima mitmeid meie teatrpildis esinevaid fenomene, ja mis kõige hullem – see kriitika on ainuvalitsev. Tänase mõttepaljususe taustalt vaadates pole meie teatrikriitikas kuidagi võimalik eristada rohkem kui vaid ühte koolkonda. Hea on, kui juhtub kvartal, mille jooksul ilmub üks teatriartikkel, mille tagant on aimata muud kui meie teatrikriitika tavapärasest mõttemaailma.

Selle kriitika iseloomulikuks jooneks on peetud tädilikkust, mis pole minu arvates õige. Vaadates TMK ankeeti, näen ma seal mehepurakaid kolmandikuvõrra daamidest enam. Tundub, et tippu jagub mõlemad

võrdselt, millest võib järeldada, et just mehed moodustavad olulise osa igavalt laiutavast massist. Ka on sooline võrdsus teatrikirjutiste avaldamise üle otsustajate hulgas ja suurimat jama ja ühetaolisust tuleb meesotimetajate käe alt, kes samuti torkavad silma väikese tolerantsiga. Ei saa teatrikriitika lamedust ei soo, sama tausta ega onupojapolitiika arvele kirjutada. Ei mõistagi meie teatrimaailma – tegijate, koolitajate ja mõtestajate monoliitsust millegagi seletada. Küll tooksin välja kolm seda monoliitsust iseloomustavat märksõna: näitlejakultus, psühholoogilisus ja humanism.

Kahe viimase märksõna alla jääb see, et meie teatrimaailm eeldab inimese teatud kindlapiirilise antusena ees leiduvat ja arvab psühholoogilisuse abil end sellele eesisevale ligi pääsevat ja end nii midagi inimlikult sügavat öelda suutvat. Siinkohal ei peaks toodud mõtetausta lühinägelikkust tõestada püüdma. Loetagu mida tahes, no kasvõi suvalist eksistentsialismikriitikat. Seda ei pea ju ilmtingimata omaks võtma, aga loetagu siis vähemalt ja antagu tunda, et loetuga ollakse kuidagi suhestatud või dialoogis. Ent ei ole tunda. "Näitlejakultus" on märksõna, mis iseloomustab meie teatrimaailma süvenevat kallet kõnekuseta iluajaks muutumise suunas. Kuivõrd psühholoogilisuse ja humanismina märgistatud mõtetaust on omane suuresti oma aja ära elanud ajastuvaimusele, ei tule sellelt taustalt enam pörutavaid avastusi ega kuulmata kultuurisõnumit. Need on küllalt stabiilselt selginenud ja neile pole olulist lisada. Eripärastes kvaliteetides varieerib aga näitleja mäng, mille igakordselt omanäolise

suhestumise juba teada sõnumiga meie teatrimaailm oma teemaks ja mängumaaks on teinudki. See on nagu missivõistlus, kus igal korral eri näolapp eri tooniga ütleb sama asja. Kuigi juba üle sajandi valitseb lavastajateater, on meie teatrimaailmas kõik tööd ühtviisi head ja ehitustöölistel on tagumine aeg emantsipeeruda tirimaks end arhitektide kõrvale meediavalgusse. Kuni teatrielu on selline, et ülivähesed näitlejad suudavad ja tahavad mõjutada tükkide sisulist suunitlust, ei näe ma nende valdkondade vahel vahet. Kuni teater jätkab äratoodud vaimusega, võib vaid juhus sellesse maailma midagi kultuuriliselt või ühiskondlikult tähelepanuväärset tuua.

Mida ma siis teatrit tänases kultuurisituatsioonis ootaksin. Ootaksin, et teater hülgaks sajandialguse šabloonis meelelahutuse ja tuleks vastu tänapäevasele popkultuurile. Kasvõi sellesama popkultuuri lameduse ja pornostumise vastustamiseks meie noortes ja massides, kui triviaalselt või tädilikult öelda. Minu nägemust mööda oleks igati tervitatav, kui teatri egiidi all toimuksid tähendusrikked, mida esindavad näiteks naisansambel Click OK või Beavis ja Butthead. Ma ei näe mingit põhjust, miks teater ei peaks püüdma neid ja teisi nišše meie kultuuris intelligentselt täita. Nihkeid meie kultuuris tabab ja teostab keskmise vaimusega väikekodanlikust lastetoast võrsunud lasteaed koos kõigi eakohaste läbipõdemistega, mida siis Unt oma lavastustes stiliseeritult kasutab. Lavaka noored aga idealiseerivad Dostojevskit. Peab viimane selleks hauast tõusma, et teada anda, et dostojevskilikkus täna ei tähenda

enam Dostojevskiga sarnaselt mõelda?

Teatrit ootaks ka vastutulemist tänapäevasele intellektuaalsele mõttele. Ta on seda juba teinudki küllalt tähelepanuväärsel määral. Kõivu lavastustega on käibele tulnud mõiste "olemuslik teater", mis Kõivu enda sõnutsi on teadlikult midagi muud, kui meil valitsev psühholoogiline paradigma. Meil mõtestatakse Kõivu aga sama keelekasutuse abil, saavutamata vähimaidki tulemusi. Ei saa öelda, et meie teater poleks moeteemasid üles võtnud. Nn. "feminism" figureerib iganädalaselt laval ja leheveergudel. Aga tase on selline, et nüüd on meil siis ka naised trammijuhid ja et juba Jeanne d'Arc kandis kiivrit, ilma et see Shakespeare'i hämmastanud oleks. Samas on seesama Kõiv avaldanud juba aastaid tagasi artikli "Schopenhauerlikud anamneesid", millest leiab sedavõrd originaalse feminismikäsitluse, et ka Toril Moil endal oleks millestki mõelda. On veel senikõlmatut, millesse feminismi puhul süveneda, aga pole, kes süveneks ja selleteemalist teatrit teeks.

Lugupeetud teatrimaailm. Mõelda ei tähenda ju mitte seda hästi meele hoida, millest koolis räägiti, vaid ikka seda meelde saada, mis rääkimata jäi. Rohkem avatud aknaid on vaja. Tõstmaks oma olulisust tänases maailmas näen ma teatri jaoks ainult ühte teed – otsida, leida ja tuua enda juurde meie teatris kivistunud vaimusest erineva mõttemaailmaga inimesi. Ei saa endassesulgunult ainult ühest allikast ammutada.

VALLE-STEN MAISTE,
Sõnumileht

Putukapüüdjad ja kalamehed

Josef ja Karel Čapek. "Putukate elust".
Lavastaja Jaan Tooming,
kunstnik Albert Gulk,
helikujundus Janek Vlassov.
Esietendus 16. jaanuaril Endlas.

Jaan Tooming, kes pikemat aega on lavastanud Tartus ja Viljandis, on hooajal 98/99 töötanud koguni kahe uue trupiga: Tallinna Vanalinnastuudios oli selle tulemiks "Victor ehk Laste võim", Pärnu Endlas "Putukate elust".

Tooming, kelle tõdemuste järgi on lavastaja vaid draamateksti võimendaja, on valinud rahuloleva kuurortlinna jaoks müsteeriumi, milles inimlikud nõrkused on võimendatud putukatest tegelaskujudeks. Voorusi laval polegi, mistõttu üldpilt kujuneb raskepäraselt lõbusaks. Sest mainitud tegelaskujud on inimliku rahulolu tasandilt viisakalt/pööraselt (välja)naerdavad.

Tundub, et peategelane on Hulkur (Tõnno Linnas), *Homo sapiens*, kes astub hetkeks voolust välja, sest ta on purjus ja tüdinud. Tema ei esinda ka kauneid voorusi, mis lubaks teda nimetada Inimeseks. On haisev tüüp, keda herilane ei taha oma vastsele sööta, on nagu maa, nagu parasiit, nagu lill. Piisavalt eriline tüüp, et jõhkardina, erilise-na äratada liblikates paanilisi kirgi.

Müsteeriumi mängitakse Albert Gulki kujundatud suure lava maailmas. Kursi koolkonna liikmena identifitseeruv kummaline kunstnik on tuntuks saanud suuremõotmeliste ja tõenäoliselt fantaasiarikaste pliatsijoonistustega. Seal esinevaid tegelasi võib ära tunda Endla laval või vastupidi. Vähem tuntud on Gulk joonistuste koloreeritud variantidega (värvipliatsid, vesivärvid), kus toonid on piisavalt intensiivsed, et summutada võlvu joon, ent küllalt määratud ja vastukäivad, et mitte moodustada omaette väljendustasandit.

Lavakujunduses avalduvad Gulki joon ja värv paremini kostüümides. Sageli saadab

tegelaskuju lavaleilmumist kostüümi tõttu üllatuselendus saalis. Nii muutub müsteerium II vaatuses omamoodi kirevaks *showks*, palaganiks inimlikest nõrkustest ja julmustest.

Dekoratsioonides, eriti taustamaalides, ei mängi aga fantastilis-naivistlik laad enam kaasa, pigem muutub poriseks või häirivaks fooniks. Usutavasti oleks visuaalne efekt olnud mõjusamgi, puudunuks foon ja suures osa kila-kola laval, olnuks ruum markeritud näiteks valgusega, slaididega vms.

Liblikate riik on lõbu pärast, armumängudeks. Peibutamine ja paaritumine on peamine. Toominga lavastus on niigi jõhkrat armumängu teksti tegevusliku ramedusega veelgi võimendanud (sünkroonis kostüümidega). Utreeritud seksuaalne jaht liibub tihedalt surmaga, sarnanedes paljusi inimeste eluga. Liblikate patta pannakse ka luuletajad (Felix – Meelis Sarv), lembeõhkajad. Lavastuse rameduses muutub see siiski tuttavlikuks halvustamiseks, nii et ei mõju enam isegi naljakana. Ago Andersoni Otakar, valge paks tolmune kiimanägu, naerutab publikut ansamblist välja langesmata. Rameseksuaalsetena kannavad välja ka Laine Mägi Apatura Iris ja Katrin Valkna Apatra Clythia. Ei muutu kardetavalt rövedaks.

Saagitsejate riigis kasvab hoolitsuski kellegi arvel priiskamiseks, õnn võrdub vara ja kõhutäiega, ning see on mõistagi halb. Kunagi ei tea, kui pikk on teise arvel õnn, kelle küljest keegi paremaid palakesi näkitab. Eri liinid põimuvad, kohtuvad kellegi urus või maos. Teiseks vaatuseks on küllap vaatajagi harjunud lavastuse ramedusega. Seda tragikoomilisemana astuvad Herilane (Ahti Puudersell) ja Parasiit (Ago Anderson) korra "Putukate elust" välja, võtavad maskiivrid peast, tõstavad putukate nagina inimestevaheliseks arutluseks, valmist koorub draama, nukk ärkab kui ellu. Siis aga pannakse maskid jälle pähe, jätkub

pöörane jaht. Inimene maskeerub.

Hulkuri, Herilase ja Parasiidi osutubki nauditavaimaks ning sellele järgnev rahulolematu parasiidi triumf II vaatuse lõpus lavastuse kulminatsiooniks.

Teatraalne, nauditav ja tuttavlik on ramedusele vaatamata Sitasitikate paar (Helle Kuningas ja Feliks Kark). Nende tants palikese ümber, rõõm ja mure (1 on hea, 2 parem, peaks 3 olema) on siiralt tobe.

III vaatuse sipelgate sõda võimu pärast on oma 80. aastate ETV telelavastuse ruumis luitunud ja eriti karikatuurne, mõjub väsitavana ja liigagi tendentslikuna.

Tendents, tundub, on halb sõna. Oma akadeemiliselt tähenduselt (suunitlus, teadlik kallak, kavatsus) ometi Toomingat iseloomustav, grammigi midagi ette heitmata. Ei häbene Tooming oma arvamust, ta ei karda olla ramed, "eluvõõras". Toominga teater pole elu peegeldav, pigem destilleeriv. Seda kanget, söövitavat teatrit, mis tihti hõrgult lõhnab, pakub ta enamasti sellises koguses, mis võiks tappa 20 hobust. Kuid inimene, teadagi, koosneb suure osas veest. Nii lahjendab ta Toominga *spiriti* vastavalt võimetele ja soovile kas haisvaks puskariks või peeneks viinaks. Jääb ellu ning järgmisel päeval ei valuta isegi pea.

Niisiis, sipelgate sõda. Maailmas mängitakse sõjad läbi arvutis ning sõja reaalsus on tsiviliseeritud maailmas muutumas müüdi (ajaloofiktsioon) ja mängu (simulatsioon) vahepealseks manipulatsiooniks. Pole ime, et see Toomingat ärritab. Ärritas ka vendi Čapekeid. Kuid nende sõjakirjelused mõjuvad õõnsalt. Pärastsõjaaegsete põlvkondade saatust ei kujunda mitte katkestused (1940 – 1944), vaid hüpe (1980/90). Nii kajab see tühjalt vastu, sest teadmine, et kuskil käib sõda, ja las nad tapavad, on valdavalt ellujäämise ja ärastamise rahuks surutud ükskõiksus.

Hulkuri õhkav paatos on nende jaoks võõristav ja piinlikki – kuidas võib üks ini-

Diktaator Andrus Eelmäe ja kindralstaabi ülem Ago Anderson.

mene laval nii kaua rääkida, kõik ära rääkida. Nii kisub ideedraama poole. Mis tekitab võõristust ja hirmu – et tahetakse jälle ära panna. Publik pistab pea vee alla ja võimas teater, destillaat, tapab kalu. Nii võib kergesti vastuvõtuaktist saada konksukese asemel võimas lõhkelaeng, millega saab Kristuse jälgedes käies püüda nii kalu kui inimesi, kuid surnult.

Sant variant igaveseks eluks.

IVAR PÖLLU

G A L E R I I D

Maal strateegia ja iluga kimpus

Kui praegu mõni välismaalane Tallinnasse peaks juhtuma, teeks ta järelduse, et ükski kaasaegse kunsti tehnika ega strateegia pole Maarjamaale veel jõudnud. Peaaegu kõik kohad on täis maale (eelnevad kaks lauset ei ole hinnangulised). Kui see imaginaarne välismaalane piirduks vaid kesklinna jalutamisega, arvaks ta ilmselt, et ka maalikunstiga on suhteliselt kehvasti, sest kõik parem kraam on äärelinnu pidi laiali.

Meie eliitgaleriiks loetud Vaal sisaldab eriskummalist väliseestlast Markus Anderssoni. On tore, kui inimesed kunstiga tegelevad. Terve mõistus ütleb siiski, et parim paik nende piltide eksponeerimiseks oleks Rohelise Konna nimeline tatrapudrubaar Kadriorus (see lause on hinnanguline). Tegelikult mulle üks tema akvarell täitsa meeldis, see, kus jahimees hiigeljänese eest põgeneb.

Vaevalt leevendanuks muulase häämingut ka eelmine Vaala väliseestlane, Rein Tammik. Muulane poleks vahest teadnud, et Tammik on meie hüperrealismiklassik ja pidanuks näitust kitsiks.

Kunstihoone haldusala on küll ultramoodne, kuid kaks kolmest näitusest on importkaup. Ei olegi rohkem suurt mujale kesklinnas sattuda kui Raatusesse. Sealgi avaneb galerii kohta küllalt kummaline vaatepilt. Koolitööd jäävad koolitöödeks, olgugi nad kõige parema tahtmisega tehtud. Raatuse eelmine Sütevaka Andrese näitus oli huvipakkuvam, esitades kunstniku ühe seninägematu palge. Abstraktsioonidega alustanud Sütevaka jõudis vahepeal euro- ja väikekodanlusekriitilise maalilise popini (tema oli see, kes paiskas käibesse *slogani* "Pekske pihku, kodanlased"!)). Nüüd näib ta olevat loosungitest tüdinud, tegeledes maalilise figuraalsusega. Konformismiks seda siiski nimetada ei saa, sest ikka on osanud ta põimida piltidesse midagi ärritavat, olgu selleks siis iseenda Jumalana kujutamine või tsenseerimise objektiks langenud suguakti kujutis.

Õige koht koolitööde jaoks on kunstiakadeemia (EKA) galerii. "Strateegiline maal II" on paremik mitte-maalieriala tudengite õppetöödest. Nimi on parem kui näitus ise. Üldmulje on siiski veenev. EKA näitustelt on varemgi silma jäänud (ja isegi graafikatriennaali tudengipremia saanud) Allan Tõnissoo. Sarnaselt Tarrvi Laamanni ajab Tõnissoogi piltmõistatuse rida, st. raske on näha, mida on kujutatud, kui selle aga üles leiad, osutub asi idee poolest kandvaks. Andres Vihmand teeb strateegilist kontseptualismi, millel on küll maaliga vähe pistmist. See-eest on ta ehitanud fuajeesse ühe täiendava posti, tekitades nii kohaspetsiifilise, majas sageli käijatele teravalt tunnetatava nihke. Suurte ja efektsete Kristel Sibula maalide juures jääb häirima Peeter Alliku strateegiline mõju. Ilma selletagi on Sibul täitsa hea kunstnik. Mulle avaldasid muljet näiteks tema tekstidega varustatud ja käibetödesid analüüsivad klaasobjektid "Pärnu in graafika" näitusel.

Veelgi ääremaa poole jääb Tammsaare muuseum. Miks tegid Lilian Mosolainen, Tiina Tammetalu ja Jaan Elken selle näituse? Võibolla plaanitaimiseks, sest enamik töödest on juba eksponeeritud. Sellegipoolest on "2+1" nauditav maalielamus, sest kõik kolm tunnevad asja ja selles koosluses pole neid varem tõesti nähtud.

Kõige parem kraam on kupatatud kõige kaugemale – Kastellaanimaja. Lemming Nagel täidab mõneti Raul Rajangu tühjaks jäänud kohta eesti kunsti. Tõsi, Rajangu assamblaazides oli sisu olulisem kui vorm, Nagelil on tasakaal ilmselt veidi teises suunas. Kuid kui sa juba kasutad mingeid kujutavaid elemente, tekivad tahes-tahtmata tähendused, eriti kui need elemendid kuuluvad veel isiklikku ajalugu omavate valmisesemete valdkonda. Maalidele on kleebitud ohtralt massitekstiilikunsti (millised tehnikast hoolimata on teatud ringkondades pälvinud kõneka üldnimetuse "punutised"). Need on asjakesed, mis on tehtud ilu pärast, aga kultiveeritud maitse jaoks neis erilist ilu pole. Ka kunst on ajalooliselt seotud ilutemaatikaga. Nagel teeb tänapäeva strateegiatele vastavaid ilusaid maale, kasutades küsitava iuastmaga leidmaterjale ja esitades seega küsimusi ilu piiride kohta.

See Nageli iluparaad viib mõtted ühele teisele punutiste näitusele, Ele Praksi, Helen Lehisemetsa ja Kadi Soosalu varjamatult feministlikule väljaastumisele Kunstihoone galeriis. Ka siin on välja pandud leidtikan-deid, neid isetehtutega täiendades. Tüdrukute projekti vaadates tekkis ketserlik mõte: miks mõnede kunstnikele (näiteks transpopi viljelejatele) heidetakse kehva teostust ette, teistele (feministidele) aga mitte, sest nende ideestik vastab nõ. eurostandardile. Tegelikult ei armasta muidugi meie kriitikute keegi peale Varblase eriti ka neid. Hakkasin mõtlema, et huvitav, miks tüdrukud oma kontseptuaalsetele punutistele esteetiliselt mõõdet ei lisa, nagu tegelikult üsna analoogilise materjali puhul oli teinud Nagel. Asi on selles, et kogu meie noorem põlvkond kunstnikke, popparitest femudeni, ja seda eriti Tallinna koolkond, on ju üles kasvanud puhtalt kontseptsioonikunsti peal. Meie kõigi ainsad õpetajad-autoriteedid on suuresti Peeter Linnap ja Heie Treier, kes mõlemad räägivad lakkamatult tähendustest. Esteetika on mingi tüütu kõrvalaine, milles tuleb lihtsalt arvestus ära teha. Reaalses kunstipraktikas (kus pumba juures on vanem põlvkond, kes on esteetikat kurguni täis) on aga kunsti väljanägemine, efektsus, esteetilisus tegelikult vägagi olulised. Idee võib olla ükskõik milline, edukamad on ikka suured ja ilusad tööd, mitte väiksed ja koledad. Ses mõttes on postmodernism teinud noortele paraja karuteene – nad nagu teevad kõik nii nagu vaja, aga ikka ei olda rahul. Nutikatele ideedele orienteeritud tähenduste-kunsti ümbritseb müürina võimuka esteetika vaikiv kokkulepe.

MARI SOBOLEV,
Sõnumileht

"Pärnu in graafika" seestpoolt

Festivali "Pärnu in graafika" raames ANG Pärnu uue kunsti infokeskuses toimunud foorumil graafika tulevikust jäi kõlama mõte suurte narratiivide kadumisest ka näiliselt nii kitsas kunstivaldkonnas nagu graafika. Protseessi võiks piltlikult võrrelda uute tehnoloogiate kättesaadavusest tingitud aukartuse kadumisega modernset "poola disaini" fabritseerivate trükitööstuste "Garamondi tähetüüpe täis sahtlite" vastu.

Etableerunud klaaspärlimängus võib kaduma minna töö ja loovus. "Pärnu in graafika" tekkimise põhjus on otsinguid soosiva noortekeskse graafikafestivali puudumine Pärnus, Tartus kui ka Riias. Vaba mõte otsib eksistentsiks vaba ruumi võimalikult kaugel pidurdavatest takistustest kodarais.

Naisgraafikud pakuvad uusi võimalusi

Suurimaks leiuks ekspositsioonipindade osas (võrreldes eelmise aastaga) on mahult kunstihoonega võrreldav Muuseumi Ait, kus sai vaadata Academia Non Grata õpilaste ja õppejõudude töid. Üllatas grupp naisgraafikuid, kes oma loominguga graafika vanade tehnikate asemele inimsõbralikumaid pakuvad. Katrin Kosenkranius kasutab tehnikalistliku pressi ja määrivate värvide alternatiivina kosmeetikat ja õrna näonahka. Ürgnaiselikud on ka Terje Trossi küpsetusgraafilised katsetused. Graafilised jäljendid on paberitele jätnud mitmesuguseid saia- ja kuklite küpsetamine praeahjus. Elavat rütmi ja sügavust loovad mõned vähem või rohkem kuumutatud detailid graafilistel lehtedel. Tagantvalgus paneb päikest kujutava rasvase kuklijälje pruunikal taustal ebamaiselt helendama. Tähtis on seega ka tööde ekspositsioon metallraamides kahe klaasi vahel, mis loob aistingut tühjuses asetsevast graafilisest digifailist või tundlikust vitraazist. Nii tehnilist kui sisulist loovat suhtumist näitavad ka Piret Palusoo, Kristi Lauri, Margit Rodi, Kristel Sibula ja Piret Torimi naiselikud tööd.

Vana head klassikalist kõrgtrüki esindavad Ruth Lüdigi, Sütevaka Andres, Pilve Koidu, Kadri Alesmaa. Jaak Visnap, Riina Rüütel, Meeland Sepp, Urmas Osula, Ena Kõrv, Viljar Kõiv, Annika Udusalu, Meeli Paldrok, Margus Tiitsmaa jt. Viimane toob uuendusena sisse keevisraami, millest saab sepistatud aiavärvavana graafilise lehe kujutise lahutamatu osa. Ainulaadne on Karmo Ruusmaa koomiksi laadis figuraalkompositsioon, mis oma tiheduselt on võrreldav Albert Gulgi teostega. Otsinguid värvilises suurformaadis näitavad Reiu Tüür ja Al Paldrok, Andrus Joonase pornograafilist lehte "Good, better, the best" vaadates meenuvad inglise keele intensiivtunnid firmajuhtidele.

Endla palmisaalis on traditsiooniline Bergi ja Plinigi graafika näitus. Mõlemad kunstnikud on teel

vabama ja professionaalsema kunsti suunas. Abstraktse rütmika probleeme lahkanv Bergi sinine minimalism on jõudnud värvidest loobumiseni, mis annab senisest suurema kõlapinna õrnadele graafilistele struktuurimängudele keset halli tühjust. Luuleline Plink tekitab oma näpjalgedest klaasile värsid, mis hele-tumeduse rütmikate ridadena semiootilisi piire kombivad. Tundub, nagu ei sobiks haprale poedile happevaba paber – printimisaluse kummardamisest on jõutud materjalidesse kompleksivalt suhtuvasse digitaalsesse maailma.

Port Artur kunstigaleriiks

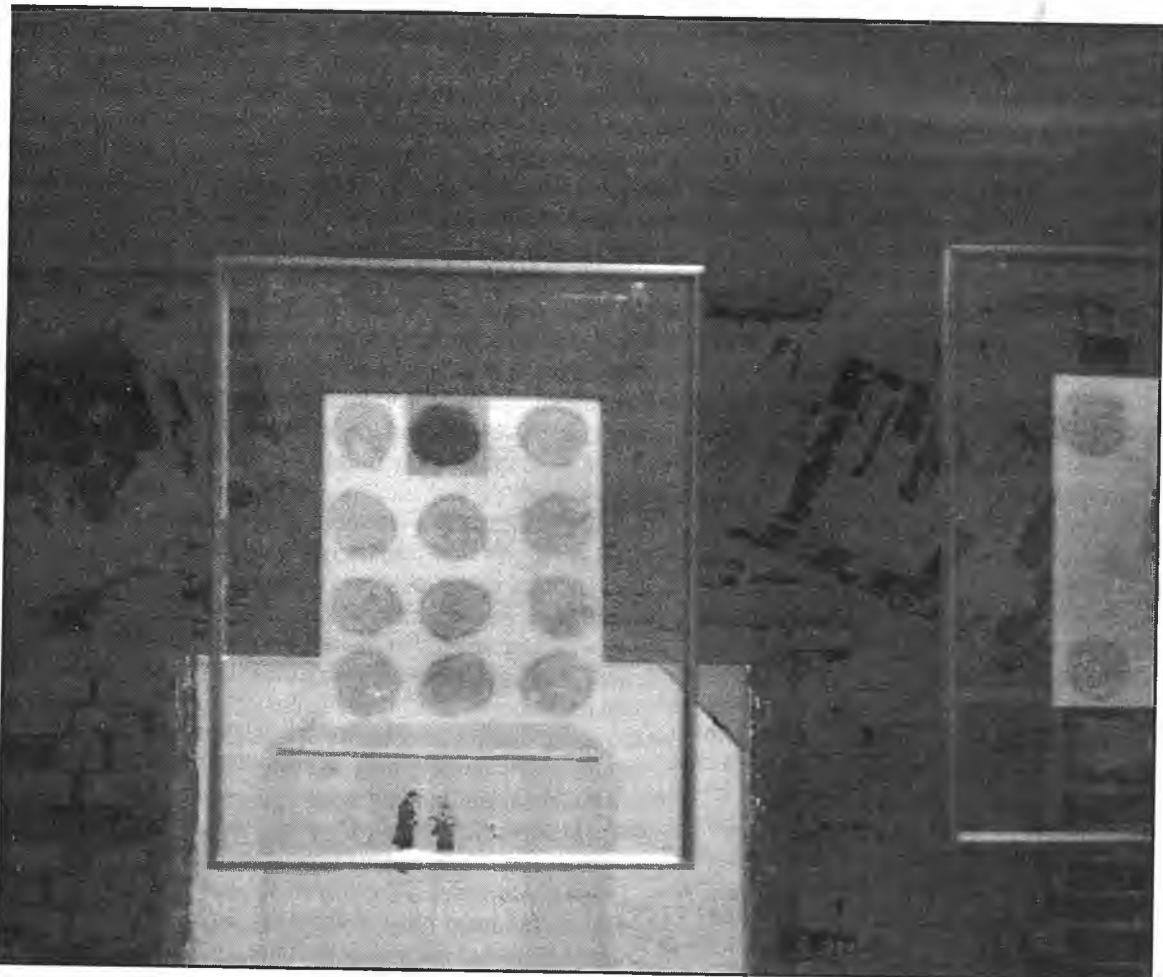
Port Arturi hiiglaslikel tellisestitel heitsid rohelist, valget ja kuldset sära Tarrvi Laamanni taevalikke probleeme lahkanv linoolõõked. Lisaks võis näha Pärnu akadeemiku ja kunstiakadeemia sööklakateedri juhataja Taave Tuutma printitud kilesid. Liikudes muutub kunstniku asukoht ja taustüsteem kaotab oma tähenduse. Nõnda võib hetk tagasi Pärnus pildile jäänud kunstnikku mõne aja pärast tabada New Yorgi Vabadussamba lähistelt. Indrek Mikk üllatab oma vahetu lillelapseliku suhtumisega. Graafiliste vitraazide prilliklaasidest võib jälgida mööduvaid inimesi ja autosid. Õlale koputaks nagu lasteaiakaaslane: "Ütle "redel"!".

Kursi koolkond ja Studio 22 laiendasid oma väljapanekutega festivali kandepinna ambitsioonidele ja mastaapidele vastavaks. Meelde jääb Piret Palusoo *performance'i* lumise graafika kulg: punane mütsike vuhisemas üle lumiste graafikute. Anu Randmaa duo esitatud Bach tekitab Riho Baumanis idee õhtumaisest meditatsioonist. Munused löid nagu alati sooja ja koduse õhkkonna mõtlemaks, kust me tuleme...

Osavõtt *workshop*idest Academia Non Grata graafikaateljees oli samuti mullusest aktiivsem. Tuldi kohale koguni Karksi-Nuiast, Tallinnast ja Pärnust rääkimata. Eriti rohkearvuline oli paberivalu *workshop*, kus korraga valati kolme paberit nii, et muist tegijaid olid sunnitud ukse taga toimetama.

Üldiselt tundub, et festival on eelnevate aastatega võrreldes tublisti arenenud. Kõigi näituste kvaliteet ja mastaap on muutunud. Säilinud on noorte-, graafika- ja Pärnu-keskus – suurenenud on põhinäituse raamivate sateliitnäituste maht Tallinna ja Tartu huvipakkuvamast noorest graafikast. Lisanud on kokkupuuted klaasikunstiga. Plaanis on laiendada festivali piire rahvusvahelisuse suunas. Läbirääkimised järgmiseks aastaks käivad läti, soome ja islandi noorte graafikutega.

REIU TÜÜR

Terje Trossi küpsetusgraafika Muuseumi Aidas.

REIU TÜÜR

Grigori Sokolov, filosoof klaveri taga.

KONSTANTIN DJATŠKOV, DEN ZA DNJOM

Sammas läbi sajandite

Avarust ei saa mõõta. Nagu ka loojate maailma sügavust ja suurst – ja panuste kõrgust, millega mängitakse. Grigori Sokolovi klaveriõhtu 19. jaanuaril Estonia kontserdisaalis oli neid kontserte, kus lähedane ja kauge avanesid selges perspektiivis ning tunde- ja mõttejõud elasid võrdses vabaduses.

Sokolovi kava – William Byrd, Ludwig van Beethoven, Maurice Ravel –, mille esmapilgul võis liigitada põnevate ja originaalsete kilda, lõikas nelja sajandit. XVI sajandi virginalimuusikast, ühest inglise muusika tippajast, XX sajandi “uute reaalsuste” esteetikani, keskmeks Beethoveni absoluutset tekstitruudust eeldav ja interpretatsioonilisi stampe põlgav looming.

Juba esimestes Byrdi palades muutus täiesti ebaoluliseks teoreetiliste ja praktiliste erinevuste kuristik, mis lahutab XVI sajandi virginali võimalusi XX sajandi kontsertklaveri omadest. Suur looming ei vaja avanemiseks mitte autentse triiphoonetingimusi, vaid eeldab sügavuti sidet universaalse ilutajuga. Sokolov põimis ornamendirikkaist liinidest hõbedakiirguses mustreid, lõi peateljele vastanduvast helimaterjalist valgusmuusika-sarnaseid eritämbrilisi foone ning tõestas, et lihtsale kolmkõlakujundile ja selle variatsioonidele ülesehitatud muusika (“Ratsaväelaste marss”, “Trompetid”, “Torupill ja torupillihüüd”) ei kätke mitte vähem vaimustust ja jõudu kui üldaktsepteeritult klassika kullafondi liigitatud teosed. “Marss võitlusesse” sobis üliefektselt ka kaasaegse klaveri võimaluste demonstratsiooniks ning näitas, kui väga on iga ajastu looming vajanud säravvirtuosseid kõrgsõoste.

Beethoveni Sonaadis nr. 3 C-duur oli sageli tunne, et nüüd on saavutatud sel kontserdiõhtul kulgeva muusika piirid ja ammendatud võimalused, mille abil mõtestatakse tervik. Järgmisel hetkel aga selgus, et kuuldu oli vaid üks võimalus rajamaks teed järgnevaile. Ning kui olid arvanud, et enam lähemale ei saa *pianoga* tulla ja peengraafilises artikulatsioonis täiuslikumat nüansseeritust saavutada, tõestas Sokolov otsekui improvisatsioonist sündivate kõlareaaalsustega kohe vastupidist. Kogu sonaadi esituses ei olnud ühtegi kannapööret, ühtegi originaalitsevat uuenlust, millega Viini klassikat peibutamaks tehakse. See oli mäng, mis polnud kinni kitsalt kvalifitseeritavates kontseptsioonilistes seisukohtades, vaid nägemus, mida kuulates tahes-tahtmata meenub Odisseas Elytise imeline: “See maailm väike, suur”.

Raveli Sonatiini ja Süidi “Couperini haud” kõlades lõi saalipimedus unustatud kõlavalgusest kiirgama. Sonatiini mängis Sokolov rafineeritud, kristalse puudutusega, kaugeimadki helimälestused säratasid läbistavate helipunktidena muusika jäägitus kulgemislihtsuses ja -vabaduses.

Raveli klaverilooming köidab mõtte elitaarsusega. Süit “Couperini haud” on suveräänselt elitaarne ka pianistlikust seisukohast. Selle teose mängimine on unistus, mis paljudel pianistidel ei täitu. Sokolovi pianistlik arsenal ja loova mõtte kandvus on aga sedavõrd absoluutsed, et “Couperini haud”, kus paljuski kokku võetud kogu sajanditepikkune klaverimuusika ajalugu, jäi ilmasambana avarust mõõtma.

MAILIS PÖLD

Eesti muusika hüvanguks

Eesti Muusikanõukogu üldkoosolekul 1996. aasta novembris loetlesin lahendamist vajavaid probleeme meie muusikaelus. Kokku sai neid paarkümmend. Pannes paika oma tegevusplaani, otsustas uus juhatus keskenduda kindlatele küsimustele: muusika ja massimeedia suhted, muusikaline alg- ja keskharidus, muusikaelu regioonides, plaadistamise ja interpreetide olukord Eestis.

Muusika ja massimeedia suhted leidsid käsitlemist kohtumistel ETV ja ERI juhtkonna ning kirjutava pressis esindajatega. Eriti viljakaks osutus ühine arupidamine ETVs, mille tulemusel taastus mitu vahepeal kadunud muusikasaadet ja tekkis rida uusi.

Pärnus toimunud linna muusikaelu küsimuste arutelu, milles osalesid ka linna ja maakonna juhid, oli mõlemapoolselt huvitav. Loodan, et koosoleku tulemusena jätkub Pärnus muusikahariduse andmine ka keskastmel.

Muusikanõukogu juhatus osales augustis eesti munitsipaalmuusikakoolide direktorite kokkutulekul Põltsamaal. Arutusel oli muu hulgas muusikaõpetajate atesteerimine, muusikaakadeemia täienduskoolituse suunamine muusikakoolide õpetajaskonnale ja riigi toetus nendele koolidele, mis teatavasti ongi fikseeritud 1999. a. riigieelarves.

Muusikanõukogu algatusel toimus oktoobris koosolek, kus moodustati initsiatiivgrupp interpreetide liidu asutamiseks. Nüüdseks on Eesti Interpreetide Liit asutatud ja juba tegutsemas.

Väga oluliseks ja pidevalt toimivaks tegevusalaks on EMNi kirjastustegevus. Music in Estonia '98 ning Music Festivals '98 ja Music Festivals '99 on omal alal asendamatud väljaanded. Oleme ette valmistamas leksikoni “Who is Who in Estonian Music”, mis tutvustab 130 eesti muusikut (koostavad Mare Põldmäe ja Priit Kuusk).

Jätkub rahvusvaheline suhtlus. Juunis külastas Eestit Ungari Muusikanõukogu tegevsekretär. Allakirjutanu osales Euroopa Muusikanõukogu aastakoosolekul Viinis, kus ühe olulisema teemana arutati ELi uue kultuuriprogrammi “Culture 2000” projekti. Kuigi tegu on Euroopa Liidu sisese programmiga, ei välistatud ka liikmelisust taotlevate riikide osavõttu.

Aasta tagasi nimetatud probleemidest on paljud lahenduse leidnud või leidmas ilma EMNi juhatuse 13 koosoleku kaasabita. On aga probleeme, mis ei jõua lõpliku lahenduseni ka pikkade diskussioonide vältel. Muusikanõukogu peab enda ülesandeks leida nimelt sellised lahendused, mis rahuldaksid võimalikult kõiki, kes tegutsevad aktiivselt ja tulemusrikkalt eesti muusika hüvanguks.

PEEP LASSMANN,
EMNi president

EESTI MUUSIKANÕUKOGU

ootab oma liikmeid 6. veebruaril kl. 12
Eesti Kontserdi RAMi saalis

ÜLDKOOSOLEKULE.

Pärast EMNi presidendi Peep Lassmanni tegevusaruannet on kavas arutada eesti muusikaelu probleeme. Sellekohase ettekande teevad Lepo Sumera, Igor Garšnek, Immo Mikhelson, Allar Kaasik ja Kadri Leivategija. Eesti Interpreetide Liidu asutamislööst kõneleb Rein Rannap. Järgnevad sõnavõttud, töö EMNi põhikirjaga ja viimase paranduste vastuvõtmine.

Eesti Muusikanõukogu (EMN) asutati 13. juunil 1992 prof. Leo Normeti initsiatiivil eesmärgiga propageerida ja väärtustada eesti helikunsti, arendada sidemeid rahvusvahelisel tasemel IMC liikmena, vahendada informatsiooni nii kodu- kui ka välismaal. 26. märtsil 1993 võeti Eesti Muusikanõukogu UNESCO juures asuva Rahvusvahelise Muusikanõukogu (IMC) liikmeks. 1996. a. sai EMN endale büroo kultuuriministeeriumi majas ja võttis vastutava sekretärina tööle Kadri Ruudi. Praegu tegutseb 2. novembril 1997 valitud juhatus koos seisus president Peep Lassmann, asepresident Ene Kangron, liikmed Piret Aidulo, Kadri Leivategija, Marje Lohuaru, Mare Põldmäe, Reet Remmel, Rein Rannap ja Andres Uibo. EMNi kuulub 32 liikmesorganisatsiooni ja 8 üksikliiget.

Kontserdiaasta 98: maastik mäetippude ja sooga

Kultuur kui tegu või kultuur kui tähendus?

On tegude aeg. Kultuuri on üha enam mõtestatud kui tegu (vahendustegu, majandustegu). (Tõnu Kaalepil Eesti Ekspressist pole küll mingit mõtet loojakultuse pärast muretseda.) Mind huvitab aasta kontserdielu kokku võttes hoopis enam mõte ja väärtus ja tähendus. Muusika, nagu mis tahes kunstinähtus, ei ole niivõrd aktsioon või tegu või mingi lõplikult määratletud "asi", vaid lõpuks ikkagi eelkõige see viis või kuju, mille ta võtab inimese teadvuses – kõik see, mida kuulaja aistib, tunneb, mõtleb ja väärtustab muusikat kuulates. Mida sügavamalt ja täielikumalt on inimene hõlmatud muusikat vastu võttes, seda suurem on muusikategevuse väärtus.

Too vaimne hõivatus või teadvuse "avaruse" seisund on üpris metafüüsiline ja mõõtmisele mitte alluv nähtus, ometi – see sügavusmõõde, see totaalsus on kõrgkultuuri olemustunnus.

Kultuurikeskkond on praegu vaimset üsna lõhestunud, väärtusalused kõiguvad ja vastuolulised. Ühelt poolt on ka akadeemilisse muusikaellu kärarikkalt sisse murdnud nn. pehmed väärtused, mille toel kontserdielusi on moodustumas ulatuslik "soine" ala. Tolles soos on "põhitegijaks" meediapühad, mis opereerib massiteadvusele meelepäraste primitiividega. Teiselt poolt on mängu tulnud pragmaatilised argumentid (müüvus, publiku arvukus). Uut väärtussüsteemi kipuvad seega suurel määral kujundama meediamao ja selle kaudu loodud kommertsnõudlus.

Müüt ja rituaalne alge on muusikaga alati koos. "Üldsõдав" imagoloogia ja kontaktivõime (populaarsus, võime kõnelda ja olla kordav küllalt paljude jaoks) on kultuuri toimimise loomulikud ja inimlikud eeltingimused. Rahvasõbralikkust justkui ei saagi kuidagi mõistlikult vaidlustada.

Medialiseeruvus ja rahasõltuvuses muusikaelus kipub sellega seoses tagaplaanile jääma kolmas külg: professionaalsus, muusikumeisterlikkus, mille hindamine ja eritlemine massipublikule kõiges jõukohane ei ole, aga mis kujutab endast reaalselt, vaieldamatut ja väga suurt väärtust (hoolimata sellest, et siin paratamatult mängivad oma osa erinevad eelistused). See käib nii interpretatsiooni kui ka repertuaari kohta.

Kui muusikaelus võib olla olukordi, mil tasub väärtustada mingi akadeemilise rutiini lõhkumist ja "demokratiseerimist", siis praegusel labastamise ja lihtsustamise ajajärgul on igati põhjust kaitsta **keerukust**. Kasutan nimelt seda traditsiooniliselt (juba populistlikul sovetiajal kinnistunud) halva

tähendusvarjundiga mõistet ja tähistan sellega arendatust, eriteldavust ja kordumatust, mis eeldab ka kuulajalt pingutust, kompetentsust ja tundlikkust ning nõuab interpreedilt kõrgtasemel oskusi. Kultuur ei pea olema lõputult lihtsustav ja kõige vähenõudlikuma maitsega kompromissi otsiv. Ka muusika.

Ka kontserdirituaalide, muusikadogmade ja mütolooilise inertsil lõhkumisel on oma väärtus – aga vaid juhul, kui seda lõhkumist kirve ja kangiga ei toimetata, ja juhul, kui lõhutu asemele mingi uut moodi (kaunis, harmooniline, intrigeeriv, šokeeriv...) kujundimaailm või -loogika on välja pakkuda.

Muusikaelu põhiprobleemiks on hetkel siiski see, et muusika ja esituskunst ei muunduks staarimüüdi ja äri ripatsiks, vaid säilitaksid oma eriväärtused. See on minu alus kontserdielu hindamisel.

Üldvaade, tipud ja kõrgendikud

1998. aasta kontserdielu ühes äärepunkti on väiksema või suurema kuulajaskonnaga väga kõrge kunstitasemega muusikasündmused, teises otsas ülepaisutatud, sageli ka kõikuva või halva tasemega või vabaõhuakustika loomuliku eripära tõttu oma muusikalise tähenduse kaotanud massiüritused.

Üldpildis torkab kõige esmalt silma jätkuv laienemine üle Eesti festivalide vahendusel ja suur kära massiürituste ümber. Viimaste ülevõimendus meedias jätab petliku mulje muusikaelu tipphetkedest. Tegelikud tipud on mujal. Õnneks või kahjuks on pilt kontserdielus märksa mitmekesisem kui selle ajakirjanduslik peegeldus: lõppenud aasta oli küllalt rikas kõrgel tasemel interpreeditööde ja muusikaürituste poolest.

Kuulajagruppide kompetentsus ja maitse on erinevad ning kindel on, et üks suur mõõdupuu muusikaelu hindamiseks ei kõlbagi. Mina eristan kontserdielu praegu viit olulist valdkonda, millel on oma funktsioon, oma adressaat ja väärtus.

Esiteks, elitaarsem, spetsialiseerunud suund, mis tegeleb interpretatsiooniga süvitsi, peab silmas kvaliteeti, mõtleb ka repertuaari huvitavuse peale, ent ei orienteeru siiski massimaitsele. Teiseks, noored interpreedid, debüüdid – tutvustav ja muusikut ergutav võimaluse andmine, mille tase ei ole alati garanteeritud, aga mis on väga vajalik tuleviku silmas pidades. Kolmandaks, festivalid (ka mõned kontserdisarjad) – muusika erivaldkondade aktiivsema tutvustamise võimalus, koondsündmuse muusikaline "tihedus" pälviv parimal viisil publiku tähelepanu. Neljandaks, külalisesinejad kui omaette, konteksti loov ja ergutavat konkurentsi tekitav nähtus. Lõpuks – kom-

mertsiaalsed massiüritused, mille sihiks on staari võimalikult edukas müümine.

Mitmekesisest üldpildist tõstaksin esile rea muusikasündmuse, mida minu arvates iseloomustas hea, väga hea või erakordne esitustase, isikupära ning loovus. Loetelu on monotonne, aga selle taga on tugevad muusikaalamused ja tugev professionaalsus.

1. **Tõnu Kaljuste** juhutatud Arvo Pärti "Kanon pokajanen" Eesti Filharmoonia Kammerkoorigi ja Alfred Schnittke "12 patukahetussalmi" Rootsi Raadio Kooriga plaadifirma ECMi päevade raames: väga kõrge tasemega esitused, mille väärtust poleks muutnud ka täiesti tühi saal (tegelikult publikuprobleemi ei olnud).
2. Väga hästi korraldatud festival "**Klaver '98**", mis viis kokku tõepoolest huvitatud publiku ja arvuka ning valdavalt ka kõrge esitustasemega kontsertpianistide seltskonna, pakudes mitmekesisest muusikast ja esitledes andekaid noori.
3. **Nyyd Ensemble**'i tegevus (nüüdismuusikat, sealhulgas ka eesti autoreid esitanud kontserdisari "City Life" ja eriti 1998/99 hooaja II avakontsert), mis repertuaari vahendusel publikule silma tehes näitab üles jätkuvat arenemisvõimet ja nõudlikkust esitustaseme suhtes.
4. Tallinna orelifestivali külalisena esinenud **Stuttgardi Kammerkoor ja Barokkorkester Frieder Bernius** juhatusel – värske ja julge stilistika rafineeritud teostus barokkuusikas.
5. Eesti Filharmoonia Kammerkoori kontserdisari "**Juhid ja jumalad**", mille ettekanded töid kontserdilavale mängulist alget (John Adamsi "Nixon Hiinas" meie interpreetide ja külalissolistide õnnestunud koostöös; K. A. Hermann "Uku ja Vanemuise" ning R. Kangro "Ecu ja Uku" mõnevõrra probleemsemalt esitatud, kuid repertuaarivärskendusena võluvad teosed).
6. Hooaja lõpetanud **C. Debussy "Pelléase ja Mélisande"** stiilne ja hingestatud kontsertettekand Eestis Riikliku Sümfooniaorkestri, Arvo Volmeri ja tugeva rahvusvahelise solistideseltskonna osavõtul.
7. Novembris Hortus Musicuse ettevõtmisel teostunud **varajase ja nüüdismuusikafestivali juubeli tähistamine** maailmamuusikas osalevate mainekate interpreetide ja autorinimedega (Gidon Kremer, Aleksei Ljubimov, Ivan Monighetti, Tatjana Grindenko, Natalia Gutman; Gija Kantšeli, Sofia Gubaidulina, Alfred Schnittke, Edison Denissov, Krzysztof Penderecki, Arvo Pärt jt.) ning valdavalt kõrgetasemeliste esitustega.
8. **Haapsalu vanamuusika festival**. Loov muusikaüritus, mis apsidele vaatamata toob värskeid ideid ja konkurentsi vanamuusikainterpertsiooni nii meie oma interpreetide kui ka külalisesinejate vahendusel (belgia tippgambist Wieland Kuijken ja austria dirigent Howard Arman). Kaalukate suurvormide esitused (G. F. Händeli oratoorium "Jephta" ja J. S. Bachi Missa h-moll) meie vokalistide tähelepanuväärse tasemega.
9. Kõrge või arvestatava tasemega **külalisorkestrid**: Briti kammerorkester Academy of St. Martin in the Fields Kenneth Sillito juhatusel (6. X); Detroidi Sümfooniaorkester Neeme Järvi (20. V), Hollandi Raadio Sümfooniaorkester Eri Klasi dirigeerimisel ja Malmö Sümfooniaorkester (27. IX) Gilbert Varga juhatusel.
10. **Artistlikke dirigente** Tallinna Kammerorkestri es (vahelduva tasemega) kontserdisarja "**Kallid**

külalised" raames: soome dirigendid John Storgårds (17. I) ja Juha Kangas (23. X) Mustpeade Majas (Tallinna Filharmoonia).

11. Kõrge tasemega **külalisinterpreete**: pianist Vjatšeslav Novikovi (Ukraina) sooloõhtu, dirigent Nikolai Aleksejevi (Venemaa) korduval külaskäigul, Liana Issakadze (viilul, Saksamaa) esinemine (14. III).

12. **Eesti interpreetide** märkimisväärsed ja õnnestunud ettekanded: Ivori Ilja Frederyk Chopini Klaverikontserdis koos ERSO ja Arvo Volmeriga (1. IX.), Marko Martini küllalt edukas soolokontsert.

13. Andekaid noori esile toonud noortekonkurss "Con brio '98" (Age Juurikas, Sigrid Kuulmann).

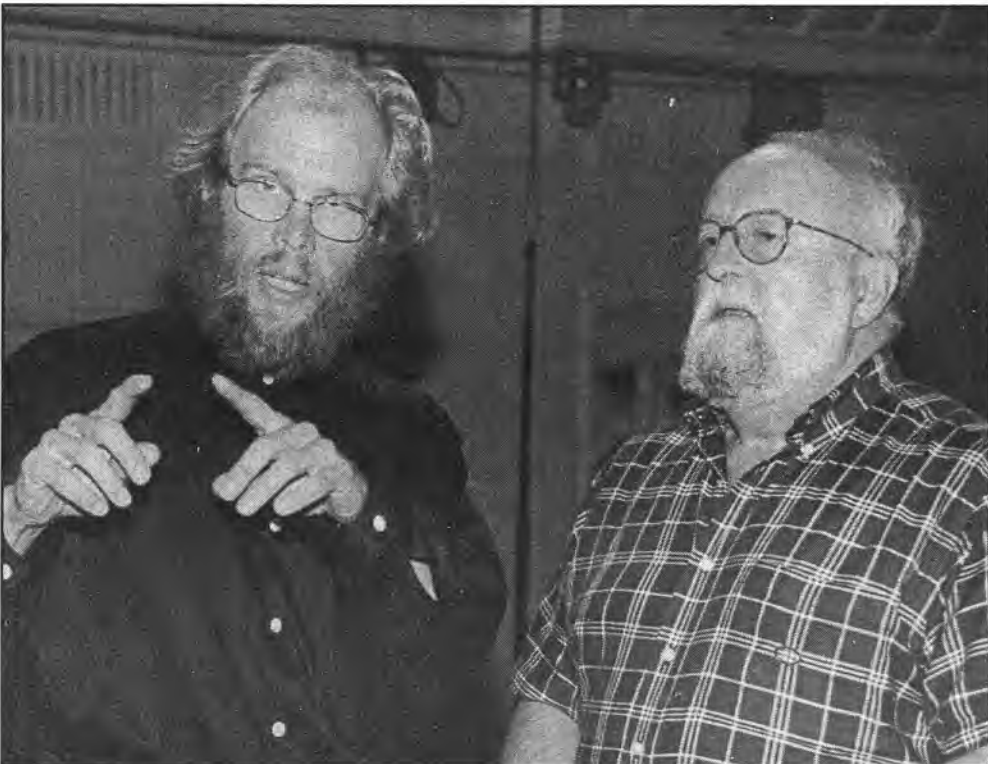
Kõik loetletud muusikasündmused on läinud pigem mõõdukale või ka üsna väikesearvulisele publikule. Samas on näha, et heal tasemel esitusi on tulnud mitme erineva vahendusorganisatsiooni või loominguulise initsiatiivgrupi poolt.

Kui keegi ei juhi, kes siis juhib?

See küsimus võiks kogu kultuurielu kohta käia. Liberalismi ja autoritaarsuse mõistliku suhestamise küsimus näib olevat üldprobleem. Kui me kõik juhime, kes juhib siis tegelikult, küsiti vanasti. Kui keegi ei kiusa juhtimisega ja kõik kulgeb kole vabalt ja liberaalselt, siis kes juhib tegelikult, võiks nüüd samuti küsida. Vastus on, et juhivad rahvaolu hargnemised, institutsionaalne inerts ja selles konkreetsete inimeste huvidest ja intelligentsusest sõltuvad otsustused. Ka muusikaelus.

Selge on, et kontserdielu jaotub mitmesse suunda, et nn. tõsise muusika populaarsel osal on eluõigus ja et ärigi haakub kõigi valdkondadega. Ei ole aga kahtlust, et muusika kui professionaalkunsti väärtuslikum osa nõuab haritust, kogemust ja pühendumist ning jääb seega alati elitaarseks. Seega ei ole põhjust oodata, et paar korda aastas kokku tulev massipublik hakkaks intoneerimispeensusi eristama ja kujuneks andunud kontserdikülastajaks. Ühtmoodi õigustamatu on, kui halva esitustaseme kattevarjuks on populistlik väide "rahvas tahab" või väidetav elitaarsus.

Tulu hakkavad esituskunst ning muusika tootma alles teatud "imagoloogilise" lisaväärtuse tekkimisel – aga sellest hetkest alates saavad määravaks massiteadvuse seadused ja taanduvad professionaalkunsti väärtusalused. Nii võib kindel olla, et kui interpreet reklaamib end välja lahtiriitumise ja roheliste juustega, siis publik neid samu asju vaatama tulebki ja muusikaharidusliku või valgustajategevusega on siin sama vähe pistmist kui McDonald'sil tõelise köögikunstiga. Kultuuri väärtuslikum osa on aega ja süvenemist nõudev, inimest teravikuks siduv nähtus, mida ei korva atraktiivsed "löökanused".

Andres Mustonen ja Krzysztof Penderecki.

Olari Elts ja Tõnu Kaljuste.

TEET MALSROOS

TÕNU TORMIS

Näib või on?

Põhiküsimus ei ole siis erinevate muusikavaldkondade vastandamises või millegi eitamises, vaid selles, kes millega tegelema peaks. Isiklikult arvan, et riiklikud ja professionaalsed muusikaorganisatsioonid ei tohiks mingil juhul ja mingis vormis olla seotud massikultuurilise suunitlusega. See on institutsioonide väärikuse küsimus, teatud vaimse kliima loomise küsimus, missiooni ja väärtuste küsimus.

Kurioosne fakt on näiteks, kui kultuuriministeeriumi või kultuurkapitali vahenditega rahastatakse platsikontserte. Silma on jäänud ka see, et mõnigi kaalukam tellimus või esinemisvõimalus langeb põhjendamatult nn. lähedalseisvatele isikutele. Näiteks Peeter Vähi möödunud aasta kolm tellimustööd ning Eesti Kontserdi püsiv määndment Rein Rannapi lavashowdele, mis viimaste kogemuste põhjal on praeguseks kahetsusväärselt kaotanud muusikalise tähenduse ja väärtuse.

Mida võiks teisiti?

Kontserdielu on väga tihe ja selle üle on enamasti põhjust rõõmustada. Kultuuri väidetud vaesuse kontekstis tuleb mõnikord ometi ka küsimus: ehk võiks kontserte (mõne ilmetu välisintepreedi või kohaliku esitaja arvel) ka hoopis vähem olla? Säästlikkuse ja kvaliteedi huvides näiteks?

Et mingeid alternatiivlahendusi taga nõuda, selleks peaks olema rohkem informatsiooni (näiteks meie interpreetide reaalse lavalise valmisoleku kohta, aga ka rahaküsimustest). Mõne lisastiimuli loomine professionaalsuse ja loovuse ergutuseks kontserttegevuses oleks ehk põhjendatud taustateadmisesest sõltumatagi. Näiteks. Meil on küll Kultuurkapitali ja kultuuriministeeriumi preemiaid, mis hõlmavad (juhuslikult) mitmeid muusikategevuse valdkondi, aga puudub regulaarne (sümboolnegi) tunnustusavaldus kõrge tasemega interpreetidegevusele konkreetse aasta kontserdielu erinevates valdkondades (aasta parim esitus; ehk ka erivaldkondade parim/parimad; õnnestunuim debüüt). Selline tunnustus võiks vastu seista muudele, üha enam võimendatud muusikavälislikele argumentidele. Esitustase peakski olema kontserdikorralduse esmane mõõdupuu.

Teiseks, äkki oleks repertuaari puhul mõtet väärikamaid tellimusi ka pisut laiemale ringile pakkuda kui kaks-kolm rahajaotamisele "lähedalseisvat" või esindusautorit? Eesti muusikat ei kõla just palju. Samas, enamasti noorautoritele võimalusi pakkuvate eesti muusika päevade puhul kimbutab sageli toores, viimistlemata esitus, mis tellimuse formaalseks muudab ja muusikapäevade tähendust lõrtsib. Pikem ettevalmistusaeg ja mängitud-tellitud teoste arvukuse asemel garanteeritud esitustase parandaksid ürituse mainet. Praegu kipub ka jääma mulje, et eesti muusika ei ole repertuaari loomulik osa, vaid see tehakse ruttu ja linnukese kirja-saamise eesmärgil ühe hoobiga "ära". Tõelisteks muusikasündmuseks on eesti muusika esitused saanud NYNY Ensemble'i kontserdisarjades ja osaliselt ka seoses Eino Tambergi resideeriva helilooja staatusega ERSO juures. Probleem siin igatahes on.

Kolmandaks. Minu (paljudele organisatoritele ilmselt vastumeelne) veendumus on, et Eesti Kontsert ja kultuuriministeerium ei peaks tegelema staadioniüritustega (ei ole kahtlust, et selle jaoks jätkub teisi innustunud vahendajaid) ja et järelejäävate vahenditega tuleks toetada teisi valdkondi, pidades silmas eelkõige interpreeditööd ja taset.

EVİ ARUJÄRV

Probleemid eesti muusikaelus? Kiusatus on öelda, et mis jama? Parem hoida kikävarvul seistes hinge kinni ja mitte liigutada, sest mõnes mõttes on asi nii hästi, et parem nagu ei saaks ollagi. Ent alati on probleeme, sest inimesed ise neid tekitavad. Pealegi on probleemide suur olemuslik pluss see, et iga ületamist janunev takistus või kõrvaldamist vajav puudus aitab edendada parema poole. Eesti Muusikanõukogu on võtnud nõuks uurida, millisena tundub teistele silmadele-kõrvadele olukord valdkonnas, mida hõlmab ühiskondlikel alustel tegutseva laiapõhjalise organisatsiooni tegevus. Järgnev on ühe kõrvaltvaataja heietus.

Just valdkonna määratlemine võiks olla probleem number üks, ehkki kõige levinum arvamus on kindlasti see, et raha ja selle vähesus on nii kultuuri kui ka selle ühe osa – muusika kõige suurem pidurdaja. Kui abstraherida muusikavaldkond puuks, millel on aegade hämarusest ja mõtte sügavustest jõudu imavad juured, olevikus sirgub võimas tüvi ja tulevikus ootavate võimaluste poole küünituvad oksad, siis on tegemist mõttetöö viljana sündinud kujundiga, mille elumahl on eelkõige idee. Raha on siis kui vesi, mida turgutamiseks ja lopsakuse tagamiseks peale valatakse. Kui idee on närb, ei aita kuivanud puul taas õide puhkeda ka kõige muinasjutulisem rahasumma ehk ookeanitais eluvedelikku. Loominguline mõte on ikkagi kõige olulisem ning eesti muusikas, sellisena, nagu ta mujalt vaatajale paista võib, on väikese rahva kohta suur vaimuväe kontsentratsioon. Kas see nõnda ka siitpoolt vaadatuna näib, on omaette küsimus.

Põhjusti, miks mulle tundub muusikavaldkonna määratlemine tähtis, on mitu. Eesti Muusikanõukogu on piiritletud oma tegevuse vaid osaga muusikast. Järjest enam aga tundub mulle, et selged polaarsused (kerge – tõsine, massi – elitaar, levi – süva, must – valge) ei ole tänases kiire infovahetuse maailmas enam sellisel moel paigas nagu kümme, kakskümmend või kolmkümmend aastat tagasi. Piltlikult öeldes on väärtushinnangute süsteemid paigutumas vertikaalilt ehk astmestikult ühele suurele tasapinnale, kus liikumised toimuvad (või hakkavad toimuma) senisega võrreldes teistsuguse kiirusega ning mõnevõrra erineva loogika järgi. Konkreetsemalt tähendab see muu hulgas ka seda, et muusikate omavahelise tutvumise protsessis tekib järjest rohkem sulandumisi.

Veelgi konkreetsemalt ja eesti muusikaelu olukorda arvesse võttes tähendaks see suurema tähelepanu osutamist sellele

muusikale, mis praegu jääb väljapoole ametlikult kultuuriliseks kuulutatut kantsi. Tõrjudes endas kiusatust pikemaks seletavaks kõrvalepõikeks, ütlen ma ainult, et monokultuurilisus ei vii ainult põllumajanduses krahhini, vaid tekitab tõsiselt anomaaliaid ka kultuuris. Lihtne on öelda, et üks (meelelahutuslik) osa muusikast teenigu eksistentsiks vajalik ise, kuna ta on umbrohi ja teine (kultuuriline) osa saagu toetust, kuna üksnes oma seesmise jõuga ei suuda ta püsima jääda. Hoopis keerulisem on aga hinnangut anda päris suurele üleminekualale, mis nende kahe vahele jääb ja kus sünnivad paljud uued ideed.

See on ikka see sama valdkonna määratlemise probleem, mis homset ja veidi ka tänast eesti muusikat puudutab rohkem, kui paljud arvata oskavad. Muusika piirid justnagu avarduksid peaaegu plahvatusliku kiirusega. See osa muusikast, mida üldiselt peetakse sisukaks ja kultuuriliseks, saab aina rikkalikumaks kõlade, mõtteviiside, stiilide, uute (ja vanade) traditsioonide ning versta-postide poolest. Kui veel mõnikümend aastat tagasi eksisteeris niinimetatud tsiviliseeritud kultuurriikides üks ja põhiline ametlikult tunnustatud kunstmuusika, mis baseerus õhtumaisel klassikalisel traditsioonil, siis nüüd on respektiteeritud sekka kerkinud ka teisi muusikaid. Seega, kui EMN ütleb "muusika", eriti "eesti muusika", siis mida see tähendab, kui suurt mõttelist ala hõlmab? Mida välistab?

Teine suur probleem on näilisus, mis ei pruugigi olla väga näiline.

Eesti muusikas, eelkõige heliloomingus, on praegu olemas rahvusvahelisse nähtavuslasse kõrguvad tipud – need isikud, kellest kiitvalt kirjutab välismaine ajakirjandus, kelle muusika kõlab piiritagustes raadiotes ning kelle loominguga plaatidel on müügijedu. Homsele mõeldes tuleb optimistlikult eeldada, et varsti kerkivad nende kõrvale ka järgmised võrsed. Et neid kuulda võetaks, neid märgataks ja nendega arvestataks, peab see hääling sõna, mille nad oma muusikaga ütlevad, olema homse ajaga kooskõlas ja omama mingit märgatavat kohta selles pildis, mida muusika sel hetkel endast kujutab.

Küsimus pole ainult heliloomingus vaid ka selles kujuteldavas muusika pildis, mille loomisel ei ole osalejatel enestel kuigi palju kaasa rääkida. Muusika adressaat on eelkõige kuulaja, mitte aga muusikaprofessionaal. Isegi avangardi puhul. Kutsealaringkonnad puutuvad omavahel ka otse kokku, ent muusikat armastavate inimestega, plaadiostjate ja kontserdiküllastajatega suheldakse põhiliselt meedia kaudu. Ei

osteta esimesi ettejuhtuvaid plaate, kontserdile ei satuta juhuslikult, vaid minnakse mingi ootusega. Tänapäeva üks paratamatusi on see, et suures infotulvas annab arvamusi kujundavaid hinnanguid meedia. Ka muusika tarvis on seal justnagu erineva kõrgusega tasandid. Seda, millest ei kirjutata, ei räägita raadiotes ega näidata teledes, ei ole paljude inimeste jaoks olemas, sest nad ei tea sellest. Lokaalse meediaringi künnise ületanu võib arvestada juba mingi tähelepanuga ning kõike seda, mis võimendub ka globaalses, rahvusvahelise levikuga meedias, saab pidada suurema kvaliteeditasemeni kerkimiseks.

Loomingulise sisuga täidetud muusika ei satu päris suurde ringi peaaegu kunagi juhuslikult, mingi reklaamisensatsiooni või hetkesähvatusse tõttu. Filtrid, mida ta kerkides läbima peab, on piisavalt tihedad, et sõeluda välja olulisim. Seda rohkem tasub siin mõelda sellele, mille poolest erinevad muust eesti muusikakultuurist need, kelle tegevus küündib üle riigipiiride? Kas kvaliteete, mida nendes tunnustatakse, on võimalik kuidagi õpetada või analüüsida? Millisel moel need isikud on eesti muusikakultuuri osa?

Sageli viidatakse mingit tervikut hõlmava näitena püramiidile: mida laiem ja tugevam on alus, seda kõrgemal paikneb tipp. Globaalse meediakünnise nivoo on otsekui veepind, millest üle kerkiv muutub nähtavaks. Ning väljastpoolt Eesti muusikaelule vaataja näebki jäämäe tippu, kus on koha sisse võtnud üleilmse meediaringi küündijad. Kuna teravik on mõne teise väikese rahvaga võrreldes üsna kõrgel, siis võiks eeldada, et ka alus on piisavalt lai. Aga probleem selles ongi, et pole ju. Ei saagi olla. Ressursid niikuinii ei võimaldaks piisavalt suure töökindla muusikasüsteemi funktsioneerimist, neid muinasjutulisi riiklike plaadifirmasid ja vajaliku hulga tippinterpreetide koolitamist. Sellepärast saabki väita, et tulemus on praegu veidralt hea. Ja seda enam võiks mõelda, millise oksa kastmine rohkem vilju annab. Kuidagi valus on näha, et järgmine lootustandev ja juba tulemusigi näidanud heliloojate põlvkond (välismaal hariduse saanud) Tulve, Vihmand ja Reinvere on jäetud omapead asju ajama ning pirukast, mille kallal teised agarasti amets, pudeneb neile vaid üksikuid raasukeksi.

Üldse tundub mõnel hetkel, et jäämägi on tagurpidi. Kuid see on luul, sest füüsikaseaduste järgi pole see võimalik.

IMMO MIHKELSON

Rahvusvahelisse nähtavuslasse kõrguvad tipud: Erkki-Sven Tüür, Lepo Sumera, Veljo Tormis.

TEET MALSRÖÖS

KONTSERDIPEEGEL

ERSO jätkab Arvo Volmeri juhatusel säravalt Tubina sümfoonia ettekandetsükli – 21. jaanuaril kõlas Estonia kontserdisaalis Tubina Sümfoonia nr. 3. Kontserdi avapooles esitati Brahmsi Rapsoodia aldile, meeskoorile ja orkestrile ning Schumanni Viulikontsert d-moll.

Eduard Tubina Kolmas sümfoonia (1940–1942) on nii eesti muusikas kui helilooja loomingus tähelepanuväärne teos. Kirjutatud eesti rahvale nii raskel ajal, on sümfoonia intonatsioonid fäär kõige otsesemalt (kuigi mitte illustratiivselt) seotud ajastu traagiliste sündmustega. Ehkki teosel puudub konkreetset sõnastatud programm näiteks pealkirja näol, pole selleks vajadustki – muusika ise räägib liigagi selges keeles, millest helilooja kirjutamise ajal mõtles. Vardo Rumesseni väga põhjalikust teoseanalüüsist kavalehel võib välja lugeda, et pärastõjajärgsel ajal pole Tubina Kolmandat Eestis esitatud. Remargi korras täpsustaksin siiski Rumesseni väidet, et teose esimene osa, sonaat-allegro ja fuugavormi süntees “on niisugusena haruldus kogu maailma muusikaliteratuuris”. Kuidas võtta – ka Beethoven kasutab oma Üheksanda esimeses osas nelja teemaläbiviimisega fugaatot.

Tubina esituslikku kogumiljet võime iseloomustada lihtsalt: väga hea teos väga heas ettekandes. Puhkpillide täpsed ansambliid, reljeefselt väljajoonistuvad soolorepliigid, polüfoonilise faktuuri esituslik peenivimistlus ning dirigendi läbimõeldud ja –tunnetatud muusikaline dramaturgia tõstsid teose ettekande muusikasündmuseks meie kontserdielul. Esimese osa *Largost* tegi Volmer üheainsa monoliitse ja sugestiivse dünaamilise kasvatus, mis teises energiliseks ja järskude teemakontuuridega fuugaks. See rõhutatud täpsusega artikuleeritud polüfooniline episood omandas samas pahaendeliselt jõulise karakteri. Järgneva eepilise plaani arendas dirigent võimsalt pateetilisse kulminatsiooni, millele kohe lisandus väga intensiivne ning tekstuuriliselt selge töötle episood, kus olulised kujundid muljet avaldava eredusega välja kristalliseerusid. Säravalt massiivne, nimelt – kõlasära ja ekspressiivse jõu ühendusest formeerunud lõpukulminatsioon tõi veenvalt esile Tubina loomingulise mõtte monumentaalsuse. Teine osa, kiire tõttikult närviliste kujunditega skertso hakkas kohe arenema kõrgepinges – seda esimese lüürilise episoodini, kus soleeriv viul (**Maano Männi**) kujundas emotsionaalsetesse kõrgustesse tunglevat teemat lausa kirgliku värvingu ja kandvusega. Finaalis on mitmeid muusikalistemaatilisi kõrvalplaane, mille omavahelisest korrelatsioonist sõltub terviku dramaturgiline arengujoon. Volmer kujundas neist järkjärguliselt kumuleeruva tõusu orgaanilised etapid, mis lõpptulemusena andis finaali, sümfoonia sisulisele raskuskeskmele multidimensionaalse arengujoone. See tähendab, et esitusprotsess arenes justkui mitmes suunas ning plaanis korraga.

Kui Tubina-ettekannet saab iseloomustada superlatiividega, siis Schumanni Viulikontserdi puhul peab piirduma proosalisema leksikaga. Alustuseks meenutan, et Schumann kirjutas oma Viulikontserdi d-moll (1853) juba eluõhtul, allapoole endiseid hiilgevõimeid. Üha süvenev vaimuhaigus viis helilooja mõni kuu pärast teose lõpetamist ka oma elu lõpetamise katseni ning seejärel juba lõplikult vaimuhaiglasse kustuma.

Põhjusi, miks Schumanni Viulikontserdi ettekandest õiget kontserdielamust ei kujunenud, näis olevat mitmeid – võrdsest nii solistil kui orkestril. Juba esimeses osas äratas tähelepanu **Mark Lubotski** väga “seotud” artikulatsioon, kus tsesuurid fraseerimises olid minimaalsed. Sel kombel rõhutas solist küll partii kantileensust, kuid tegi seda nii mõnigi kord märgatavalt alla intoneerides. *Langsam* algas väljendusrikka tšellosooloogi (**Pärt Tarvas**), millest Lubotski lisandudes tekkis sama väljendusrikas muusikaline dialoog. Finaalis lahendas solist kõik tehnilised probleemid mängleva kergusega (kuigi mitte just briljantse intonatsioonipuhutusega), orkestris aga süvenesid samal ajal üha enam koosmänguprobleemid. Nii et see lugu ei säreanud ning võimalik, et seda ei saanudki särama panna.

Tagantpoolt ettepoole mõeldes olemegi jõudnud avateoseni, Brahmsi Rapsoodiani aldile (**Urve Tauts**), meeskoorile (**RAM**) ja orkestrile *op. 53* (1869). Solist kujundas küllalt lühike teose alguse vaoshoitud traagikast kujundas jõulise ja vokaalselt ekspressiivse dramaatilise tõusu. Koori lisandudes sai muusika ka lüürlis-eepilise karakteri, Tauts oli siin nii RAMi kui orkestriga väga heas kõlalises tasakaalus. Kõik olukski hea, kui ka päris viimane sissetulek pärast generaalpauzi oleks solistil, kooril ja orkestril täpselt koos olnud.

IGOR GARŠNEK

Muusikaelu hetkeseis Viljandis

Viljandi muusikaelu seisus tuleks ilmselt vaagida kahest vaatevinklist: esiteks, mil määral jõuab viljandlasteni professionaalne muusikakultuur, ning teiseks, palju on linlastel enestel võimalusi muusikalisi võimeid arendada ja kohapealse muusikamaastiku kujundamisel kaasa lüüa.

Kui eelmisel kümnendil oli Viljandis põhimure sobivate kontserdipaikade vähesus, siis kammer- ja kohalikud kollektiivid selle üle enam kurta ei tohiks. Kammermuusika esitamiseks sobiv saal on muusikakoolis ja kultuurimajas, maavalitsuse hoones, Jaani kirikus ning Paalalinnas ja Maagümnaasiumis.

Keerulisem on esinemispaiga leidmine suurtele kontsertkollektiividele. Sümfoonilist muusikat ja suurvorme on püütud esitada sõnateatriks ehitatud Ugalas, aga neid katsetusi ei saa lugeda kuigivõrd õnnestunuks. Pauluse kiriku suurepärase kontserdikoht on aga küttesüsteemi puudumise tõttu kasutatav ainult suvel. Ometi võimaldaksid vastremonditud haruldane orel, suur altariesine ruum, rõdupind oreli juures ja ligi 700 istekohta ka viljandlastele masstaapsemate muusikateoste nauditavat kuulamist. Praegu jääb talvise kontserdiaja raskus vaid Jaani kiriku kanda, mida see on ka auga teinud: 1998. aastal toimus seal 64 kontserti.

Mitmekülgsed võimalused

Viljandi muusikaelus on nii professionaalsete kui ka isetegevuslike muusikakollektiivide puhul tunnuslik mitmekülgsus. Siin leidsid mõõdunud kontserdiaastal oma publiku nii Portsmouthi katedraali poisteor kui NYD Ensemble, nii Kiigelaulukui kui Lindpriid. Selle juures on oluline, eriti uudsema muusika puhul, et kontsert kui sündmus oleks ette valmistatud. Korduv oskuslik reklaam kohalikus ajakirjanduses ja raadios, aga ka muusikaõpetajate nüüdismuusikatutvustused koolis andsid väga hea tulemuse NYD Ensemble'i eelnimetatud kontserdi puhul. Koos Olari Eltsi eelloenguga kujunes see süvamuusika tippsündmuseks, mis kogus üllatavalt arvuka ja erinevas eas publiku.

Linlastele, kes harrastusena musitseerima harjunud, on Viljandis mitmeid võimalusi. Kindlasti tuleks nimetada vanamuusikaansamblit Linnakapell, 90aastast puhkpilliorkestrit, aeg-ajalt taas ellu ärkavaid jazz- ja svingansambleid ning bigbändi, mis ei lase hääbuda Viljandi 60aastasel jazzitraditsioonil. Elav muusikategevus on koondunud Viljandi kirikute juurde, kus saab oskuslikul juhendamisel kaasa lüüa eri ajastute vaimuliku muusika harrastamisel, alates gregooriuse laulust gospelmuusikani. Kaasaegse vaimuliku rütmimuusika huvilistel on Viljandis praegu tänuväärne võimalus musitseerida koos Jouko ja Eija Kantolaga, kes on vastava hariduse saanud Sibeliusi akadeemias; nende tööd Viljandi praostkonnas tasustab Soome Rahvamisjon.

Linna seitsmest koorist nimetaksin siin vaid tänavu 130. sünnipäeva tähistavat segakoori Koit ning 70. verstapostini jõudvat meeskoori Sakala, kes saavutas äsja üle-eestilisel meeskooride võistlulmisel B-grupis IV koha.

Vanad kreeklased ei nimetanud muusikat mitte kunsti-, vaid eluväärtuseks. Et see Eestimaalgi nii on, seda näib kinnitavat harrastusmuusikute jätkuv, mõõdunud aastal isegi elavnenud tegutsemisvõimaluste otsimine aina napimaks kahaneva raha kiuste. Koorijuhitidel on tulnud võimuorganitega korduvalt diskuteerida isetegevuse finantseerimise motiivide üle. Loomulikult pole isetegevuskoorid enamasti võimelised saavutama kunstilist taset, mis “müüks”. Sellele vaatamata ei tohiks harrastusmuusitseerimises näha vaid meeletahutust. Kultuuriametnikelt ootaks tuge materiaalset vähekindlustatud väikelinnaelanikele niigi nappide enesetäiendusvõimaluste pakkumiselt. Kohalike omavalitsuste kultuuriametnike missioon peaks olema isetegevuse tunnustamine, selle esitamiseks õige aja ja koha leidmine. Sama nõue kehtib muidugi ka kollektiivjuhtidele. Akadeemiline kontsert on tänapäeva põnevust janunev ja täiust ihkavas maailmas taidluskoorile kehv väljund. Uudne idee maksab, selle otsimisel ollakse Viljandis veel liiga loiid.

Viljandist võrsunud professionaalsed muusikud on alati valmis kunagise kodulinna ettevõtmistes kaasa lööma. Neeme Punderi asumine Linnakapelli kunstilise juhi kohale on äratanud kapelli mitmeaastasest varjusurmast. Mõõdunud aasta teises pooles esitati kolm kava: “Tantsud rõõmude aias” renessanssmuusikaga ning kaks barokkautorite teostest koostatud kontserti. Viimane neist, 29. detsembril Jaani kirikus esitatud “Õõmuusika”, kujunes Viljandist võrsunud muusikamagistri Heili Meibaumi hinnangul oskuslikult koostatud kava ja uudsete momentide tõttu eriti elamuslikuks. Kogu kontserdile lisas pidulikkust külalissolistide Jana ja Peeter Perensi ning Viljandi kammerkoori kaasamine. Buxtehude kantaadid õhtu lõpus oli julge ettevõtmine, aga koor ning kapellist moodustunud pisi-barokkorkester said hakkama. See oli otsast lõpuni kõitev, õhina ja kaasaelamisega mängitud kontsert, mida kuulates tekkis usk, et Neeme Punderi eesmärk, muuta Linnakapelli kaudu kogu Viljandi muusikaelu aktiivsemaks ja värvikamaks, on teostatav.

Festivalid

Siinse muusikaelu iseloomulikuks jooneks on mitmete suviste muusikafestivalide pikk traditsioon. Praegu regulaarsetest suurritustest vanim on vanamuusikafestival. Alguse saanud 1982. aastal, toimub see eelolevalgi suvel, seekord Neeme Punderi eestvedamisel. Olgu tegu siis vanamuusika-, 1993. aastal algatatud folkmuusika- või 1998. aastal esmakordselt korraldatud gospelmuusikafestivaliga, alati satub publiku hulka asjatundjate kõrval arvukalt ka esmatutvuse tegijaid. Kui esmamulje on soodne, täieneb talvine kontserdipublik uute külalistajatega. Küllap ka seetõttu on viljandlastel õnnestunud nii mõnigi kord Tallinna interpreete üllatada täissaaliga.

Viljandi ei kujuta oma muusikaelu ette **muusikakooli ning kultuurikolledži**. Väikelinnas, sealhulgas Viljandis, ei saa tavaliselt uhkustada arvukate professionaalsete muusikutega. Küll aga võib julgesti öelda, et Viljandis toimub mõlema kooli korraldatuna mitmeid professionaalseid üritusi. **Muusikakooli** on aastakümneid iseloomustanud ergas huvi ja kursisolek nii muusika kui muusikapedagoogika uute suundumustega. Kauaaegne direktor Kalle Tamra, loominguline ja suurte kogemustega õpetaja, on alati valmis kooliseinte vahel toimuvaid koolitusi ja kontserte jagama ka linnarahvaga. Tema arvukatest ettevõtmistest võiks ühe põnevamana märkida õpilaskontsertide salvestamist kooli helistudios. Iga õpetaja saab kaasa kassetitäre endamängitud muusikat, oma õnnestunud muusikalised hetked esimesest klassist alates.

Kolledzi kateedrite koolivälisest ettevõtmistest väärikusid mainimist mitmed. Üle-eestiliselt on tuntuks saanud kultuurimaja kohviku salongiõhtud, mida korraldab **levimuusikakateeder** selle juhataja Helju Meriste eestvedamisel. Juba neljandat hooaega saavad huvilised, keda jagub sageli rohkem, kui ruum mahutab, kaks korda kuus kuulata eri stiile viljelevaid muusikuid. Esialgselt ellu kutsutud pakkumaks levimuusikatundengitele kontserdikogemust, on salong tänaseks kogunud sedavõrd populaarsust, et muusikud on ise huvitatud siinsele erksale ja asjatundlikule publikule esinemisest ja teevad kontserdipakkumisi. Küll aga tuleb näha suurt vaeva, et leida raha muusikutele tasumiseks. Värske teultega on ka levimuusika kateedri päevad, mille lõppkontserdil saab kuulata õpilaskoolingu ning interpretatsiooni konkursil võitnud noori.

Rahvamuusikakateedrist on võrsunud Noorte Moosekantide Selti asutajad, kelle eestvedamisel tuleb suvel juba seitsmes folkmuusikafestival. Sama kateeder algatas levimuusikasalongist vabadel nädalatel tantsuklubi, mis samuti on leidnud väga erialise osalejaskonna. Tantsuklubis saab kuulata rahvaste muusikat nii tudengite kui nende kodu- ja välismaiste külalisõppejõudude esituses, loomulikult õpetatakse selle muusika järgi ka õigesti tantsima.

Akadeemilisemat muusikasuunda esindav **kirikumuusika kateeder** algatas eelmisel aastal kirikumuusika päeva traditsiooni, eesmärgiks huvi tekitamine kirikumuusiku elukutse ning kaasaegse kirikumuusika vastu. Kuna Viljandis on muusikaõpinguid alustanud orelikunstnik Aaro Tetsmann, kirikumuusika magister Ene Salumäe ja Tallinna Kaarli koguduse organist-koorijuht Piret Aidulo, tegid nad kaasa meistrikursusel, kontsertidel ja kirikumuusikakoolitust käsitlevatel mõttetalgutel. Sel aastal laieneb programm juba kahele päevale (23. ja 24. IV), põhilektorid on V. Rumessen ning Sibeliusi akadeemia oreliõppejõud O. Porthan ja K. Jussila. Kontsertidel esinevad nii soome kui ka eesti muusikud.

Muusikaelu koordineerimisest

Viljandi muusikaelu üks vajakajäämisi on juba aastakümneid koordineerimatus. Kuna ei maakonnas ega linnas pole ühelgi inimesel kontserttegevusest ülevaadet, on üsna tavaline, et mitu huvitavat muusikasündmust langeb ühte nädalasse või suisa ühele päevale. Kontserte korraldavad ja vahendavad kultuurimaja, muusikakool, kolledz, kirikud ja taidluskollektiivid. Igaüks neist lähtub oma võimalustest ja graafikust, kontserdikülalistajana olen aga isegi olnud olukorras, kus pean kahetsust tundes valima. Kümmeaastat tagasi oli Viljandi maavalitsuses ametis kultuuriameti juhataja asetäitja muusika alal. Niisuguse ametniku tööpõld oleks praegugi lai. Hädavajalik oleks, et keegi valdaks ja vahendaks kontserdiinfot, planeeriks hooaega, tegeleks reklaamiga ja koondaks kaalukamate ürituste materjalid arhiivis. Tallinna interpreetid on korduvalt toonitanud, et Viljandis on üllatavalt asjatundlik ja muusikalembene publik. Tänapäeval võib soovi korral sõita kontserti nautima mis tahes paika, kohapealne muusikaelu on aga pinnaseks, kust niisugune soov üldse võrsuda hakkab.

MARET TOMSON, KÜLLI SALUMÄE,

Viljandi kultuurikolledži õppejõud

Eesti Muusikanõukogu ja Sirbi ühisprojekt tõi rohkem kaastöid, kui ühte lehte mahub. Seetõttu jagub neid järgmisessegi Sirpi.

Allsalu – tüüpiline tartlane

Efraim Allsalu maalid 1955 – 1998.
Tartu Kunstimajas.
17. – 31. jaanuar.

1954. aastal lõpetasid ENSV Kunstiinstiituudi kaks maalijat, keda hiljem on Tartu kunstist rääkides ikka koos nimetatud. Need toonased noored, andekad ja paljutöotavad olid Efraim Allsalu (1929) ja Ilmar Malin (1924 – 1994).

Erinev karakter, erinev saatus

Natuurilt ja saatuselt erinevad – Allsalu spontaanne ja tundlik, Malin ratsionaalne ja kaalutlev; Allsalu otse koolipingist instituuti astunud ja selle kiitusega lõpetanud, Malin elus kõrvetada ning Saksa sõjaväes teenimisega märgi külge saanud. Tartu kunstielu oli neil aastail instituudi Tallinnasse viimise ning paljude kunstnike näitustest kõrvalehoid(u)mise tõttu küllalt loid. Kaks noort, kes said hästi hakkama kohustuslike temaatiliste kompositsioonidega, pälvisid ka kriitika soosiva vastuvõtu. 1964. aasta grupinäitus Tartu Kunstimuseumis, kus kolmandana osales Kaljo Polli, tõi kõigile au ja kuulsust juurde: artikleid ilmus palju, üks kirjutajaid oli ka toonane noor kunstnik Enn Põldroos. Põldroos ja Olev Subbi moodustasid Tallinnas Malini – Allsalu taolise dueti. Allsalu ja Subbi olid õppinud Tartus paralleelklassides, nende ühine kunstiopetaja kunstnik Nigul Espe õhutas mõlemat andekat noormeest õlivärvidega maalima. Subbi jõudis Siberis sundviibimise tõttu instituudi lõpetamiseni alles 1962. a. Efraim Allsalu oli selleks ajaks juba aasta Tartu Kunstnike liidu esimehe ametipostil olnud ning jäi sinna kuni 1977. aastani. Malin, kuigi ametlikult kunstipoliitikast kõrvale jäädes, mõjutas seda aeg-ajalt oma tegevusega enamgi. Esimehe amet ei olnud meelakkumine, tekitades maandamist nõudvaid sisepeingeid ning komplikatsioone. Eriti All-

salu romantilise meelelaadi juures, millele vihjab ka väheseid 50ndate keskel maalitud autoportreid, kus aknavalguses istub kena, mõtlik noormees, käes pintsliid, ning aknalaua seisab pooleldi põlenud küünel.

90ndateks oli Allsalu avalikust kunstielust kõrvale tõmbunud: viimane isiknäitus Kivisilla Pildigaleriis toimus 1989. aastal. Praegusegi näituse initsiatiiv ei pärine kuntnikult endalt. Malin pani kunstiavalikkuse endast taas rääkima just 90ndate algul, mil toimusid tema isiknäitused Luumi (1992), Rüütli (1993) ja postuumne väljapanek "Organon" (1994) ajalooinstituudi galeriis.

Nüüd avati vaid kahepäevase vahega taas legendaarsete tartlaste, omaaegsete riivaalide näitused – maaliline Efraim Allsalu Tartu Kunstimajas ning sürreaalne Ilmar Malin Rotermanni soolalaos.

Parimad portreed 60ndatest

Efraim Allsalu retrospektiivi enamik töid pärineb Tallinna ja Tartu kunstimuseumi kogudest. Portreedel on nii seekordses väljapanekus kui ka kunstniku kogu loomingus oluline koht. 60ndatel domineerivad Tartu kunstnikud: patrooniline Elmar Kits (1961), triibuline Aleksander Suuman, häbelik Rudolf Sepp (1962), valgesoniline Lembit Saarts ja siniselt teravilmne Lagle Israel (1963) – kõik markantsed isiksused. Nende karakteri iseloomulikke külgi ongi Allsalu püüdnud kujutada, kohati on kunstnikul neid maalides olnud irooniline muie suunurgas, tabades iseloomu peidupoolt. Maalid on ajastule omase nurgelise vormikeelega, kus figuuri rõhutab tume kontuur. Summutatud koloriit tõstab portreteeritava esile ning lisab maalile võrtsika aktsendi. Samast ajast pärineb ka näituse üks irreaalsemaid maastikke, kus labürintjate varemete keskel valitseb painav tunnus ning värvides on teravust ja kontrasti.

Neil aastail maalis Malin ka oma pari-

mad, karaktersemad portreed Paul Vabbest ning samuti Lagle Israelist, kes on olnud Tartu kunstnike üldine lemmik.

Fantaasiarohked 70ndad

Õhuline, akvarellilik, Mare Ruusi rokokoolikuks ristitud koloriit tuleb Allsalu töödesse 60ndate lõpus. Portreed liiguvad vahepealsest romantilis-lüürilisest vahepausist ("Naise pea", 1969; "Leno", 1970) taas karaktersete, kuid maalilisemate lahendusteni (Aira Kaal, 1971, Villem Ernits, 1974). Autori endine teravus karakteri edastamisel on muutunud neutraalsemaks. 70ndad on Allsalu loomingus väga tulemusrikas aeg. Kunstnik naudib maalimist, valmivad paljud suured fantaasiapildid. Kohati kaldub ta poeetilistesse unelustesse, kus tegelasteks lapsed. Samas köidab teda ka absurdimaailm, kus leidub sürreaalseid kujundeid ("Linnupeletis", 1969; "Pasunaga pilt", 1970, kuid koloriidi õrnus ja läbi paistus mahendavad teravaid emotsioone. Sageli esineb maalides taevast alla laskuv kiirteviik, mis assotsieatseerub paradiisiga. Samas lükkab autor selle paralleeli ümber, kuna näiteks "Ringmängus" (1975) võib tegu olla ju ka vaid ullikeste tühikargamisega ringis. Nauditavat elamust pakuvad aga nonfiguratiivsed kompositsioonid "Koo-basvõlvid" (1970) ja "Kollakas varjundid" (1973). Lähikumavad värvipinnad loovad neis salapärase maailma, kus valitseb rahu. Oma koloristivõimeid ning improviseerimislusti elas kunstnik espriiga välja pisikestes piltides, maalides lilli, akte ning ka puhast värvirõõmu. Just neil aastail nimetati Allsalu Tartu maalilise maalitraditsiooni üheks peamiseks kandjaks ja ikka kehtisid E. Põldroosi 1964. aastal kirjutatud read: "Allsalu on olnud varem ja jääb nüüdki koloristiks, kes valitseb värvi silmapaistvalt".

Allsalu suhtumine kunsti on läbi aastate jäänud emotsionaalseks, ta ei konstrueeri,

Efraim Allsalu. Mõõgaga. 1983.

vaid maalib ning mõtleb värvidega. Enda iseloomustamiseks ütles ta: "Kunsti võib teha eksrompt. Ma ei tea algul, mida hakkab tegema. Teos hakkab kujunema seda luues. Ma pean jõudma nii kaugele, et see, mida teen, tundub minu oma, minu isiklik väljendus."

Ilmar Malin avastas endale 60ndate lõpul mikro- ja makrokosmose ning liikus sealt oma sürreaalsete kujundite maailma, mis vormusid sarjas "Volens nolens". Allsalu iseloomustas teda: "Minul ja Ilmar Malinil on väga erinev suhtumine kunsti. Ilmar Malin konstrueerib kunsti". Kumbki kunstnik valis endale sobiva ratsu, kelle selga istuda: Malini oma on salapärase, väärsatunud agregaat, Allsalu oma aga lehma moodi setukas, kes uudistab ilusat maastikuvaadet ("Vaade kaugusesse", 1977).

TIIU HAGEL

Jüri Kase vitaalne kunst

Põhiseaduslik

Pühendatud Jüri Kasele

Kui Kask veel möllab (vaikselt?), on lootust, enamgi. Veas nirisevad pilved valgipinnas otseti

su koredusest läbi nurkrauast lahkuvad ning ujuvad kui saarmad kesk rohi-Mulgimaad.

Tušš lõunale veab neitsi, jääb püüdma väredat. Sünd kahte patja põrbib ning tema kodumaad.

Ta ise teab, see Jüri, kes vaala näkku ilu ja teri pritsib. Teri! Legendki justkui keriks.

JAAN MALIN

Jüri Kase maalid ja joonistused.
Tartu Legendi galeriis.
2. – 31. jaanuar.

Täna on Tartu Legendi galeriis viimast päeva vaadata Jüri Kase uute tööde näitus. Mullu Vaala galerii näituse puhul kirjutas Eha Komissarov: "Kask on Eesti pühendumaid maalijaid, kes peab ateljeevaikuses raugematut võitlust lõuendipindadega" (Sirp 7. VIII 1998).

Jüri Kase tuntakse üldiselt suureformaadiliste tööde järgi. Järjepidevalt on muutunud tema maalidel kujutatu, mis annab kriitikale hea võimaluse tema loomingu periodiseerimiseks. Kask on ka suurepärase joonistaja, võibolla ehk isegi rohkem joonistaja kui maali. Tema loojanatuur on tunduvalt laiem, kui suudab peegeldada üks näitus. Pealegi näib kunstnik hästi teadvat, kus millist osa oma loomingust eksponeerida – olgu siis tegemist välismaa kunsthallide või kodumaiste Vaala, Legendi või Deco galeriiga.

Legendis on üleval Jüri Kase väikesed lõuendid ja tindipliatsiga joonistused. Lõuendite värvimaailm ei karju galerii madala võlvlae all. Pigem on neis tunda teadlikku väljapeetust. Kirevast rohkusest õhkub vabadust ja ameerikalikku pealetükkivust. Avamisel märkis kunstnik tagasihoidlikult, et tema loomingut ei mõisteta. Olgu siis alljärgnev arvustus üks võimalikest Jüri Kase loomingu tõlgendustest.

Vaatajast distantseerunud dekoratiivsed maalid

Kase näitusekunst on esematu ehk abstraktnen. Kunstnik ei näe enam vaeva ei nägemismulje jäädvustamise, kolmanda mõõtme reprodutseerimise ega ka perspektiivi kasutamise. Kuna kõrvale on heidetud ka vorm ja vastandvorm, valgus ja vari, siis ei näe me tema piltidel ka äratuntavate esemete kujundlikkust. Kase tasapinnalised abstraktsioonid sisaldavad kompositsiooni ja värvi puhaste elementide mängu. Kask võtab ühevärilise või valge pinna ning katab selle joontest, pindadest-plekkidest

koosneva struktuuriga. Tekkinud pildimaailm on dekoratiivne ja vaatajast distantseerunud, kuid kunstniku tundeskaala on siiski adutav. Nii mõjuvad lõuendid kõnekatele värvistruktuuridele vaatamata staatiliselt kui liikuva joone ja rütmiga spontaansed joonistused. Ja seetõttu mõjub mõnigi väike kompositsioon suure formaadiga kõrvutades terviklikumalt.

Jüri Kase vitaalne energia on sundinud teda ikka ja jälle süüvima maalikunsti spetsiifilistesse probleemidesse. Joone või kontuuri ja vastandjoone koosmõju, värviplekkide, -pindade kontrastsus ja komplementaarusus, värviliste pindade omavahe- lised seosed, neist välja kasvavad uued kooslused, struktuurid – ühesõnaga, kõigi nende suuruste ja liikumissuhete rikkalikkus, mis lubab end komponeerimisel kasutada. Ja seda Jüri Kask teebki temale omase järjekindlusega.

Vabad destruktiivsed joonistused

Väikesed värvilised joonistused on enamasti vabad ja antud tahtliku destruktiivse kompositsiooniga. Neis puudub sageli distsiplineeriv keskend, kuid üldpildilt on pinnaelementidest koosnev korrapäratu seos või kaos harmooniline ja terviklik. Suured lõuendiformaadid lubavad intellektuaalset pinnamängu muidugi rohkem. Seepärast kasvavad siit välja erinevad kompositsioonilahendused: struktuurne, tsentraalne, sümmeetriline, asümmeetriline jne. Näituse esimeses ruumis loovad muljet kolmekaupa paigutatud lõuendid, kusjuures (tühi)sinine ja (tühi)oranz pind võivad endast kujutada nii iseseisvaid maaliväertusi kui ka kõrvaltööde värvikomplemente. Rohelisele,

mustale või pruunile aluspõhjale ehitab Kask üles terveid sümmeetrilisi pindu. Joone- ja pinnaelemendid paigutab kunstnik kompositsioonilisest teljest ühetaoliselt erinevatele kaugustele või jälle vastupidi. Teine võimalus on struktuurne lahendus. Nüüd on valitud aluspinnaks valge, must või kollane toon. Joonelement liigub üle kogu lõuendi, tekitades keskendi korrapärase muustrina kogu pildi pinnale. Esma- mulje võib tunduda ehk isegi närvilisena, kuid tasakaalustava rütmi kaudu – kompositsiooni täiendab veel kaks-kolm värviplekki – liigub Kask harmoonilise üldistuse suunas. Tema loodud abstraktsed pinnad on kui maalikõiksus, mis väljendub omapärase kartograafilise visioonina.

Kui mitte varem, siis nüüd torkab silma, et kunstniku meelisvärvideks on endiselt must ja valge. Nendega ta sobitab kokku põhivärvusi – sinist, punast, kollast. Värvipindade kõlavuse ja uue tooni saamiseks kasutab kunstnik kõige lähemat teed, põhivärvuste kokkusegamist. Kask valib oma kompositsioonidesse teadlikult emotsionaalse mõjujõuga toone, vastandades neid teravate kontrastidena. Kui vaja, astmestab ta värve ka heledateks ja tumedateks, kuid mitte värviperspektiivi eesmärgil. Mõne töö puhul näib, et komponeerimisel ta ei saa päris ilma läbi traditsiooniliste vahetoonideta. Igihaljad must-valge ja täiendvärvide kontrastiprobleemid jäävad ilmselt tulevikuski Jüri Kasele maalimisainet pakkuma.

MARI NÖMMELA

3. veebruarist alates on Jüri Kase näitus "Suvi Odistes" avatud rahvusraamatukogu peanäitusesaalis.

Kriitiline realism tselluloidil ja paberil

Filmil, erinevalt teatrist või kirjandusest, puuduvad väärikad traditsioonid. Vaevaline oleks kujutada filmitegijaid kogunemas XVIII sajandi aadlialongis, suurepäraste retooriliste figuuride ja valitud zestidega kõnelemas sellest, kas Ni viimane dokumentaal ei ole mitte reeglite rikkumine ja kas see on üldse dokumentaal. Traditsiooni lühiajalisuse tõttu võib kohalikke filmitegijaid aeg-ajalt kuulda kõnelemas tõest, otsimas oma kirjutistes tõe, kuigi see on vaid ähmane tunnetuslik valgus tunneli lõpus. Film provotseerib nägema midagi, mida ei ole, kasvõi nägemise psühholoogia tõttu. Arvamused nähtud filmist erinevad radikaalselt. Tugev teos sorib vaataja kogemuses ja toob sealt välja kas halvima või parima. Esimesel juhul kaldub vaataja nimetama nähtut halvaks, teisel juhul heaks.

Filmikriitika seis on suhteliselt hea seetõttu, et siin kehtivad võrdselt vastandlikud arvamused ja kellelgi ei saa olla õigus. Kuigi kinodes valitseb valitud igavus, on olulised filmid kättesaadavad videol. Selleks, et mõnd märkimisväärt filmi näha, ei pea see tingimata ise kohale tulema, vaid tema juurde võib sõita. Rahvusvahelistele festivalidele pääsevad väljaannete juurde kinnistunud kriitikud hõlpsalt ligi, kuigi see võib peagi muutuda.

Nii peaks olema olema hädavajalik taust kohalike filmide nägemiseks kontekstis, mille järgi võib eristada kriitiku ja lihtsalt filmiajakirjaniku. Tegelikult võib filmist kirjutada ükskõik kes, nagu võib praegu ka filmi teha ükskõik kes, ja sealjuures väga leidlikult. Kino ei ümbritse elitaristlikud hoiakud ja väärtushinnangute barjäärid, kultuur kultiveeritud väljamõeldiste tähenduses. Kino on orgaaniline, vahel isegi liiga. Keskmisest Ühendriikide filmist saab kirjutada igasuguste eel- ja järelteadmisteta, kuid see toodang ei ole just kõige leidlikum näide kino võimaluste kasutamisest. Paistab, et alles 60ndatest elab kino läbi sama intensiivse arengu järku, kujutamise viiside iseseisvumise perioodi, mis kujutavas kunstis leidis tormiliselt aset sajandi esimesel poolel.

Eialgu mõjub kriitika kliimale hästi, et Eestis ei anta laialdast filmiharidust. Mõnes kriitika harus valitseb tugev konsensus selle suhtes, mis on mis ja kuidas peaks. Teooriad uuenevad sama kiiresti kui filmide mõtteviisid ning ühtegi Suurt Autoriteeti peale nägemiselundite ja mõistuse kriitikut kasutada ei ole. Mitmekesiste filmide tulvas oleks ka raske kujundada endale konservatiivseid vaateid, kui just tegemist ei ole põhimõttelise ignorantsusega.

Teooriad on siiski olemas, kuid filmist kirjutamise kõige esimesel astmel pole nende rakendamine oluline. Teooriaga tegeldakse vastavates asutustes ning professionaalselt ei omandata neid mõne raamatu läbilugemisega. Vähemalt praegu ei ole maailma film Eestis nii tuntud, et võiks rääkida probleemidest, mis nõuavad teoreetilist lahendust. Pigem võivad vaidlusi tekitada esteetilised maitseotsustused. Kas filmi mõtestamisel on kasulikud kognitiivsed või fenomenoloogilised, psühhoanalüütilised või anarhosündikalistlikud lähtekohad, ei oma kriitika praktika seisukohalt tähendust. Paratamatult selekteerib iga teoreetiline lähenemine filmile välja kindla grupi samasuguseid filme. Keskmise jaapani filmi puhul ei ole prantsuse uue laine jaoks kohandatud arsenalil rakendust.

Teatud teoreetilistelt alustelt tuletatud esseid kohtab TMKs ning filmi- ja teatriinimeste arvamused mõnest filmist on aeg-ajalt viljakamad kui kriitikute omad. Erinevate seisukohtade hulk Lars von Trieri "Idiootide" kohta kinnitas filmist kirjutamise potentsiaali, kui vaid intrigeerivaid asju näidata. Millegipärast tõmbavad kirjutajaid ligi eetilised küsimused. Kui mõnes kinos aga näidatakse sellist puhast, peaaegu abstraktset pildist rikkumata põnevusfilmi nagu Philippe Grandieux' "Sombre", siis vaevalt diskussiooni süttiks.

Pea täielikult puudub akadeemiline eesti filmi kriitika: see on visuaalse hariduse juhuslikkuse tumedam pool. Akadeemiline oleks mu meelest kriitika, mis jooksvate arvustuste põhjal loob üldistusi ja asetab töö filmiloolisse konteksti. See eeldab ka akadeemilist positsiooni ülikooli juures. Praegu tuleb kirjutajal ennast ise välja mõelda nagu Descartes'i teadvusel. Õigupoolest oleks huvitav teada saada, kui palju töötab Eestis teatriõppejõude ja kui palju filmiõppejõude. Millised on eesti filmi tegelikud jõujooned "Viimse reliikvia" ja "Keskele rõõmude" vahel? Kusagil arhiivis ootavad avastamist kübemed elementaarsest eesti filmi faktoloogiast. Kui kellelegi tuleks pähe valida selle sajandi (või miks mitte aastatuhande) parim eesti film, siis ei ole tal kusagilt alustada.

KARLO FUNK

Alkohooliku kibe vahefiniš

"Minu nimi on Joe" ("My Name Is Joe"),
Suurbritannia – Saksamaa – Hispaania, 1998.
Režissöör Ken Loach. Osades Peter Mullan, Louise Goodall, Gary Lewis, David McKay, Anne-Marie Kennedy, Lorraine McIntosh.
Esilinastus 22. jaanuaril Kinomajas, 105 min.

Ken Loachi "Minu nimi on Joe" veenab, et nn. väikest, tavalist inimest ei päästa talle saatusega määratud võrgustikust välja ainult kainus ja edasipüüdlik optimism. Päritolu, paiga ja aastakümnetega sissetallatud suhete määratud ühiskondlik matriits on liialt kammitsev. Uue maise olemise tasandile tõusmiseks oleks vaja mingit õnnelikku pööret, aga kui jumalad on sind maha jätnud, tuleb loota vaid enda kahele käele ja peale. Nagu nüüd Eestiski, kipuvad lääne heaoluühiskonnas raha ja dokumendid inimest paika panema – kui sul neid pole, pole sa ka õige inimene. Eriti veel siis, kui oled kriminaalse mineviku pitseriga märgistatud.

Vanglas peetud 37aastane Joe (Peter Mullan) on juba mitmendat korda joomise maha jätnud ja trotsib elurõõmsa hoolealusena demokraatlikku halastust, mis on tegelikult igati kalkuleeritud ja enese stabiilsust toetav süsteem. Sotsiaalmajas rehabiliteeruv ja riigialmustest elatuv optimist on omale ise hoolealused võtnud, Joe juhendab alatasa kaotavat Glasgow' halvimat jalgpallimeeskonda. Elule tuleb kasvõi porisel tandril sõnnidena põtkides kordki ära panna, pealtnäha pisike tõeline võit võib kompenseerida saavutamatu suurt. Mäng, eriti veel võitluslik mäng, on inimese üks põhiline elutegevus.

Jalgpall on paljude meeste ainuke religioon ja keskne elus hoidev mõte üldse, eriti Suurbritannias. Manchesteri rauatööstist või Liverpooli sadamakuli aitab läbi nädala rügada laupäeval peetav iidolite võitlus ning sellele järgnev õhtune pidu või peied pubis. Sisyphosel oli see kõik palju lihtsam ja selgem, inimene kipub paaniliselt oma üksinduse eest suhete võrgustikku põgenema.

Filmis vasakpoolse hõnguga tõsielulist atmosfääri loov režissöör Ken Loach on inimsuhete kujutamise perfektionist. Detailselt komponeeritud kaadrite kaupa kerib ta lihtsat lugu, tuues välja peategelase mitmetahulise karakteri ja kõrvaltüpaazide galerii. Kõik haakub läbisegi üksteisega, narratiiv on selgesti vaadeldav. Realistlik ahelreaktsioon areneb loogilises rahus, seosed hargnevad, kuid otsad sõlmuvad kergesti hõlmataavaks tervikuks. Tähtis pole teema, vaid selle järjekindla kujutamise sügavus, seikade pisisajadeski täpne ekspluateerimine ja nende veenev järjestamine.

Kunstis nagu eluski keerutatakse tuhandeid ja tuhandeid kordi põhimõtteliselt ühe ja sama teemaga plaate, varieerub vaid selle loo esituse koosseis ja interpretatsioon. Kuigi kõik näib päikese all lõpmatuseni tüütult korduvat, tuleb igalühel läbi elada endale eriomane paljude mängukolleegidega paralleelselt. Ja briti realistliku filmi suurmeister Ken Loach suudab seda pealtnäha igavat individuaalraamade audiovisuaalset põmikut huvitavalt näidata, tema väike inimene on kaasakiskuvalt luubi alla võetud, mõneti justkui "Mikrokosmose" põnevusega jälgitav putukas.

Nagu sada korda "Miami Vice'is" või tuhandes teises beeffilmpahnas, on ka Loachil kurja juureks narkootikumid. Nõrgad ju vajavad igapäevast petlikku paradiisi ja neist organiseeritumate jumal on rohkem naelsterling kui jalgpall. Tegelikult on see karm ja masendav elu, mille kiirenev metastaas lorkab näiteks meil Põhja-Eestis faasinihke võrra analüüsist ja abinõudest eest. Jälle üks "plaat", mille remiksid ei kao enne kui inimene.

Pole kahtlust, et Joe on positiivne tegelane, mees, kes püüab elus uut puhast lehekülge ette keerata, seaduste raamest väljumata iga hinna eest edasi. Raputavate rataste vahelt väljununa hoiab ta end AA (Anonüümsed Alkohoolikud) toel juba mitmendat kätt alkoholist prii. AA liikumise kriteeriumi järgi on alkohoolik elu lõpuni ka see, kes näiteks juba 30 aastat pole tilkagi võtnud. Sest ta on potentsiaalne haige, kelles tilk viina võib taas käivitada ägeda reaktsiooni. Kas vaat või mitte midagi, bensiini ositi ei põleta.

Näitleja Peter Mullan on hästi välja mänginud optimisti ja sangviiniku emotsionaalse temperatuuri, mida hinnati mullukevadises Cannes'is parima meesnäitleja peaaühinaga. Kuid õhku jääb rippuma Peteri võimalike maskide olemasolu. AA kogemuste järgi jäetakse joomine maha eelkõige enda pärast, see on esmavajalik ainult iseendale, kellegi teise, kasvõi kalleima pärast tõeliselt loobuda ei saa. Armastus võib olla võimas tegur, kuid AAs käib ise armastuse ees, muidu võib pärast armastust edasi juua. Elatakse ühe päeva haaval, mingeid tärmeneid seadmata.

Peter Mullan alkohoolik Joe osas.

Vajalik on individuaalselt tunnetatav usk kõige kõrgemasse, üritatakse muuta seda, mis on enda võimuses ja mitte sekkuda sellesse, mis jääb oma haardest välja, ning palutakse rituaalselt selgust nende sfääride eristamiseks. Fundamentaalsemaks loobumiseks tuleb praktiliselt läbiida 12astmeline juhis.

Filmist jääb esmapilgul petlik mulje, justkui hakkaks Joe uuesti jooma (keerab ca 650 grammi Smirnoffi vodka sisse) naise pärast. Kuid tema armastatu, sotsiaaltöötaja Sarah' (Louise Goodall) kategoorilisus on Peterile joomiseks vaid ajend. Mees on lihtsalt liiga suure koorma oma muutuva organismi õlule võtnud, tegeleb korraga liialt paljude isikute aitamise ja satub ummikusse. Ses aga vajab ülepingestatud ajusüsteem nulliviimist, mida võib ajutiselt viinaga lahendada.

Joe enesega toimetulemise triviaalsesse draamasse lisab traagilise ülemheli tema hoolealuse enesehukutamine. Kahju, et purjus Joe ei taibanud kõit läbi raiuda – hädapätakast jalgpallur oleks fassaadilt rippununa alla potsatades ehk veel ellu ehmatanud. Sellega, et üks lihtsalt lasi end lõplikult rataste alla suruda, on küll üks umb-sõlm läbi raiutud, aga põhimõtteliselt ei muutunud ses maailmas mitte midagi. Teised siplevad, jagelevad, mängivad, võitlevad, armatsevad ja spekulieerivad edasi nagu enne ja pärast. Kuid Joe pisarad filmi lõpus näidatud matustel on ehtsad ja kibedad. Koos Sarah'ga kalmistult lahkumine annab vihje, kuid välistab konkreetsuse. Lihtsalt üks etapp sai läbi ning uues sõitleb-võitleb Peter edasi.

TARMO TEDER

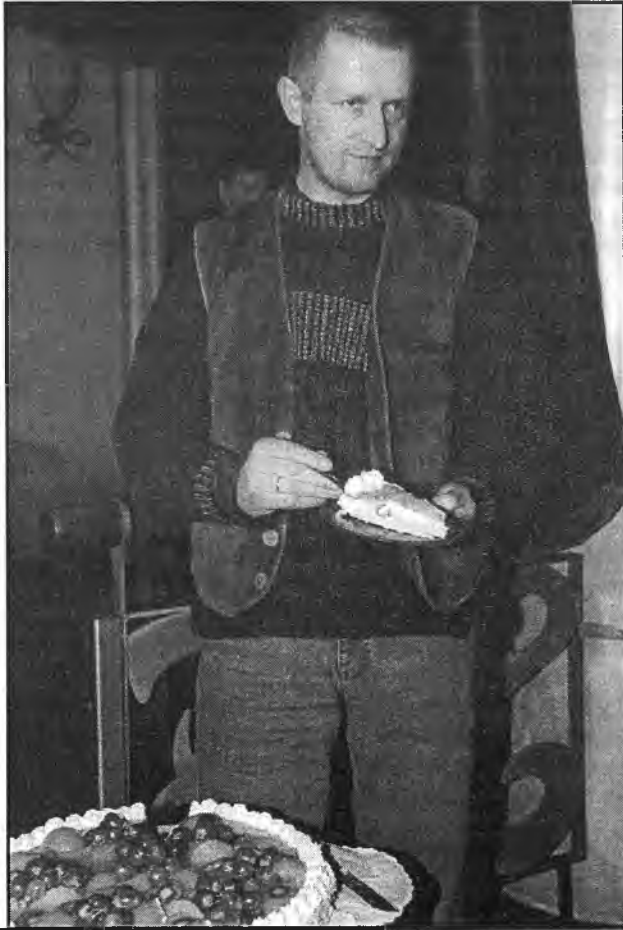
Aasta film '98 on "Georgica"

Kolmapäeval tunnistasid kino Sõprus Velvet Lounge'is Eesti filmiajakirjanikud mullu esilinastunud eesti filmidest parimaks Sulev Keeduse mängufilmi "Georgica".

Auhind määrati "kui ex nihilo loodud visuaalselt ja filosoofiliselt nõudlikule meistriteosele. "Georgica" on tähelepanuväärne ja kordumatu monument niihästi antiik-kirjanik Vergiliusele kui ka eesti autorikino. Teos võtab kokku ühe filmitraditsiooni," põhjendasid kriitikud oma valikut.

Eesti Filmiajakirjanike Ühing (EFÜ) valis 1998. aastal valminud 42 eesti filmi hulgast viis nominenti (Sulev Keeduse "Georgica", Priit Pärna "Porgandite öö", Jaak Kilmi "Külla tuli", Enn Säde "Nelli ja Elmar", Mart Kivastiku "Isa"). Ülekaalukalt hääletati parimaks Sulev Keeduse "Georgica". Keedus pälvis aasta filmi auhinna ka viis aastat tagasi autoridokumentaalfilmiga "In Paradisum" (1993, Eesti Telefilm).

EFÜ valis ka viis paremat eesti kinodes 1998. aastal esilinastunud filmi: 1) Pedro Almodóvar, "Elav liha" ("Carne tremula", Hispaania, 1998, levitaja Filmimax); 2-3) Danny Boyle, "Trainspotting" (Suurbritannia, 1996, levitaja Filmimax) ja Quentin Tarantino, "Jackie Brown" (USA, 1997, levitaja MPDE); 4) Terry Gilliam, "Ratastel Las Vegasesse"/"Hirm ja tülgaustus Las Vegases" ("Fear and Loathing in Las Vegas", USA, 1998, levitaja BDG); 5) Steven Spielberg, "Reamees Ryani päästmine" ("Saving Private Ryan", USA, 1998, levitaja MPDE). Kokku esilinastus ja jooksis täispikkadel seansidel eesti kinodes festivalifilme arvestamata mullu 83 uut filmi. Kinokäis aasta jooksul 1 miljon 54 984 piletiga vaatajat.

TEET MALSRÖÖS

Kaameramees ja idioodid

"Idioodid" ("Idioterne"), Taani – Prantsusmaa, 1998. Režissöör Lars von Trier. Osades Bodil Jørgensen, Jens Albinus, Anne Louise Hassing jt. Esilinastus 1. jaanuaril Kinomajas, 117 min.

Kuivõrd on Lars von Trieri idiootide puhul tegemist filmiga ja kuivõrd lavastatud *happeningide* ahelaga? Kas selle puhul, mis tegelastega toimub, eriti filmi lõpus, on tegu tehtusega või on üht-teist ka tegelikult välja kukkunud? Nii-öelda loomulikult intelligentsist või sellele eelnevast idiootismialgest. Igas kodanikus peitub tera lapselikku ja vastutustundetut, idiootlikku teadvust, mis vabaneb joobes või rohtude mõjul. Ja ühiskond on ju sellise alge mahasurumisele üles ehitatud.

Film seevastu on pühendatud selle alge esiletoomisele. Kontsept on selles, et püütakse näidata ja "kritiseerida" ühiskonda. Sageli kasutatav sõna "kodanlus" jätab mulje tegelaste hipilik-marksistlikust meelelaadist ja nende vastandumisest ühiskonnale. Jääb arusaamatuks, miks rünnatakse ja halvustatakse kodanikke, kes ei ole milleski süüdi.

Idioodid kui "teised"

Idiootideks nimetatavad võivad meditsiinilises kõnepruugis olla hoopis rohkem eristatud. Sõna "idiot" Trieri filmis kipub viitama Dostojevski idioodile. Mõškin justkui ei näinud inimeste silmakirjalikkust ja ka temas eneses ei olnud seda. Trieri idioodid on niisiis rohkem metafoorsed, kunstilised, "teistsuguste" inimeste märgid ja nendesarnaselt käituvad.

Filmis näeme gruppi noori inimesi, kes mängivad läänes nii tüüpilisi nõrgamõistuslikke isikuid. Kultuurmaade tänavapildis on nad sagedased. Meditsiiniliselt võib olla tegu imbensillidega, kuid tavakodanikule on need ühed "teised" kõik. Elatakse ennast parasjagu sisse ja isegi nauditakse toimuvat.

Vaadeldes kõike usutavuse vaatenurgast. Oletame, et projekti mõtteks oli improviseeritud sündmuste ahel ja nende pealevõtmine. Kaameramehe juuresolek võis kõrvaltvaatajate seisukohalt olla mitmeti seletatav. Aga, muide, miks mitte ka pullitegemise pealevõtmisena. On tõenäoline, et mõni võis reageerida, et kuulge, kas teete pulli või on mingi filmi tegemine käsil. Filmis seda näha ei olnud. Ei tahaks siiski kahelda, et idioote ka tegelike idiootidena mõisteti. Miks Taani tavainimene peaks arvama, et teda tüssata tahetakse. Seal ollakse üksteise usaldamisega ja tegelikkuse usutavusega harjunud. Ja palju neid ühiskonna provokaatoreid tänapäeval ikka kohtab. Kaameramees pole lääne tänavapildis ilmselt haruldasem kui idioot.

Kohe alguses tuuakse sisse Karen. Tema näost on selge, et tegu on probleemiga. Tal ei ole tavaline ilme, lein on talle näkku kirjutatud. Idioodid tõmbavad ta kaasa. Sellises

olekus inimesed ongi labiilsemad. Siis selgub, et tegu on mänguidiootidega. Seegi on piisavalt kummaline, see on väljamõeldud ühiskond ja elu. Karen liitub. Sest ta tahab millestki pääseda.

Normaalsus

kui sotsiaalse niidistiku tunnetamine

Sellises maneeris võiks film kesta tükk aega, kuni just loo lõpupoole tekib asjaosalistel mõte oma mänguvõimet ka tegelikult proovida. See on filmi kui teose seisukohalt oluline käänak, on tunda ka stsenaaristi kätt. Kõik on liiga hea, et sobida spontaansete *happeningide* aheldasse.

Ülesandeks tuleb mängida idiooti lähedaste silme all, kellest hoolitakse, kes teda tunnevad. Keerutatakse pudelit. Esimene langeb välja, öeldes, et ei suuda. Teine otsustab proovida, kuid idioodi mängimise asemel hakkab mingit pada ajama ehk läheb kompromissile. Tal ei õnnestu sotsiaalsest niidistikust välja rabelda.

Grupp laguneb. Enne lahkumist Karen tänab kõiki ja pakub välja, et tema mängib idiooti oma lähedaste silme all. Üks tuleb superviisorina kaasa. Karenit võtab vastu ema, öde. Kohe selgub, et Karen on kaks nädalat kodust ära olnud. Tal on surnud poeg ja päev enne matuseid pages ta kodust. Omamoodi mässuline. Ta ei läinud poja matustele. Päril radikaalne ja selle poolest sobib ta kõige rohkem "idioodiks". Idioot ei tunne reegleid, ta ei järgi norme, idioot käitub valesti. Idioot ei allu sotsiaalse niidistiku tõmmetele. Idioot läheb selle vastu, mis on ühiskonnas nii-öelda fundamentaalne. On ju teatud tabud, mille vastu eksimine tähendab enda ühiskonnast väljaarvamist. Kindlasti on selleks juuresviibimine oma lähedaste matustel. Normaalse olles on valesti käituda võimalik vaid suurte läbielamiste puhul. Karenil on need olemas.

Ta hakkab söögilauas "idioodi moodi" sööki suust välja ajama ja saab mehelt kõrvakiilu. Teised on kangestunud soolasambaks: äkki tragöödia võttiski naise mõistuse. Ja kuidas sa kaks nädalat paos olnud inimese käitumist ikka seletad? Normaalsusest idiootsuseni olla üks samm, kuid see samm peab olema astutud tegelikult, reaalses olukorras ja oma reaalse mina suhtes. Karen saab seda teha, kuna tema reaalne mina ei ole enam endine. Trauma on selle pühkinud.

Filmi puhul on põhiküsimus siiski mängu ja tegelikkuse vahetamine. Kas Karen juures kodu, kaamera ja mikrofonimees kitsastes ruumides liikumas, sai üldse mittelavastusega tegu olla? Mitte ühtegi küsimust ei olnud suunatud kaamerasse. Tegijad ei reflekteerinud ennast. Ei olnud situatsiooni, et me teeme nüüd filmi idiootidest ja see on nüüd tegelikkus ja see jälle lavastatud. Spontaanne ja stsenariumiga sissekirjutatu oli ära segatud.

RAIVO KELOMEES

M E E D I A

Ülestähendusi demokraatia terrori päevilt

Eriti peab kirjutama sellest, mida kunagi pole olnud ega tule, kui sellest mitte kirjutada.

Esmaspäev

Täna polnud televiisorist ühtki balleti- ega ooperietendust. Tegelikult pole selles midagi imelikku – neid pole enam ammu –, aga olen otsustanud selle fakti iga päev fikseerida, juhuks kui keegi kunagi aastate pärast juhtub neid ülestähendusi lugema. Enne uinumist kuulasin mälus läbi Mimi aaria. Valisin kaua häält, lõpuks jäin pidama Teresa Stratase juures. Ärimees räägib, ta esinenud kunagi Tallinnas. See on loomulikult legend.

Teisipäev

Nägin tänaval rahvatantsijaid. Küllap läksid mõne ajaloolise filmi võtetele. Vahepeal olid rahvariided striptiisiski suur mood, aga nüüd on see üle läinud. Nagu ka ooperilauljate kasutamine. Üks minu sõbranna on selle pärast püsti hädas. Tal on ilus sopran ja siiani sai ta sellega striptiisiks ikka tööd, aga nüüd ähvardab teda üleviimine operetitruppi. Ta ütleb, et kui see juhtub, siis lõikab ta endal veenid läbi: operett olevat ooperilauljale palju hullem alandus kui striptiis.

Kolmapäev

Sain Ärimehelt "Carmen-süüdi" videokasseti. Olin Kõrbi ja Jansonsiga seni näinud ainult *adagiot* "Don Juani loost". "Carmenis" tuleb Jansonsi näitlejameisterlikkus muidugi palju eredamalt välja. Ärimees rääkis, et olevat ka üks pörandaalune salvestis "Preili Julie'st". Jutustagu! Ma tean küll, et isegi "Carmeni" pärast läks kümme inimest kinni. Pärsin talt irooniliselt, äkki leiab mulle veel "Don Quijote" ka, näiteks Kõrbi ja Jermakovi-ga? Vaikis.

Neljapäev

Polnud ammu teinud statistikat. Täna siis istusin kasti ette. Kokku tuli öhtu peale 81 mõrva, 112 seksuaalakti ja 387 katset mikrofon alla neelata. Vähe! Olin juba magama heitmas, kui helistas Ärimees. Ta ütles, et "Don Quijotet" tal pole, aga kui ma viissada lauale laon, annab ta mulle kaheks tunniks *pas de deux* "Luikede järvest". Kust raha võtta? Olin öö otsa üleval ja mõtlesin välja. Kirjutan romaani halvast isast, kes kingib pojale seitsmendaks sünnipäevaks tšello. Poeg hakkab antidemokraatlikule lapsevanemale vastu, lööb instrumendi puruks ja teeb tükkidest trummipulgad. Hiljem saab temast kuulus rocktrummar. Kui see lugu ära trükitakse, peaks honorarist just piisama *pas de deux* jaoks.

Reede

Täna polnud televiisorist ühtki ooperi- ega balletietendust.

Laupäev

Täna polnud televiisorist ühtki ooperi- ega balletietendust.

Pühapäev

Helistas sõbranna ja rääkis uudist: Demokraatia Terrori Komitee on andnud loa alustada televisioonis uut saatesarja "Ooperiminut". Juba arutavad, millal seda eetrisse lasta, kas tööpäeva öösel kell 4 või pühapäeva hommikul kell 6. Tervelt minut kunsti kuus! Olin rõõmust lolliks minemas. Paraku seletas sõbranna, et enamiku saatest võtab enda alla ooperilauljate anatoomia tutvustamine, nende intiimelu kirjeldused ja muu säärane. Laulu jaoks ei pidavat jääma aega rohkem kui 5 (viis) sekundit. Olin pettunud. Siis sain aru, et kõik on loogiline. Kunst on demokraatialle ohtlik, sest kasvatab inimeses iluarmastust.

Samal öhtul

Täna näidati kaabeltelevisioonist "Kolme kastraadi kontserti Vabadussamba juures". Mõtlesin esmalt, et ei keera üldse pilli lahti (mulle nii kõrged hääled ei meeldi). Siis mõtlesin, et äkki laulavad siiski ühe aariagi. Muidugi naiivsus. Ainult Beatlesite töötlused.

Enne magaminekut kuulasin mälus läbi Rigoletto partii Georg Otsaga. Kui saaks kusagilt lõhkeainet, võiks katsuda tungida Eesti Televisiooni keldrisse. Ärimees räägib, seal olevat kilode kaupa kassette Otsa, Kuusiku, Kaalu, Krummi ja Külvandiga. Saaks ühe korragi isu täis kuulata! Pärast las saadavad pealegi Ruhnu saarele asumisele.

Samal ööl

111 mõrva, 285 seksuaalakti ja 1234 katset mikrofon alla neelata. Rekord!

KALLE KÄSPER

Kas rahvusel on tulevikku?

Soome kultuuri mentaliteediajastud

Vaimne pärand on tugevdanud oma aja ökoloogilist süsteemi, seletanud elamise eesmärke ja tugevdanud usku tulevikku. Ajaloolise antropoloogia aluseks on idee, et väärtushinnangud, ideoloogiad ja uskumused on ökosüsteemi tooted ja sobituvad oma aja keskkonda. Siis väärtushinnangud ja filosoofiad ei kujunda tegelikkust, vaid vastupidi, ka kõrgklassid ei juhi arengut, vaid oma aja kõrgklass moodustub neist, kes kiiremini kohanevad süsteemi muutustega, sündmuste vooluga, võtavad enda valdusse uued ressursid.

Püügiajastu inimese toimetulekumõtete argipäeva usu ja soovide aluseks oli igavene taassünd, mis kultuuristus käsitus inimese ja loomade surematust, alati taassündivast hingest. Selle aja inimese maailmapildi aluseks (samboks) oli kujutus Põhjatahe, taevanõela ümber keerlevast tähistäevast. See sümboliseeris maailmakõiksuse (kosmose) turvalist korraldust, igavest ringkäiku, looduse kevadist elluärkamist, jahiloomade tagasitulekut inimeste lähedusse, kogukonna tagasipöördumist kalapüügi- ja jahipaikadesse.

Varajase viljeluskultuuri inimest on Sarmela käsitnud teadjana, targana, kes tõrjus väljastpoolt tulevad ohud, eraldas inimese ja looduse, valdas kasvamise, viljakuse jõudu, energiat, mitte enam hinge. Viljeleva inimese sambo oli veski, mis lõputult jahvatas eluks vajalikku ainelist turvalisust. Keskkond jagunes kaheks – inimese elupiiridesse ja sellest väljapoole jäävaks. Rauaaeg, tuletigija ja surnu olid selle aja kultuuri tunnused.

Inimene identifitseeris end eelkõige oma sugukonnaga, hõimuga – suguluse ja abielu kaudu seotud inimeste rühmaga. Viljeluskultuuri põhistruktuur on surnutekultus. Esivanemate hauad, ohvrid neile andsid õiguse viljelda maad, pidasid ülal sugukonna sotsiaalset korraldust, ressurside jaotust. Maa oli esiisade maa minevikust tulevikku, esimene osa sugukonnale kuuluva maa ja vee saagist kuulus surnutele ohvriandidena. Iseloomulik oli harmoonilisus, valitsesid tasakaalustatud suhted, puudus külakultuurile omane hierarhia. Võidi tülitseada, kuid pidi ka üksteise eest hoolt kandma.

Püsipõllunduskultuuri inimene oli esimene, kes jäi naigale, sellest sõltudes. Talupojakultuuri ökoloogiline turvalisus põhineb ümbruse püsival muutmisel, ühistegevusel ja säästlikkusel. Põhiline on ühistegevus, ühine toimetulek. Inimene identifitseerib end oma külaga. Euroopas, ka Soomes asendub maausk kristlusega, levib kuradi ja lunas-

tuse mõiste. Agraarühiskond korrastab end ja oma ümbrust looduse ümberkujundamise, inimestevahelise hierarhia, kõne, jutustamise, tantsude ja muude suhtlemisvormidega. Kultuur on korrastus. Põllutööd pidi tehtama kindlal ajal, igal asjal ja inimesel oli oma kindel koht. Identiteedis omandasid olulise tähtsuse oma ja võõras küla. Mentaliteedil ei ole püsivust. Inimeste igavesed probleemid tõlgitakse ja mõtestatakse ümber üha uuesti uutes oludes. Pole ka üht müüti maailma loomisest, see luuakse igas kultuuris uuesti.

Soome eurooplus

Tänapäeva iseloomustab ebalokaalne tegelikkus. Kultuurikeskkonna delokaliseerumine jätkub. Tehnosüsteemid valitsevad kõike, neid ei tarvitse sobitada ümbrusse, vaid inimene ja loodus sobitatakse nende nõuetele vastavalt. Tehnosüsteemide autonoomia aluseks on tehnoloogia ülemvõim, tehniline determinism (Winner). Tuleviku keskkonda loovad tehnosüsteemid, mitte enam ideoloogiad ja riigid.

Tsentraliseeritud kultuurikorralduse teostaja on meritokraat, ühesuguse rahvusvahelise koolituse saanud haritlane, kes on täielikult sobitunud organisatsiooni. Globaalmäändzerid valitsevad võimsaid tootmisvahendeid, olles lükanud tuhanded inimesed süsteemist kõrvale. Meritokraatia ja selle tehnosüsteemi aluseks on arengu-usk, mis võib kujuneda tõeliseks religiooniks, nagu oli šamanism või kristlus. See annab tehnosüsteemile õiguse võtta inimene ja loodus teaduslik-tehnilise kontrolli alla, muuta keskkonda ja sisemisi struktuure, hävitada minevikku, traditsioone, kultuuride järjepidevust. Utopiaks on muutunud piiritu areng.

Arengu-usu eshatoloogias on minevik, pärand antiareng, uus utopia algab nüüd, mil saavad teoks "uued väärtused", "uued ideed", uus arengu evangeelium (Kumar). Meritokraatia püüab haarata oma arengu võimusesse kõik, ühiskonna liikmed, nende elu, mõtted, võimed ja tuleviku. Kultuuriliselt tähendusrikas on EDU, mitte ühiskondlik tavaelu; kohalik inimene on vaid number juurdekasvu- ja arengustatistikas. Mingit muud kultuurimalli ei peeta võimalikuks ning areng ei peatu enne, kui on saavutatud täielik sarnastumine, unifitseerumine. "Ülikoolid on rahvusvahelise arengu kloostrid".

Kujuneb uus eksistentsi hierarhia. Soomeski säilivad vaid need struktuurid, mis sobituvad uude kontinendikultuuri. Kultuuri industrialiseerimine haarab ka kaunid kunstid,

seda suunavad samad globaalsed seaduspärasused nagu muid nähtusi. Vaid miljardid valitsevad kultuuri. Suures muutuste keerises 1960. aastatel jõudsid haljemale oksale need, kes jätsid koduküla ja oma kodupaiga kultuuri ning siirdusid suurlinnadesse. Süsteimimuutus kordub. Nüüd on edukamad need, kes jätavad isamaa ja rahvuskultuuri ning siirduvad kontinendiriigi megapolidesse. Seal määratakse tulevik. Seal tekivad uued ökoloogilised võitjad.

Uue euroeliidi äraostmine ja autasustamine juba toimib (Eli parlamentäärid, ametnikud, ELi uurimiskeskuste juhid jne.). Uued ajalookirjutajad täidavad Brüsseli tellimusi, saades uue impeeriumi loojateks. Väike isamaa on kaotamas endist tähendust. Luuakse uut Euroopa identiteeti, määratakse ühise Euroopa vaenlased ja ohud. Kahekeelsus on domineeriv käitumismall: ühelt poolt kõneldakse väikerahvaste ja -kultuuride säilimisest, teiselt poolt ühistest arenguvisionidest. Sellise arengu lõpptulemuseks on Matti Sarmela iroonilises visioonis järgmine "täiuslik kultuur".

Igal elualal on vaid üks tehnosüsteem, mis kujundab oma tulevikku. Kultuurivahendid toodetakse ühesainsas täielikult automatiseeritud tehnosüsteemis, muud ei vajata. Selles integreeruvad kõrge ratsionaalsus, sünergia ja logistika. "Täiuslik kultuur" on piirideta, globaalne, universaalne. Ta on ammendamatu, uuendades pidevalt oma uudsust. Inimene võib saada osa üha uutest vabadustest – moraalsetest, seksuaalsetest, kasutada üha enam vägivalda, narkootikume, vaadata TVst kõikide rahvaste kultuure, tarbida üha kasvavat polükultuurilisust, uuendada oma usku, naiselikkust, mehelikkust, rahvuslikkust. Inimest ümbritsevad kõikjal tehnosüsteemid, teenindus, valikute lõpmatus. Kultuuri ülesanne oleks sama mis narkootikumidel – tegelikkuse hävitamine. Nii saavutab inimene ilmselt täieliku õnne. Ta ei tarvitse üldse elada enam oma elu.

Ent iga inimene soovib olla oma elu peremees, oma elu kangelane, oma elu seigad seovad teda mingi paigaga, kollektiivi, ühiskonna, riigiga. "Kuid kui pole enam kedagi, keda see huvitaks, ei sugulasi ega naabreid, ei rahvuslikku solidaarsust, kui inimesi seob vaid tehnosüsteem, piiritu üksindus ja areng?" küsib Sarmela ja lõpetab oma tulevikuvisioni mõtlemapaneva hoiatusega: "Alati, kui impeeriume luuakse, seisab intelligents kõrval või vaatab tahapoole. Teisitimõttelejate kangelaslikkus on sagedamini ärganud liig hilja."

INGRID RÜÜTEL

KULTUURIPEALINN HELSINGI 2000

Helsingi 2000 – joobumuses täht kutsub

Soome saatkonna lahel vahendusel ja pinnal said 21. jaanuaril kokku "Helsingi 2000" kultuuritoimkonna esindajad ning Eesti kaasorganiseerijad ja kultuuriajakirjanikud.

Suursaadik Pekka Oinonen tervitas kohalviibijaid, kinnitades Helsingi valmisolekut tihedaks seotuseks Tallinna ja Eesti kultuurieluga, ning andis sõnajärje täpsustuseks üle **kultuuritoimkonna juhatajale Georg Dolivole.**

1985. aastast on Euroopa Ministrite Nõukogu nimetanud igaks aastaks ühe kultuuripealinna. 2000. aasta tähistamist saavad kultuuripealinnadena suunata kõik tiitlit taotlenud linnad: lisaks Helsingile Reykjavik, Bergen, Krakov, Praha, Brüssel, Avignon, Bologna ja Santiago de Compostela, seega on ühistöösse haaratud riike nii Euroopa Liidust kui väljastpoolt seda. Mitmekesisust osatakse tänaseks hinnata, vastastikune ettevalmistus on juba täies hoos: iga linn valmistab ette ühe projekti, mis viiakse ellu kõigis üheksas linnas. Igal linnal omakorda on nii-öelda omasatelliitlinnad, Helsingil näiteks Espoo, Vantaa ja Kauniainen, ning lähisatelliitlinnad, millena Dolivo nimetas Stockholm, Peterburi ja Tallinna. Viimases nägid soome – eesti silla sõbralikud soomlased Helsingi kaksiklinna, mõõndes tiheda seose olemasolu, olgugi et linnad on täiesti erinevad ning tunnel puudub seniajani.

1000 projektiga maadeldud Stockholm soovitas Helsingil olla tagasihoidlikum; plaanis on üldse 400 projekti kogumaksumusega 300 miljonit Soome marka. 16. veebruariks on paigas 100 projekti, kevadeks peavad valmima ka ülejäänud. Tallinna sõitnud töörühmaesindajad täpsustasid juba alustatud projekte, olles avatud ka uutele pakkumistele. Dolivo tõi välja Helsingi kultuuripealinna staatusega võimalikuks saava, nähes toetajana Eestit: kultuuridialoogi puhul tahetakse rõhutada perspektiivi, selle suunatust tulevikku – aasta 2000 peaks olema ka laste kultuuriaasta; novaatorlust, keskendumist uuele

nii käsitlusmallide kui dimensiooni osas; avatust ja rahvusvahelisust, eeldades eriti tiheda koostöö võimalust Stockholm, Peterburi ja Tallinnaga. Rõhutades kavatsust üksikuid suurprojekte esile tõsta, pidas Dolivo möödapääsmatuks ürituste kujunemist rahvapeoks, mille kindlustab linlaste initsiatiiv ja innukas osavõtt – nii et oma projekti pakkuda pole veel sugugi hilja.

Poolteist aastat vedu võtnud Rein Veidemann pakutud ühise laulu- ja tantsupeo idee on nüüd hoo sisse saanud, võimsad mõõdud võtnud; soomlasi näis see iseäranis vaimustavat. Nimetati teisigi suuri ühisprojekte: 16 Lääne-meremaa ühisprojekt "ArtGenda" koondub pärast ettevõtmisi kõigis linnades Helsingisse; "Anima Baltica" peab kokku tooma 26 maa animafilmitegijad – arutama ühistöö võimalusi tootmises, levis jms., lisaks filmiprogramm; "Baltic Circle" vahendab noorteteatrite vastastikuseid esinemisi, peades 15-16 teatri etendustega Helsingis (praegu on Eestist kaasatud von Krahli teater) jne.

Muude materjalide kõrval on ilmunud ka Helsingi kultuuripealinna projekti soome-ning rootsikeelse infolehe esimene number, kus lisaks kultuuripealinna logo seletusele, kultuuritoimkonna juhatajat iseloomustavale kirjutisele, suurürituse büdžeti avalikustamisele kirjas palju muudki linna ja linlastesse puutuvat. Lehe järgmine number ilmub kevadel.

Hispaanlase **Daniel Neboti** loodud joobunud täht on kõigi 9 kultuuripealinna tunnusmärk, sümboliseerides inimese püüdu kõrge ja kauge poole.

Helsingi tarbeks on graafik **Ilmo Valtonen** paigutanud logo soomepärasesse ümbrusse, mere äärde pargi keskele. Kultuuri märkimiseks võiks ehk kõige enam sobida käejälge meenutav kujutis, merd sümboliseeriv pintsli tõmmetega sinisega – nii vaadates näeme tähte meres. Pajutada võiks rahvusvahelisest kultuuritähdest, mis tõuseb

üle mere rohelusse mattunud linna kohale. Selles kujutises võib näha esimest maismaale tulnud algolendit, kultuuri sündi, arvab Valtonen. Igatahes näib see sümboolne olend olevat kerges "kultuurijoobes" – ta võiks kujutada igaühte meist.

AILI KÜNSTLER

"Helsingi 2000" kultuuritoimkond, internetiaadress www.2000.hel.fi. Infoosakond: Marjaana Sorakunnas, tel. (09) 169 4031, faks (09) 169 3204, internet: info@2000.hel.fi.

Töörühmad, kellele võib esitada oma programmpakkumise (huvituse tagavad realistlik büdžett ja võimekas produtsent):

Jouno Astor, omaalgatuslikud lastekultuuri, kunstikasvatuse ja multikultuurilised projektid;

Elukka Eskelinen, linnasündmused, arhitektuuri, disaini, rütmimuusika, foto-, filmi- ja meediaprojektid;

Sirpa Hietanen, klassikalise muusika, kirjanduse, teatri-, tantsu- ja omakultuuri projektid;

Pekka Timonen, ajaloo, keskkonna, kehakultuuri, ülikooli, aga ka söögi- ja joogikultuuri projektid;

Paiju Tyrväinen, rahvusvahelised, kujutava kunsti ja keskkonnakunsti projektid.

Töörühmade tel. (09) 169 4010, faks (09) 169 4011, internetiaadress: eesnimi, perekonnanimi@2000.hel.fi.

Programmpakkumisi võtab vastu ka assistent Anna Nykänen, tel. (09) 169 4030.

Helsingin kultuurikaupunkisäätiö
Eteläranta 16, 00130 Helsinki.

RAAMATUTUTVUSTUS

**Toomas Vint
KUNSTNIKUROMAAN**

Kolmas kirjaniku kunstnikuromaanidest, kus põimuvad kirjandus ja kunstiteooriad, neuroosid ja fantaasiad. Rohkesti on pühendatud tähelepanu kuuekümnendate põlvkonna kunstnike vaimsele, vastandades seda tänapäeva trendikunstile. Äratundmisrõõmu jätkub, teos seostub Vindi eelmiste teostega – nii sõnas kui pildis – enesestmõistetava kergusega. Toimetanud Velje Saar, kujundanud Tiit Allikvee. Varrak, 1998, 336 lk.

**Aino Kallas
ELUKAASLANE**

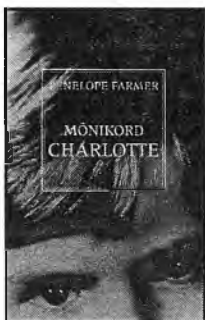
Ligi kümne aasta jooksul koostatud raamatu "Oskar Kallase elutee" on Aino Kalda päevikute ja kirjade põhjal lõpetanud teised. Saatesõnad kirjutanud Annikki Setälä ja Elsa Enäjärvi-Haavio. Raamat Oskar Kalda, teadlase, diplomaadi ja haridustegelase elust on kõitev, isiklik ja lugupidamist äratav – nii kirjutaja kui kirjeldatava vastu. Tõlkinud Helgi Kelle ja Aino Laagus, Loomingu Raamatukogu 1999, 1/2. Toimetaja Anu Saluäär, 136 lk.

**Anti Kidron
122 ÕPETAMISTARKUST**

Praktiline käsiraamat kõigile, kelle amet või roll nõuab teiste õpetamist – olgu otseses või kaudses mõttes. Sisaldab juhi-seid õppetunni kavandamiseks, loengu pidamiseks, kuulajate tähelepanu äratamiseks, väitluse algatamiseks, vestlusringi või rühmatöö läbiviimiseks jms. Üksikasjalikult on tutvustatud sugestiivõppe ja mitmete teiste uute õpitehnikate võimalusi, aga ka paradoksaalset õpet, enesehäälestamise meetodeid jms. Lisaks intervjuud Eesti tuntud kasvatusedlaste või õpetajatega. Nõustanud ja toimetanud Merle Lõhmus, retsensendid Inge Unt ja Ulve Kala, keeleteimetaja Sirje Ootsing, kunstnik Epp Marguste. Saatesõna Ülo Vooglaialt. Mondo, 1999, 231 lk.

HEA RAAMAT

Hea pealkirja all esinevad seekord proosaga Kostabi-Seltsi trükistest ja mitmetest esinemistest luuletajatena tuttavad Tartu naklased Olavi Ruitlane, Leo Luks, Francois Serpent, Veiko Märka, Irja Vahe, Urmas Vadi, Mehis Heinsaar ja Jan Rahman. Toimetanud Indrek Särg, kunstnik Marko Mäetamm. Tartu, 1998, 75 lk.

**Penelope Farmer
MÕNIKORD CHARLOTTE**

Ühena kaksikõdedest 1939. a. sündinud autori põnevusjutt teismelistele tüdrukutele kerge müstikamündiga – peategelane avastab, et elab kaksikelu samas koolis aastakümneid tagasi õppinud tüdrukuga. Tõlkinud Anneli Aasmäe, kujundanud Tiina Tammetalu, toimetanud Helle Tiisväli, korrektor Katrin Abram. Kupar, 1999, 195 lk.

**Guus Kuijer
HAKKAME MÄNGUASJADEGA LOOPIMA**

Hollandi lastekirjaniku teost on võrreldud tema tähenduselt ja mõjult lugejatele "Kadri" ja "Kasuemaga", stiililt on tegu küll õige erineva raamatuga. Pildid joonistanud Mance Post, tõlkinud Marian Laving. Toimetaja Helle Tiisväli, korrektor Katrin Abram. Kollaaz kaanel Tiina Tammetalu. Kupar, 1999, 109 lk.

**Pete Johnson
KUMMITUSKOER**

Inglise noortekirjanik on eestlastele tuttav "Vinge nohiku" autorina. Käesolev jutustus on ennekõike õudusjuttude armastajatele mõeldud lugu kujutlusvõime jõust, kus reaalse ja fantastilise põimumine on toonud autorile kaks kirjandusauhinda. Tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Maia Kuri, kujundanud Anneliis Aunapuu. Olion, 1998, 104 lk.

ANEKDOODISÕNASTIK A-Ü

Vaatamata suhteliselt üleküllastatud anekdoodikogumike turule on tegu temaatiliselt hästi organiseeritud raamatuga, kus leidub ka üsna üllatavaid, uusi ja vaimukaid, nii ajatu kui ajakajalisi anekdote. Koostanud Erkki Kõlu ja Vello Lään, karikatuuride autor Urmas Nemvalts. Tartu, 1998, 260 lk.

K A L E N D E R

1. veebruar

90 aastat tagasi (1909) sündis Tartumaal Rannu vallas Unikülas muusika- ja rahvaluuleteadlane **Herbert Tampere**. Suri 19. jaan. 1975 Tartus.

3. veebruar

110 aastat tagasi (1889) sündis Tartus kirjanik ja ajakirjanik **Artur Adson**. Suri 5. jaan. 1977 Stockholmis. 110 aastat tagasi (1889) sündis Uulus trombonist **Aleksander Helila**. Suri 25. mail 1951 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1929) sündis Tartus koorijuht ja pedagoog **Enn Oja**.

4. veebruar

80 aastat tagasi (1919) sündis Tartus koori- ja orkestrijuh **Uno Kook**. Suri 23. IX 1995 Torontos.

75 aastat tagasi (1924) sündis Tartus keeleteadlane **Eeva Ahven**.

70 aastat tagasi (1929) sündis Narvas etnoloog **Arved Luts**.

5. veebruar

150 aastat tagasi (1849) sündis Tarvastus ajakirjanik, luuletaja ja poliitik **Ado Grenzstein**. Suri 20. apr. 1916 Prantsusmaal Mentonis.

6. veebruar

100 aastat tagasi (1899) sündis Tartumaal Raadi vallas arstiteadlane **Karl Kook**. Suri 10. veebr. 1987 Stockholmis. 90 aastat tagasi (1909) sündis Tartus näitleja **Aino Talvi**. Suri 12. märtsil 1992 Tallinnas.

50 aastat tagasi (1949) sündis Tartus laulja **Sirje Puura**.

7. veebruar

130 aastat tagasi (1869) sündis Virumaal Illuka vallas ajakirjanik ja luuletaja **Rudolf Hansson**. Suri 3. mail 1945 Elvas.

8. veebruar

100 aastat tagasi (1899) sündis Jõgeva vallas Eristveres laulja **Martin Taras**. Suri 14. aug. 1968 Tallinnas.

75 aastat tagasi (1924) sündis Võrumaal Saru vallas kirjanik **Raimond Kolk**. Suri 3. nov. 1992 Stockholmis.

9. veebruar

75 aastat tagasi (1924) sündis Narvas helilooja ja koorijuht **Arnold Taimre**. Suri 3. I 1979 Sydneys.

60 aastat tagasi (1939) sündis Tallinnas nukunäitleja **Malle Peedo**.

10. veebruar

120 aastat tagasi (1879) sündis Võrumaal Aleksandri vallas sõjaväelane, kindralmajor **Ernst Pödder**. Suri 24. juunil 1932 Tallinnas.

11. veebruar

100 aastat tagasi (1899) sündis Võrumaal Vana-Antsla vallas majandusteadlane **Richard Antons**. Suri 10. mail 1966 Moskva lähedal.

100 aastat tagasi (1899) sündis Järvamaal Albu vallas arstiteadlane **Siim Lind**. Suri 30. apr. 1984 USA-s New Bedfordis.

80 aastat tagasi (1919) sündis Orjoli kubermangus Jeletsis tõlkija **Olga Nael**.

12. veebruar

90 aastat tagasi (1909) sündis Peterburis loodusvaatleja ja ilmaennustaja **Vadim Želnin**. Suri 3. mail 1996.

60 aastat tagasi (1939) sündis akordionist **Heldur Jakon**. Suri 13. apr. 1987 Tallinnas.

13. veebruar

120 aastat tagasi (1879) sündis Krementšugis viiuldaja ja dirigent **Johannes Karl Paulsen**. Suri 17. nov. 1945 Lübeckis.

80 aastat tagasi (1919) sündis Tartumaal Konguta vallas orkestrijuh **Karl Tuberik**.

14. veebruar

50 aastat tagasi (1949) sündis Pärnus tšellist **Allar Kaasik**.

15. veebruar

90 aastat tagasi (1909) sündis Tartus loomakasvatusteadlane **Rudolf Säre**. Suri 2. dets. 1982 Tartus.

75 aastat tagasi (1924) sündis Narvas keeleteadlane **Henn Saari**.

60 aastat tagasi (1939) sündis Petseris filmioperaator **Jüri Garšnek**. Hukkus 9. okt. 1980.

16. veebruar

90 aastat tagasi (1909) sündis Narvas laulja **Tooni Kroon**. Suri 27. dets. 1994.

70 aastat tagasi (1929) sündis Tartus näitleja **Heino Raudsik**. Suri 6. märtsil 1979 Tallinnas.

17. veebruar

100 aastat tagasi (1899) sündis Pärnumaal Laiksaare vallas metsateadlane **Artur Rühl**. Suri 7. veebr. 1975 Göttingenis.

60 aastat tagasi (1929) sündis Tartus pediaater **Lea Boston**.

18. veebruar

75 aastat tagasi (1924) sündis Võrus laulja **Silvia Urb**.

60 aastat tagasi (1939) sündis Tartumaal Jõgeva vallas Jõgeva külas nahakunstnik **Ella Summatavet**.

19. veebruar

90 aastat tagasi (1909) sündis laulja **Agnes Amjärv**. Suri 18. mail 1977.

70 aastat tagasi (1929) sündis Alatskivil näitleja **Aksel Orav**.

20. veebruar

110 aastat tagasi (1889) sündis Tartumaal Rõngu vallas botaanik **Karl Eichwald**. Suri 19. apr. 1976 Rõngus.

70 aastat tagasi (1929) sündis Tartus maalikunstnik **Efraim Allsalu**.

22. veebruar

100 aastat tagasi (1899) sündis Tallinnas laulja ja näitleja **Valentine Kask**. Suri 30. märtsil 1974 Stockholmis.

70 aastat tagasi (1929) sündis Tallinnas helilooja ja viiuldaja **Helmut Rosenvald**.

23. veebruar

250 aastat tagasi (1749) sündis Saksamaal Kasselis laulja ja pedagoog **Gertrud Elisabeth Mara**. Suri 20. jaan 1833 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1929) sündis Tartus astronoom **Jaak Einasto**.

50 aastat tagasi (1949) sündis Tallinnas füüsik **Jaak Kikas**.

24. veebruar

50 aastat tagasi (1949) sündis Jõgevamaal rahvatantsujuht **Ülo Luht**.

25. veebruar

100 aastat tagasi (1899) sündis Tartumaal Alatskivi vallas Peatskivi külas maalikunstnik ja akvarellist **Arnold Simson**. Suri 25. mail 1982 Tartus.

75 aastat tagasi (1924) sündis Tallinnas moekunstnik **Helga Maranik**. Suri 23. okt. 1987 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1929) sündis Tartus ajaloolane **Olaf-Mihkel Klaassen**.

50 aastat tagasi (1949) sündis Tartus näitleja ja lavastaja **Arvi Mägi**.

27. veebruar

70 aastat tagasi (1929) sündis Tallinnas metallikunstnik **Lilian Linnaks**.

70 aastat tagasi (1929) sündis Tallinnas kunstiajaloolane **Vilma Reinholm**.

70 aastat tagasi (1929) sündis Läänemaal Kullamaa vallas kurortoloog **Endel Veinpalu**.

28. veebruar

140 aastat tagasi (1859) sündis Alatskivil luuletaja **Jakob Liiv**. Suri 17. jaan 1938 Rakveres.

80 aastat tagasi (1919) sündis teatrikunstnik **Raivo Laidre**. Suri 25. veebr. 1972 Tallinnas.

Tarkus tarviline vara!

Prantsuse, itaalia, soome, rootsi, saksa, inglise, hollandi ja hispaania keele kursused alates 17. veebruarist ning laupäevakursused alates 20. veebruarist.
Info Mare Mandre koolitusfirma tel. 654 2044.

Leopold Ennosaar 10. VI 1920 – 21. I 1999

Meie seast on lahkunud vanema põlve graafik Leopold Ennosaar, üks Günther Reindorffi õpilasi Riigi Kunsttööstuskoolis ja Ado Vabbe õpilasi Tartu Riiklikus Kunstiinstituudis. Ta on olnud ka graafika õppejõud kunstiinstituudis Tartus (1947-51) ja Tallinnas (1951-54). Hiljem töötas ta vabakunstnikuna.

Kunstniku viljakaim loomeperiood langeb 1950.-60. aastatesse. Meelisžanriks oli linnavaade, eelkõige puugravüüris, mille peenekoelisemaid viljelejaid Ennosaar oli, aga ka akvatintas ja teistes tehnikates. Abstatktsena käsitluslaadi tendents puudutas 1960.-70. aastate vahetusel teadagi. Peale vabagraafika on kunstnik loonud ka eksliibrisseid. Kuigi tema pärand ei ole ulatuslik, paelub see stabiilse teostuskultuuriga.

Erudeeritud, kunstielule erksalt kaasa elav ning hea huumorimeelega Leopold Ennosaar oli 1980. aastateni kunstnike-seltskonna koloriitsemad liikmeid, hinnatud vestluskaaslane. Ta oli 1966. a. moodustatud Eesti Looduskaitse Seltsi üks asutajaid.

Eesti Kunstimuseum
Eesti Kunstnike Liit
Tartu Kunstimuseum
Eesti Looduskaitse Selts

Leopold Ennosaare matusetalitus toimus 25. jaanuaril 1999. aastal Pärnamäe kabelis.

ESTONIA RAHVUSOOOPER

RAHVUSOOOPER ESTONIA
VEEBRUARI MÄNGUKAVA
K, 3. II kl. 19 G. Bizet' ooper "Carmen".
N, 4. II kl. 19 M. Murdmaa — A. Skrbjani ballett "Tuleingel".
R, 5. II kl. 19 "Carmen" (reserveeritud).
L, 6. II kl. 12 O. Ehala lastemuusikal "Nukitsamees". Esietendus!
L, 6. II kl. 19 S. Prokofjevi — M. Murdmaa ballett "Romeo ja Julia".
P, 7. II kl. 14 "Nukitsamees". Esietendus!
T, 9. II kl. 19 J. Straussi ooper "Nahkhiir".
K, 10. II kl. 19 G. Verdi ooper "La Traviata".
N, 11. II kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Luikede järv".
R, 12. II kl. 19 G. Verdi ooper "Nabucco".
L, 13. II kl. 12 "Nukitsamees".

L, 13. II kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar".
P, 14. II kl. 14 "Nabucco".
N, 18. II kl. 19 J. Offenbachi ooper "Ilus Helena".
R, 19. II kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Luikede järv".
L, 20. II kl. 19 "La Traviata".
P, 21. II kl. 14 "Tuleingel".
N, 25. II kl. 19 "Uinuv kaunitar".
R, 26. II kl. 19 A. Adami ballett "Giselle".
L, 27. II kl. 19 A. Dargomõzski ooper "Näkineid". Esietendus!
P, 28. II kl. 14 "Näkineid". Esietendus!
NB! Mängukavas võib ette tulla muutusi.
Kassa avatud kl. 12 — 19, päevase etenduse korral tund enne algust, tel. 626 0215. Tellimused tööpäeviti tel. 626 0260 kelle 10 — 16, faks 626 0246, e-mail: eve@opera.ee Tellimused hooajaringelt. Info: info@opera.ee Grupisoodustused alates 16 inimesest — 10%, maakoolid ja lasteasutused alates 16 inimesest — 30% (välja arvatud "Nabucco", "La Traviata", "Carmen", "Don Giovanni" ja ooperietendused).

ESTONIA TALVEAED

ESTONIA TALVEAED
VEEBRUARI MÄNGUKAVA
T, 2. II kl. 18 "Improvisatsioon ja klassika". Esinevad Tanel Joamets (klaver), Tarmo Johannes (flööt), Margus Vahemets (klarnet). Kavas improvisatsioonid, Brahms, Debussy.
T, 9. II kl. 14 Tiit Kuusiku CD "Metsateel" esitlus. Esitlust juhib Arne Mikk.
K, 10. II kl. 18 Koorijuhid kolmapäev. Ene Üleoja. Kaastegevad segakoor Noorus Raul Talmari juhatusel, Kaarli Koguduse Kontsertkoor Piret Aidulo juhatusel. Öhtut juhib Maie Kivita.
N, 11. II kl. 18 "Beethoven ja Goethe". Esinevad Andres Paas (klaver), Vahur Luhtsalu (tšello) ja Tallinna Saksa gümnaasiumi õpilased (reserveeritud).
L, 13. II kl. 14 Pärastlõunajazz Villu Veski (saksofonid), Ain Varts (kitarr), Andi Villenthal (kontrabass) ja Kare Kauks (vokaal). Kavas eripalgelisi seadeid kontrabassile ja A. Villenthali loomingut.
P, 14. II kl. 14 "Elulõng. Teenimine". Küläs EELK Usuteaduste instituudi dekaan Randar Tasmuth, misjonikoor Maarja Vardja juhatusel. Kontsertkohtumist juhib Ene Pilliroog.
K, 17. II kl. 19 "Klassikaraadio eetris": Con Brio parimad. Age Juurikas (klaver), Heili Veskus (laul), kontsertmeister Tarmo Eespere, Trio Marrit Gerretz (klaver), Harry Traksmann (viulid), Kaido Kelder (tšello). Kontserti juhib Kersti Inno.
R, 19. II kl. 18 Katkendid F. Loewe'i muusikalist "Minu veevleed". Muusikajuht Leelo Talvik.

Lavale seadnud Ivo Eensalu. Tantsud Alar Kaasik. Esinevad G. Otša nim. Tallinna muusikakooli popjazziosakonna õpilased. Kontsertmeister Dede Noodla.
L, 20. II kl. 15 Vene romanss ja armastuslühirika. Laulavad Ludmilla ja Mati Kõrts. Mängivad Nata-Ly Sakkos (klaver), Vambo Pikknurm (tšello). Loeb Viktori Jagomägi.
P, 21. II kl. 18 Flamenco! Tantsib Hannele Tuomipuu (Soome), video "Flamenco pulm" (Hispaania).
N, 25. II kl. 18 "Silmast silma". Laulab Henry Laks ansambliga Tora: Timo Vendt (viul, torupill), Andrus Lehes (liri löötspill), Henry Laks (kannelkitarr). Kavas H. Laksi uueat loomingut, erinevate rahvaste folklooritöötlusi ja muud.
L, 27. II kl. 12 "See ongi suur muusika" kontsertkohtumine muusikakoolidele. Mängib ja vestleb Estonia Brass. Kontserti juhib Priit Aimala. (reserveeritud).
L, 27. II kl. 15 laulab Soomepoiste Meeskoor. Juhatavad Uno Järvela ja Harald Siirak. Solistid Üku Joller (laul), Urmas Vulp (viulid). Klaveril Liile Randma ja Siim Selis.
P, 28. II kl. 13 "Raadio 4 muusikalised kohtumised: improvisatsioon". Mängib Andronik Keitsek ja tema õpilased G. Otša nim. Tallinna Muusikakoolist. Venekeelset otsesaadet juhib Irina Svensson.
P, 28. II kl. 17 laulab Leili Tammel ja tema õpilased Eesti muusikaakadeemiast: Alia Kamalova, Inna Adamson, Liivi Tammel, Alexander Deisling. Klaveril Piia Paemurru, Taissia Filippova. Kavas K. Sink, O. Sau (esietekanne), vene ja lääne klassikat. Sissepääs Talveaeda 45. min. enne kontserdi algust. Pensionäridele ja õpilastele soodushinnad! Piletid müügil Rahvusoooperi Estonia kassas (tel. 626 0215), ühistellimused tel. 626 0210.

TALLINNA LINNATEATER
VEEBRUARI MÄNGUKAVA
T, 2. II kl. 18 B. Brechti/K. Weilli "Kolmekrossiooper". Lav. A. Shapiro.
K, 3. II kl. 18 T. Johnsoni "Hüsteeria". Lav. E. Hermaküla.
N, 4. II kl. 18 H. Ibseni "Naine merelt". Lav. K. Kaasik-Aaslav.
R, 5. II kl. 18 E. Albee "Habbras tasakaal". Lav. K. Raid.
L, 6. II kl. 12 E. Uspenski/P. Tammearu kogupereetendus "Onu Teodor, kass ja koer". Lav. P. Tammearu.
Kl. 18 "Kolmekrossiooper".
E, 8. II kl. 11 "Onu Teodor, kass ja koer" (reserveeritud).
Kl. 18 A. Tšehovi "Pianoola ehk mehhaaniline klaver". Lav. E. Nüganen.
T, 9. II kl. 18 J. Rohumaa/M. Tuulingu "Ainus ja igavene elu". Lav. J. Rohumaa.
K, 10. II kl. 18 T. Stoppardi "Arkaadia". Lav. J. Rohumaa.
N, 11. II kl. 18 A. Conan Doyle'i "Sherlock Holmes ja doktor Watson". Lav. A. -E. Kerge.
Kl. 20 J. Tätt "Ristumine peateega" Laekvere kultuurimajas. Lav. J. Tätt.
R, 12. II kl. 18 muinaslugu "Noorem Edda". Lav. J. Rohumaa. Üliõpilastele soodustus 80 krooni.

Kl. 18 "Ristumine peateega".
E, 15. II kl. 18 "Noorem Edda" (soodustus üliõpilastele).
Kl. 19 "Ristumine peateega" Kiviõli rahvamajas.
T, 16. II kl. 18 "Noorem Edda" (soodustus üliõpilastele).
Kl. 18 "Ristumine peateega".
K, 17. II kl. 18 "Habbras tasakaal".
N, 18. II kl. 18 "Naine merelt".
R, 19. II kl. 18 "Hüsteeria".
L, 20. II kl. 18 "Sherlock Holmes ja doktor Watson".
Kl. 19 "Ristumine peateega" Rakvere teatris.
E, 22. II kl. 11 "Onu Teodor, kass ja koer" (reserveeritud etendus).
Kl. 18 "Pianoola ehk mehhaaniline klaver".
T, 23. II kl. 18 "Arkaadia".
N, 25. II kl. 18 "Habbras tasakaal".
R, 26. II kl. 18 "Naine merelt".
L, 27. II kl. 18 "Kolmekrossiooper".
I. veebruarist alates kehtib Tallinna Linnateatri uus piletimüügi- ja piletikassa (Lai tn. 23, tel. 641 1174) on avatud E — R kl. 12 — 18 (ettetellimine ja müük), L ja P müüakse pileteid tund aega enne etenduse algust ainult algavale etendusele. Piletite eelmüük 15 päeva enne etendust, viimane väljastuspäev 7 päeva enne etendust.

PÄRNU TEATER ENDLA
VEEBRUARI MÄNGUKAVA
K, 3. II kl. 19 J. ja K. Capeki "Putukate elust". Lavastaja Jaan Tooming.
N, 4. II kl. 19 Colline Serreau "Küülik, küülik". Lavastaja Enn Keerd.
R, 5. II kl. 19 Alan Ayckbourni "Kallid külalised". Lavastaja Raivo Trass.
L, 6. II kl. 19 Hendrik Ibseni "Peer Gynt". Lavastaja E. Kerge.
Kl. 19 Ernst Thompsoni "Kuldse järve ääres" väikeses saalis. Lavastaja Enn Keerd.
E, 8. II kl. 19 Jaan Tätt "Ristumine peateega" Põlva kultuurimajas. Lavastaja Andres Noormets.
T, 9. II kl. 19 "Ristumine peateega" Jõgeva kultuurimajas.
K, 10. II kl. 19 Bernhard Shaw "Jennifer ehk Doktorid dilemma" Viljandi Ugala. Lavastaja Enn Keerd.
N, 11. II kl. 19 "Küülik, küülik".
Kl. 19 August Strindbergi "Hades" ärklisaalis. Lavastaja Madis Kalmel.
R, 12. II kl. 19 "Putukate elust".
Kl. 19 Joyce Raybourni "Mees, kes arvatavasti on"

väikeses saalis. Lavastaja Raivo Trass.
L, 13. II kl. 12 Andrus Kiviräki "Kakand ja kakand". Lavastaja Tõnu Oja.
Kl. 19 Molière'i "Kodanlasest aadlimees". Lavastaja E. Kerge.
E, 15. II kl. 19 "Ristumine peateega" Võru kultuurimajas Kannel.
T, 16. II kl. 19 "Ristumine peateega" Mõniste rahvamajas.
K, 17. II kl. 19 "Kallid külalised".
Kl. "Ristumine peateega" Vastemõisa rahvamajas.
N, 18. II kl. 19 "Peer Gynt".
R, 19. II kl. 19 reserveeritud etendus.
L, 20. II kl. 19 "Putukate elust".
Kl. 19 "Mees, kes arvatavasti on" väikeses saalis.
E, 22. II kl. 19 "Küülik, küülik" Valga kulturi- ja huvialakeskuses.
T, 23. II kl. 19 "Ristumine peateega" Valgu klubis.
N, 25. II kl. 19 "Jennifer ehk doktori dilemma" (viimaseid kordi!).
Kl. 19 "Ristumine peateega" ärklisaalis.
R, 26. II kl. 19 "Kodanlasest aadlimees".
L, 27. II kl. 12 "Kakand ja kakand".
Kl. 19 reserveeritud etendus.
Kl. 19 "Hades" ärklisaalis.
Teatri kassa lahti E — R kl. 11 — 19, P puhkepäev. Info tel. 8 244 30 691.1.

Eesti Draamateater

VEEBRUARI MÄNGUKAVA
T, 2. II kl. 19 Ayn Rand kriminaalnäidend "16. jaanuari öhtu". Lavastaja Ivo Eensalu.
Kl. 19 Urs Widmeri "Top Dogs" väikeses saalis. Lavastaja Ain Prosa.
K, 3. II kl. 18 "Täna öhta kell kuus viskame lutsu" Mati Undi variatsioonid Oskar Lutsu teemadel. Lavastaja Mati Unt.
Kl. 19 Torgny Lindgreni "Mao tee kalju peal" väikeses saalis. Lavastaja Priit Pedajas.
N, 4. II kl. 19 Tom Stoppardi "Armastuse leiutajad". Lavastaja Hendrik Toompere jr.
Kl. 19 Edward Albee "Kolm pikka naist" väikeses saalis. Lavastaja Priit Pedajas. Peaosas Ita Ever.
R, 5. II kl. 19 "16. jaanuari öhtu".
Kl. 19 "Top Dogs" väikeses saalis.
L, 6. II kl. 17 Ray Cooney "Pereringmäng". Lavastaja Ain Prosa.
Kl. 17 Caryl Churchilli "Tipptüdrukud" väikeses saalis. Lavastaja Mati Unt.
P, 7. II kl. 12 Alfred Bradley "Võlur Oz". Lavastaja Tamur Tohver.
Kl. 19 Ivan Menchelli "Kalmistuklubi". Lavastaja Ivo Eensalu.
Kl. 19 Merle Karusoo "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
T, 9. II kl. 19 "16. jaanuari öhtu".
Kl. 19 "Top Dogs" väikeses saalis.
Kl. 19 "Mao tee kalju peal" Paide kultuurikeskuses.
K, 10. II kl. 19 "Pereringmäng".
Kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
N, 11. II kl. 19 "Kalmistuklubi".
Kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
R, 12. II kl. 19 William Shakespeare'i "Kuningas Richard Kolmanda tragöödia". Lavastaja Mati Unt. Nimiosas Andrus Vaarik.
Kl. 19 "Kolm pikka naist" väikeses saalis.
L, 13. II kl. 17 Jim Cartwrighti "Tee" läbimäng. Lavastaja Hendrik Toompere jr.
Kl. 17 Yasmina Reza "Kunst" väikeses saalis. Lavastaja

ja Hendrik Toompere jr.
Kl. 19 "Tipptüdrukud" Jõhvi kultuurikeskuses.
P, 14. II kl. 12 "Võlur Oz".
Kl. 19 "Tee" esietendus.
Kl. 19 Ingmar Bergmani "Stseenid ühest abielust" väikeses saalis. Lavastaja Peeter Raudsepp.
T, 16. II kl. 19 "Tee".
Kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
K, 17. II kl. 19 "16. jaanuari öhtu".
Kl. 19 "Top Dogs" väikeses saalis.
Kl. 19 "Mao tee kalju peal" Vanemuise kontserdimajas.
N, 18. II kl. 19 "Kuningas Richard Kolmanda tragöödia".
Kl. 19 "Kunst" väikeses saalis.
R, 19. II kl. 18 "Täna öhta kell kuus viskame lutsu".
Kl. 19 "Mao tee kalju peal" väikeses saalis.
L, 20. II kl. 17 "Tee".
Kl. 17 Thomas Bernhard "Harjumuse jõud" väikeses saalis. Lavastaja Lembit Peterson. Peaosas Aarne Üksküla.
Kl. 19 "Stseenid ühest abielust" Kõmsi rahvamajas.
P, 21. II kl. 12 "Võlur Oz".
Kl. 19 "Armastuse leiutajad".
Kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
T, 23. II kl. 19 "Tee".
Kl. 19 "Harjumuse jõud" väikeses saalis.
N, 25. II kl. 19 "16. jaanuari öhtu".
Kl. 19 "Top Dogs" väikeses saalis.
R, 26. II kl. 19 "Tee".
Kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
L, 27. II kl. 17 "Tee".
Kl. 17 "Stseenid ühest abielust" väikeses saalis.
P, 28. II kl. 12 "Võlur Oz".
Kl. 19 "Tee".
Kl. 19 David Henry Hwangi "M. Butterfly" (esietendus) väikeses saalis. Lavastaja Mati Unt. Peaosades Taavi Eelmaa ja Mait Malmsten.
Piletid on müügil eesti Draamateatri kassas iga päev kl. 9 — 19. Info ja piletite ette tellimine tel. 644 3378. Kaubamaja piletikeskuses on piletid müügil E — L kl. 9 — 21, P kl. 9 — 19 Info ja piletite tellimine tel. 400 337.

VILJANDI DRAAMATEATER UGALA VEEBRUARI MÄNGUKAVA

K, 3. II kl. 17 P. L. Traversi/Kaarel Kilveti "Mary Pop-pins" suures saalis. Lavastaja Ivo Eensalu. Piletid 25, 40 ja 45 krooni.
N, 4. II kl. 19 Boris Kõrveri "Ainult unistus" suures saalis. Lavastaja Kaarel Kilvet. Piletid 55 ja 60 krooni.
R, 5. II kl. 19 August Kitzbergi "Kosjasõit" Lihula kultuurimajas. Lavastaja Andres Lepik.
Kl. 19 Nicky Silveri "Lendsaurused" väikeses saalis. Lavastaja Ingomar Vihmar. Piletid 35 krooni. NB! Soovitame vaadata alates 14. eluaastast.
L, 6. II kl. 14 Astrid Saalbach "Tantsutund" väikeses saalis (soodusetendus). Lavastaja Andres Lepik. Piletid 20 krooni.
Kl. 19 Hans Nordbergi "Üks mees:Roheline" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets. Piletid 45 ja 50 krooni.
E, 8. II kl. 19 Lev Tolstoi "Elav laip" suures saalis. Lavastaja Kalju Komissarov. Piletid 45 ja 50 krooni.
Kl. 19 Marc-Gilbert Sauvajoni "Glaio!" Ambla kultuurimajas. Lavastaja Arvi Mägi.
K, 10. II kl. 19 Nicky Silveri "Lendsaurused" Pärnu Endlas. Lavastaja Ingomar Vihmar.
N, 11. II kl. 17 P. L. Traversi/Kaarel Kilveti "Mary Pop-pins" suures saalis. Lavastaja Ivo Eensalu. Piletid 25, 40 ja 45 krooni.
R, 12. II kl. 17 P. L. Traversi/Kaarel Kilveti "Mary Pop-pins" suures saalis. Lavastaja Ivo Eensalu. Piletid 25, 40 ja 45 krooni.

L, 13. II kl. 19 Nicky Silver "Lendsaurused" väikeses saalis. Lavastaja Ingomar Vihmar. Piletid 35 krooni. NB! Soovitame vaadata alates 14. eluaastast.
E, 15. II kl. 19 Nicky Silver "Lendsaurused" Eesti Draamateatris. Lavastaja Ingomar Vihmar.
T, 16. II kl. 19 Marc-Gilbert Sauvajoni "Glaio!" väikeses saalis. Lavastaja Arvi Mägi. Piletid 35 krooni.
K, 17. II kl. 19 Boris Kõrveri "Ainult unistus" suures saalis. Lavastaja Kaarel Kilvet. Piletid 55 ja 60 krooni.
N, 18. II kl. 19 Boris Kõrveri "Ainult unistus" suures saalis. Lavastaja Kaarel Kilvet. Piletid 55 ja 60 krooni.
R, 19. II kl. 19 Boris Kõrveri "Ainult unistus" suures saalis. Lavastaja Kaarel Kilvet. Piletid 55 ja 60 krooni.
L, 20. II kl. 13 James Matthew Barrie "Peeter Paan" väikeses saalis. Lavastaja Kristi Teemusk. Piletid 30 krooni.
E, 22. II kl. 19 Sigurd Hoel/Katri Kaasik-Aaslav "Patused suvepäikese all" väikeses saalis. Lavastaja Katri Kaasik-Aaslav. Piletid 35 krooni.
Kl. 19 Nicky Silveri "Lendsaurused" Vanemuise väikeses majas. Lavastaja Ingomar Vihmar.
N, 25. II kl. 19 "Patused suvepäikese all" väikeses saalis.
R, 26. II kl. 19 Sigurd Hoel/Katri Kaasik-Aaslav "Patused suvepäikese all" Jõgeva kultuurimajas. Lavastaja Katri Kaasik-Aaslav.
L, 27. II kl. 19 Mart Kivastiku "Õnne, Leena!" (esietendus) suures saalis. Lavastaja Ingomar Vihmar. Piletid 45 ja 50 krooni.
L, 27. II kl. 18 "Patused suvepäikese all" Orava kultuurimajas.

Ugala piletkassa on avatud E — L kl. 11 — 19.

VANALINNASTUUDIO
VEEBRUARI MÄNGUKAVA
T, 2. II kl. 19 G. Feydeau "Täitsa lõpp" Põlva kultuurimajas.
K, 3. II kl. 19 "Täitsa lõpp". Lavastaja I. Eensalu. Võru kultuurimajas.
N, 4. II kl. 19 N. Simoni "Päikesepoisid". Lavastaja E. Baskin.
R, 5. II kl. 19 T. Stoppardi "Midagi tõelist". Lavastaja R. Baskin.
L, 6. II kl. 19 G. Feydeau "Täitsa lõpp" Vanemuise kontserdimajas.
P, 7. II kl. 12 G. Feydeau "Täitsa lõpp" Vanemuise kontserdimajas. Lavastaja I. Eensalu. Soodushindadega!
Kl. 19 "Täitsa lõpp".
T, 9. II kl. 19 R. Cooney "Raharalli" Keila kultuurimajas.
K, 10. II kl. 19 T. Stoppardi "Midagi tõelist". Lavastaja R. Baskin.
N, 11. II kl. 19 G. Feydeau "Täitsa lõpp". Lavastaja I. Eensalu.
R, 12. II kl. 19 N. Simoni "Päikesepoisid". Lavastaja E. Baskin.
L, 13. II kl. 19 H. Gardneri "Tuhat klouni". Lavastaja I. Eensalu.
P, 14. II kl. 12 Ch. Ferrault' ainetel "Uinuv kaunitar". Lavastaja J. Karindi.
Kl. 18 G. Feydeau "Täitsa lõpp".
Info ja piletite tellimine tel. 660 4500 E — R kl. 10 — 18. Piletid müügil Sakala keskuses (Sakala 3) E — L kl. 14 — 19, P üks tund enne etendust, Vanalinnas kassas (Kullassepa 2, tel. 442 525) E — L kl. 10 — 18. Kaubamaja piletikeskuses (Gonsiori 2, tel. 640 0337) E — L kl. 9 — 21, P kl. 10 — 19, City kaubanduskeskuse piletillevis (Antri 12, tel. 626 4045) E — R kl. 10 — 19, L kl. 11 — 17.11.11 -- 17.

VON KRAHLI TEATER
VEEBRUARI MÄNGUKAVA
T, 2. II kl. 19 "Kodanikud!".
K, 3. II kl. 19 "Libahunt". Väija müüdid!
R, 5. II kl. 19 "Libahunt".
P, 7. II kl. 15 Peda Balleti Pühapäev.
E, 8. II kl. 19 "Libahunt".
R, 12. II kl. 19 "Kodanikud!".
L, 13. II kl. 19 "Kodanikud!".
P, 14. II kl. 19 "Kodanikud!".
E, 15. II kl. 19 "Kodanikud!".
K, 24. II kl. 19 "Libahunt".
kl. 19 ET Company esitleb "Eluküsimus". J Viiding, W. Shakespeare, J. Rohumaa, H. Aniko, Ü. Saaremäe.
P, 28. II kl. 19 "Eluküsimus".
Piletite tellimine ja eelmüük tel. 6313927.

VEEBRUARI MÄNGUKAVA
E, 1. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk" Ugala. Lav. Aare Laanemets.
E, 1. II kl. 19 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted" Ugala. Lav. Peeter Raudsepp.
T, 2. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk". Lav. Aare Laanemets.
K, 3. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk" Paide kultuurikeskuses. Lav. Aare Laanemets.
K, 3. II kl. 19 Jaroslav Hašeki "Vahva sõdur Švejk" Paide kultuurikeskuses. Lav. Ain Prosa.
N, 4. II kl. 19 Arthur Milleri "Hind" Suure-Jaani kultuurimajas. Lav. Peeter Raudsepp.
N, 4. II kl. 19 Jess Borgesen/Adam Longi/Daniel Singeri "Shakespeare'i kogutud teosed". Lav. Ain Prosa.
R, 5. II kl. 19 Charles Laurence'i "Minu armas paksuke". Rühmatööna valminud lavastus.
R, 5. II kl. 19 William Gibsoni "Kahekesi kiigel" väikeses saalis. Lav. Toomas Suuman.
E, 8. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk". Lav. Aare Laanemets.
K, 10. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk" Põlva kultuurikeskuses. Lav. Aare Laanemets.
K, 10. II kl. 19 Charles Laurence'i "Minu armas paksuke" Põlva kultuurikeskuses. Rühmatööna valminud lavastus.
N, 11. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk" Valga kultuurikeskuses. Lav. Aare Laanemets.
N, 11. II kl. 19 Charles Laurence'i "Minu armas paksuke" Valga kultuurikeskuses. Rühmatööna valminud lavastus.
R, 12. II kl. 19 Jaroslav Hašek "Vahva sõdur Švejk". Lav. Ain Prosa.
P, 14. II kl. 17 Akoš Kertesz "Lesed" väikeses saalis Vaba Lava küllalsetendus. Lav. Eli Neuhaus.
E, 15. II kl. 11 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk" Vanemuise väikeses majas. Lav. Aare Laanemets.
E, 15. II kl. 19 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted" Vanemuise väikeses majas. Lav. Peeter Raudsepp.
K, 17. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk" Raikküla klubis. Lav. Aare Laanemets.
K, 17. II kl. 19 Jaroslav Hašeki "Vahva sõdur Švejk" Rapla kultuurimajas. Lav. Ain Prosa.
N, 18. II kl. 13 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk". Lav. Aare Laanemets.
R, 19. II kl. 19 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted". Lav. Peeter Raudsepp.
P, 21. II kl. 13 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted" (soodusetendus). Lav. Peeter Raudsepp.
E, 22. II kl. 19 Arthur Milleri "Hind" Tapa kultuurimajas. Lav. Peeter Raudsepp.
R, 26. II kl. 19 Rein Põderi "Kanarbik" (esietendus) väikeses saalis. Lav. Toomas Suuman.
P, 28. II kl. 17 Akoš Kertesz "Lesed" väikeses saalis Vaba Lava küllalsetendus. Lav. Eli Neuhaus.
Piletite tellimine Rakvere teatri kassast E — R kl. 10 — 16, tel. 8 232 246 16 ja üks tund enne etendust. Gruppidele ja pensionäridele hinnasoodustus. Üksikmüük Tsentrumi ostukeskuse joogiosakonnas. Ööbimine teatri pansionaadis, tel. 8 232 246 18.

VAT TEATER
T, 2. II kl. 12 Väike-Maarja kultuurimajas
Kl. 15 Järva-Jaani kultuurimajas
K, 3. II kl. 11 Tapa kultuurimajas "Mütsimehike". Lavastaja A. Toikka.
N, 4. II kl. 11 Orissaare kultuurimajas
Kl. 14 Valjala kultuurimajas
R, 5. II kl. 11 Kuressaare kultuurikeskuses
Kl. 14 Salme kultuurimajas K. Mururati "Tuudur, Plutt ja Magdaleena". Lavastaja A. Toikka.
N, 4. II kl. 19 Kuressaare kuurhoone kinossaalis
R, 5. II kl. 19 Orissaare kultuurimajas W. Shakespeare'i "Cymbeline". Lavastaja R. Agur.
P, 7. II kl. 14 Peresafarid Guitari Safaris (Müürivahe 22) Nõia Safari ehk Noidade võiduajamine. Nõiapidu. Oodatud on kõik suured ja väikesed kostümeeritud noidad, noiatantsu võistlus, kõige viledamatele, koledamatele ja osavamatele noidadele auhinnad, kohal on ka peanooid Grendel ja tema abiline Rumpumpel. Sissepääs alates kl. 13. VAT Teatri info ja etenduste kohapeale tellimine E — R kl. 11 — 14, tel. 645 0959.

TEATER KONTSERT

RAHVUSOOOPER ESTONIA

R, 29. I kl. 19 A. Bournonville'i ballett "Armastuse muinasjutt". (viimast korda). Dirigent N. I. Rein-tamm.

L, 30. I kl. 12 O. Ehala lastemuusikal "Nukit-samees" (esietendus).

L, 30. I kl. 19 G. Puccini ooper "Madama But-terfly". Dirigent J. Alperen. Peaosades C. Okabe (Helsingi RO) ja V. Jürna.

P, 31. I kl. 19 J. Offenbachi operett "Ilus Helena". Välja müüdnud.

ESTONIA TALVEAED

L, 30. I kl. 18 Flamenco. Tantsib Hannele Tuomipuu (Soome). Video "Flamenco pulm" (Hispaania).

P, 31. I kl. 13 Raadio 4 muusikalised kohtumised "Klassikast swingini". Esinevad Tallinna Muusikakeskkooli Puhkpillisümfooni- kude, A. Otsa õpilased ja ansambli. Klaveril Meeli Ots.

EESTI DRAAMATEATER

R, 29. I kl. 19 "Armastuse leiutajad". Kl. 19 "Tüüpide rüüdl" väikeses saalis.

L, 30. I kl. 17 "16. jaanuari õhtu". Kl. 17 Urs Widmeri "Top dogs" (lähimäng) väikeses saalis. Lavastaja Ain Prosa.

Kl. 19 "Kolm pikka naist" Rakvere teatris.

P, 31. I kl. 12 "Võlvur Oz". Kl. 19 "16. jaanuari õhtu".

Kl. 19 "Top dogs" (esietendus) väikeses saalis.

TALLINNA LINNATEATER

R, 29. I kl. 18 "Habras tasakaal". L, 30. I kl. 12 reserveeritud etendus!

Kl. 18 "Kolmekrossiooper".

VANALINNASTUUDIO

R, 29. I kl. 12 T. Stoppardi "Midagi tõelist" (eesesi- etendus). Lavastaja R. Baskin.

Kl. 19 G. Feydeau "Täitsa lõpp". L, 30. I kl. 19 "Midagi tõelist".

P, 31. I kl. 12 "Uinuv kaunitar". Kl. 19 "Midagi tõelist" (esietendus).

VON KRAHLI TEATER

P, 31. I kl. 19 "Libahunt".

VANEMUINE

Suures majas R, 29. I kl. 19 M. Kõivu "Omavahelisi jutujamisi tädi Elliga".

L, 30. I kl. 18 V. Fortini "Ooh, Pinocchio!". Esi- etendus!

E, 1. II kl. 19 M. Kõivu "Omavahelisi jutujamisi tädi Elliga".

T, 2. II kl. 18 V. Fortini "Ooh, Pinocchio".

K, 3. II kl. 19 J. Smoriginase "Madame Bovary" G. Flauberti samanimelise romaani motiividel.

N, 4. II kl. 19 E. Zola, P. Pedajase "Daamide õnn". Viimast korda!

R, 5. II kl. 19 I. Kalmani "Montmartre'i kannike". Kassa avatud E – L kl. 10 – 19, P üks tund enne etendust, tel. 434 059.9.

Väikeses majas R, 29. I kl. 19 S. Schneideri "Õdede Brontëde ööd".

L, 30. I kl. 12 A. Ayckbourne'i "Hääleroövel". Kl. 19 L. Lunari "Kolmekesi kahevahel".

P, 31. I kl. 12 A. Lindgreni, M. Mikiveri, A. Oidi las- tenäidend lauludega "Väikevend ja Karlsson katuselt".

Kl. 19 R. Rose'i "Kaksteist vihat meest".

T, 2. II kl. 19 T. Lettisi "Killer Joe".

K, 3. II kl. 19 G. Fr. Händeli "Xerxes".

N, 4. II kl. 18 A. Lindgreni, M. Mikiveri, A. Oidi "Väikevend ja Karlsson katuselt".

R, 5. II kl. 18 A. Ayckbourne'i "Hääleroövel". Kassa avatud T – L kl. 12 – 19, E ja P üks tund enne etendust, tel. 430 785.5.

Külastetudendused E, 1. II kl. 19 F. Kafka – P. Raudsepa "Metamor- fosis" Eesti Draamateatris.

Pääsmeid on võimalik osta ja broneerida Vanemuise kassadest ja piletimüügikeskusest (Rüütli tn. 2, Tartu).

TARTU LASTETEATER

L, 30. I kl. 12 "Päevakoer ja peegel". Kl. 17 "Viimane iüksarvik".

P, 31. I kl. 12 "Valguse vennad"/"Lumeleopard". Kl. 17 "Olevused".

PÄRNU ENDLA

R, 29. I kl. 19 "Kodanlasest aadlimees". L, 30. I kl. 12 "Kakand ja kakand".

Kl. 19 "Küülik, küülik".

RAKVERE TEATER

R, 29. I kl. 19 "Õhtlikud suhted".

VILJANDI UGALA

R, 29. I kl. 19 Lev Tolstoi "Elav laip" suures saalis.

L, 30. I kl. 19 James Krüssi "Timm Thaler" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets. Peaosades Tanel Ingi, Andres Lepik, Tõnis Mägi. Piletid 45 ja 50 krooni.

EESTI KONTSERT

29. jaanuar – 7. veebruar

TALLINNA X BAROKKMUUSIKA FESTIVAL

R, 29. I kl. 19 VANEMUISE KONTSERDIMAJAS P, 31. I kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALI KAM- MERLAVAL Inglise varajase tantsu ansambel

Timedance Jane Gngelli juhatusel, Hortus Musi- cus Andres Mustoneni juhatusel. Kaastegev Mikael Bellini (kontratenor). Kavas Banchieri madrigalikomöödia "La Pazzia senile" ("Vanadus- nõtrus"). Piletid Tartus 30 – 60 krooni, Tallinnas 50, 100 krooni.

L, 30. I kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALIS P, 31. I kl. 19 VANEMUISE KONTSERDIMAJAS Con- certo 91 Amsterdam. Solistid Emma Kirkby (sopran), Michael Chance (kontratenor). Dirigent Ricardo Kanji. Kavas Pergolesi, Vivaldi. Piletid Tallinnas 75 – 250 krooni, Tartus 30 – 80 krooni.

E, 1. II kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALI KAM- MERLAVAL Ensemble Baroque De Nice (Prantsus- maa), Gilbert Bezzina juhendamisel. Kavas Leclair, Locatelli, Vivaldi, Campa, Corelli. Piletid 50, 100 krooni.

T, 2. II kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALI KAM- MERLAVAL Aleksei Ljubimov (haamerklaver). Kaastegev Hortus Musicus Andres Mustoneni juhatusel. Kavas Schuberti Eksromptid op. 142, Beethoveni Kontsert nr. 1 C-duur op. 15, Vinzenz Lachneri transkriptsioon klaverile ja keelpillikvin- tetile. Piletid 50, 100 krooni.

K, 3. II kl. 19 NIGULISTES Korsika vokaalansambel Tavagna. "COR DI MEMORIA" – Korsika varapoli- fooniline muusika. Piletid 50, 100 krooni.

N, 4. II kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALI KAM- MERLAVAL Consort of Musicks (London). Evelyn Tubb (sopran), Lucy Ballard (metosopran), Andrew King (tenor), Simon Grant (bass), Antho- ny Rooley (ansambli juht, lauto). "Maa, vesi, õhk ja tuli" – uus lähenemine John Dowlandile ja tema kaasaegsetele. Kavas Dowland, Tomkins, Morley, Locke jt. Piletid 75, 150 krooni.

N, 4. II kl. 19 TARTU ÜLKOOSI AULAS R, 5. II kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALI KAM- MERLAVAL Barthold, Kuijten (flööt, Belgia), Gustav Leonhardt (klavessiin, Holland). Kavas J. S. Bachi süüdid ja sonaadid. Piletid Tartus 30, 60 krooni, Tallinnas 75, 150 krooni.

L, 6. II kl. 19 NIGULISTES Patrick Gallois (flööt, Prantsusmaa). Kavas Telemanni 12 fantaasiat sooloflöödiile. Piletid 50, 100 krooni.

P, 7. II kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALIS galakontsert, Hortus Musicuse akadeemiline orkester, tütarlastekoor Ellerhein. Eest. Rahvus- meeskoor. Solistid Monica Groop (metosopran, Soome), Patrick Gallois (flööt, Prantsusmaa), Susanne Ryden (sopran, Rootsi), Helena Ek (sopran, Rootsi), Teele Jõks (alt, Eesti), Carl Unan- der-Scharin (tenor, Rootsi), Andrus Mitt (bass),

Elina Mustonen (klavessiin, Soome), Aina Kalnciema (klavessiin, Eesti), Ivo Sillamaa (klavessiin, Eesti). Dirigent Andres Mustonen: Kavas Mozarti avamäng ja 2 aariat ooperist "La Clemenza di Tido", KV 621, Händeli avamäng ja Xerxese aaria ooperist "Xerxes", Händeli aaria ora- tooriumist "Herakles", C. Ph. E. Bachi flöödikontsert G-duur Wq 169, Charpentieri "Te Deum". Piletid 50 – 150 krooni.

K, 3. II kl. 17 PÕLTSAMAA MUUSIKAKOOLIS Tatjana Lepnurm (harf), Virgo Veldi (saksofon). Allikatund.

Eesti Kontserdi kassa on lahti E – R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 17, P üks tund enne kontserdi algust. Pileteid on võimalik tellida hooaja kõikidele kontser- tidele, info tel. 644 3198. Piletite broneerimine ja tellimine tel. 644 1308, faks 641 830, e- mail: info@concert.ee

KONTSERDISARI "VOIX ROMANTICUM" II R, 29. I kl. 18.30 Pärnu Agape kekuses

L, 30. I kl. 19 Rotermanni soolalaos Tallinnas P, 31. I kl. 16 Tartu ülikooli aulas Eesti Filharmo- nia Kammerkoor. Dirigent Dale Warland (USA).

Kavas Dominick Argento ja Samuel Barberi looming ning spirituaalid. Piletid 20 – 50 krooni (müügil Tar- tus i-punktis, Endla teatri piletikeskuses, Eesti Kontserdi kassas ja üks tund enne kontserdi algust kohapeal.

EESTI FILHARMONIA KAMMERKOOR T, 23. II Rotermanni soolalaos Tallinnas kell 19

K, 24. II Rotermanni soolalaos Tallinnas kell 14 Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel. K. A. Hermanni – R. Kangro "Uku ja Vanemuine ehk Eesti rahvas ja jumalad". Kangro "Uku ja Ecu".

Osades Voldemar Kuslap, Pirjo Levandi, Mati Turi, Allan Vurma, Aarne Talvik, Kaia Urb, Esper Lin- namägi, Tiit Kogermann, Mikko Üleja ja Olari Elts. Piletid 30 krooni – 75 krooni. Ettetellimine tel. 631 4646, 644 8926.

EESTI MUUSIKAKADEEMIA P, 31. I kl. 18 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS vokaalmuusikakontsert.

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL P, 31. I kl. 13 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS Mihkel Keremi soolokontsert.

P, 31. I kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS esinevad Kirti- Kai Looranna ja Toomas Nestori viiuliklassi õpi- lased.

L, 6. II kl. 17 KIEK IN DE KÖKIS esinevad Anne Sar- rapi klaveriklassi õpilased.

P, 7. II kl. 13 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS esinevad Laine Leichter, Leho Karini ja Mart Laasi tšelloklassi õpilased.

L, 6. II kl. 15 MATKAMAJASS esinevad Kai Ratassepa ja Mati Mikalai klaveriklassi õpi- lased.

ASSITEJ Eesti Keskus ja Eesti Näitemänguagentuur korraldavad DRAMATURGIAKOOLITUSE

Programm

Eelseminarid kõigile registreerinud soovijatele 16. ja 17. aprillil Tallinnas. Räägitakse laste probleemidest Eestis, materjali kogumisest, näidendi kir- jutamise alustest.

Iseseisev töö, mille tulemusena esitatakse ideekavand juuni lõpuks.

Suvelaager 2. – 8. augustini, näitemängu kirjutamine.

Suzanne Osteni seminar.

Huvitavamad näidendid jõuavad lavale! Õppejõud Jane Rasch (Taani), Suzanne Osten (Rootsi), Lauris Gundars (Läti), Merle Karusoo (Eesti), Lembit Mehilane (Eesti)

Kõik huvilised on oodatud registreerima 1. II – 31. II Eesti Näitemängu- agentuuri Suur-Karja 23, Tallinn. Tel. 6282 342, faks 6282 344, e-mail: ena@kul.ee. Registreerimisel esitada osaleja tutvustus.

Eesti Näitemänguagentuur, ETV Teleteater ja ER Raadioteater korraldavad parima teatri-, tele- ja raadiodraama konkursi "MÄNG MILLENNIUMIS"

Ootame:

► algupärast näidendit sõnateatril

► kuuldemängu stsenaariumi (kuni 25 masinakirjalehekülge)

► teledraama stsenaariumi (kuni 25 masinakirjalehekülge ehk 52 minutit)

Võistlustöö ei tohi olla varem avaldatud ega konkurssidel osalenud. Osavõtja peab tiitellehele märkima, kas tegemist on tele-, raadio- või sõnateatril mõeldud teosega. Tööd varustada märgusõnaga, lisada osale- ja andmed kinnises ümbrikus.

Auhinnafond on 80 000 krooni Kultuurkapitali näitekunsti sihtkapitalilt. Auhiinnafondi jaotamise otsustab žürii.

Tööd palume esitada masinakirjas kolmes eksemplaris 15. maiks 1999 Eesti Näitemänguagentuuri aadressil Suur-Karja 23, Tallinn. Informat- siooni saab telefonil 6282 342, faksil 6282 344 ja e-mailil: ena@kul.ee

Võistlustöid ei tagastata. Igas valdkonnas parimaks auhinnatud tööde puhul katab preemiaraha esmaesitusõigused.

Tulemused kuulutatakse välja 4. oktoobril 1999.

► SOOME INSTITUUT Harju 1, 10146 Tallinn, tel. 631 3917

Soome Instituudi raamatukogus saavad huvilised kasutada internetti ja tutvuda meie CD-ROMidega. Juurde on tulnud uumat soome kirjandust. Instituut on lahti kolmapäeviti kl. 10 – 18, teistel tööpäevadel endiselt kl. 10 – 16.

L, 6. II kl. 11 arutatakse instituudis luule tõlkimise projekti. Sisepääs kutsete- ga.

T, 9. II kl. 15 esitletakse Soome Suursaatkonnas ajakirja Võshgorod Soome- teemalist erinumbrit. Kutsetega.

E, 15. II kl. 16 tutvustatakse instituudis Soome kaasaegse kunsti muuseumi Kiasmaga seotud uut projekti "Tühi must kast". Kiasmast räägib selle juhataja Tuula Arkio. Sisepääs vaba. Täiendav info e-mail: maimu.berg@fint.ee

► SOOME INSTITUUT Vanemuise 19, 51014 Tartu, tel. 827 427 319, faks 427 097, e-mail: soome@ilmamaa.ee.

► BRITI NÕUKOGU Vana-Posti 7, EE0001 Tallinn, tel. 631 4010, e- mail: british.council@bctallinn.ee, interneti aadress: www.bctallinn.ee

► PRANTSUSE KULTUURIKESKUS Kuninga 4, EE0001 Tallinn, tel. 449 505

► PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Pikk 11, EE0001 Tallinn, tel. 640 6626, faks 640 6622.

► PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Raekoja plats 8, Tartu, tel. 827 433 944

► UNGARI KULTUURIESINDUS Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, tel. 6440 817 e-mail: uke@eki.ee

UNGARI KULTUURI KUU PÄRNUS István Nádleri õlimaale, Péter Balázs Kovácsi temperate, András Húberi puusculptuuride, Urmas Bereczki keraamika näitus Pärnu Uue Kunsti Muuseu- mis (Eslanaadi 10) ja mudaravil.

Ungari filmikunsti retrospektiiv. Näitus "Ungarlased 1100 aastat tagasi" Pärnu muuseumis.

► TALLINNA SAKSA KULTUURIINSTITUUT / GOETHE INSTITUUT Toili 2, Tallinn, tel. ja faks 641 1439 dki.gi@online.ee http://www.goethe.de/ne/tal

3. — 21. II Tallinna Saksa Kultuuriinstituudi/Goethe-Instituudi, Eesti Arhitektu- urimuuseumi ja Vitra Design Museum'i ühisprojekt "Sada tooli: moodsa disaini klassika väikevormides" Eesti Arhitektuurimuuseumi saalis.

► AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS Kentmanni 20, EE0001 Tallinn, tel. 631 2212, faks 631 2026, e-mail: valko@usislib.ee; www.usislib.ee Infokeskus avatud külalistajatele E, K, R kl. 14 – 17, teistel aegadel eelneval kokkuleppel telefoni teel.

► TAANI KULTUURIINSTITUUT Vene 14, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 6466 373.

Eesti Kirjanduse Seltsi ettekandekoosolek

"Valmar Adams 100 / August Annist 100"

Reedel, 29. jaanuaril kell 15 korraldavad Eesti Kirjanduse Selts ja Eesti Kirjanike Liit Tartu Kirjanduse Majas Vanemuise 19 ettekandekoosoleku.

Kavas: Trivimi Velliste, "Intiimne Adams"; Rein Veidemann, "Postmodernistlik Adams"; Linnar Priimägi, "Valmar Adams"; Peeter Olesk, "August Annisti meetod"; Mirjam Peil, "Minu isa August Annist"; Jaan Unt, "A. Annist ja K. Reitiv Homeroose tõlkijatena".

LASTEKUNSTIKOOLI GALERII

Tartu, Jakobi 52
Valik töid näituselt
"KUNSTISUVI" kuni 26. II.

Avatud E – R kl. 12 – 17.

TARTU KUNSTIMAJA

Efraim Allsalu
MAALID (1955 – 1998)
kuni 31. I.

Avatud K – E kl. 12 – 18.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

Kuni 20. II näitus "Klaverid ja klaverimängijad läbi aegade" viienda korruse trepialariis;

3. — 20. II Jüri Kask (maal) Suvi Odistes peanäitusesaalis;

22. II — 10. III "Jaapani keraamika" peanäitusesaalis;

3. — 26. II Heli Männi "Veneetsia karnevalimaskid" kuuenda korruse trepialariis;

5. — 26. II raamatukujunduse näitus "25 paremat" viienda korruse kataloogisaalis;

22. II — 4. IV projekt "Sajandi 100 suurkuju. Muusikud" seitsmenda korruse lugemis- saalis; kuni 28. II "Eesti riiklikud teenetemärgid" harulduste kogu näitusesaalis.

Rahvusraamatukogu on lahti E – R kl. 10 – 18, harulduste kogu näitusesaal kl. 10 – 17.

KIRJANDUSLIKUD KOLMAPÄEVAD

Tallinna Kirjanike Maja
musta laega saalis
Harju tänav 1

3. veebruaril kell 18
SVETLAN SEMENENKO
loomingu õhtu

Piletite tellimine ja info
telefonil 6444 583.
Piletid 25 krooni, õpilastele ja pensionäridele 10 krooni.

Järgmine kirjanduslik
kolmapäev:

10. veebruaril kell 18
MIKS KATASTROOFID?
Rühmitus MUSTRID

Üritusi toetab
Eesti Kultuurkapital
Eesti Kirjanike Liit

EESTI RAAMATU AASTA PEAKOMITEE

asub Tartus Vanemuise 19.
Telefon 27 427 087,
faks 27 427 320,
e-mail: era@ilmamaa.ee

V A L GALERII

Väike-Karja 12
Markus Anderssoni
"HOMMIKUTÄHT" kuni 30. I.
2. – 20. II KIWA maalid
"DESSANTA".
Avatud T – R kl. 11–18 ja
L kl. 11–16.

Raekoja plats 14

Eneken Maripuu, Tarmo Salini,
Regina-Nino Kure maalid
"ALLEGRO NON MOLTO"
kuni 30. I.
Avatud E – L kl. 11 – 22,
P suletud.
Kunstimüük E – L kl. 11 – 17,
tel. 644 2758.

Lühike jalg 6

TARBEKUNSTI NÄITUSMÜÜK.
Ehaliil Halliste GOBELAANID
"PANTA RHEI".
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L – P kl. 10 – 17,
tel. 699 7825.

DRAAKONI GALERII
Pikk 18

Maali ja graafika
NÄITUSMÜÜK.
Avatud E kl. 10 – 17, T – R kl.
10 – 18, L kl. 11 – 16.
Piltide raamimine.

Tartu, Ülikooli 5

Stassise fotod
"SÜGISENE JA TALVINE
KADRIORG".

Avatud iga päev kl. 11 – 02.

GALERII KAKS

Lühike jalg 1

TARBEKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.

Avatud E – L kl. 10–18,
P kl. 10–17.

Vabaduse väljak 6

Asko Künnapi GRAAFIKA
"PIMEDUSE VASTU" kuni 30. I.
2. – 13. II Sofi Arshase
klaasobjektid
"CONTACT".
Avatud T – L kl. 11–18.

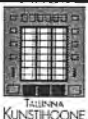

Kadriorus, Roheline aas 3
Lemming Nageli MAALID
"DOOMINO" kuni 7. II.
I korrusel E. Vilde muuseum.
Avatud K – E kl. 11 – 18.
Info tel. 426 300.

EESTI VABAÕHUMUUSEUM

Park ja Kolu kõrts
on avatud iga päev kl. 10 – 18.

Eesti Vabaõhumuuseumi
telefoninumber 654 9117,
faksinumber 654 9127,
indeks 13521.

Vabaduse väljak 8

"SUITCASES" kuni 21. II.
Kuraator Timo Mähönen.

Avatud K – E kl. 12 – 18.

Harju 12

Pavel Makovi "FRAGMENTID"
(kaasaegse elu muuseumi kogust)
kuni 31. I.

Avatud K – E kl. 12 – 18.

Viru 19

SALONGIMÜÜK.
Kellad. Autoriehted.

Avatud T – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 15.

ROTERMANNI SOOLALADU

Ahtri 2

Eesti Arhitektuurimuuseumi saalis alates 3. II "100 tooli: moodsa disaini
klassika väikevormides" (Vitra disainimuuseum).
Keldrikorrusel Rakvere ja Jõgeva kesklinna detailplaneeringu konkursitööd
kuni 7. II. Eesti Kunstimuuseumi näitusesaalis Ilmar Malini mälestusnäi-
tus "Volens nolens ehk tahes-tahtmata" kuni 21. II.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Tasuta külastuspäevad iga kuu viimane reede,
laupäev ja pühapäev.

KUNSTIHOONE GALERIIS
Vabaduse väljak 6

29. I – 21. II Lauri Astala "ARS
MAGNA SCIENDI".

Avatud K – E kl. 12 – 18.

Hobusepea 8

Aknal Urve Küttneri ehted.
Müügil AUTORIEHTED.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16.

PÄRNU LINNAGALERII

Pärnu, Rüütli 30
"K S"

Triinu Maide keraamika, Kristel
Sibula klaas, Heidi Kuruski, Keret
Altpere tekstiil kuni 13. II.

Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11–17.

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

GALERII Tallinn, Tartu mnt. 1,
"STRATEEGILINE MAAL II" kuni
31. I. 1. – 10. II Helene Kuma
NIPLISGRAAFIKA ja Gani Dorini
JOONISTUSED.

KONRAD ADENAUERI FONDI RUUMES

Tallinn, Vana – Viru 3

Anneli Säre MAALID "KARGE
JA KAUNIS NORRA" kuni 29. I.

Avatud tööpäeviti kl. 9 – 17,
lõuna kl. 13 – 14.

TARTU KUNSTIMUUSEUM

Vallikraavi 14
Eduard Wiiralti GRAAFIKA.
Johannes Uiga.

Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

KIVISILLA GALERII
Raekoja plats 18
EESTI KUNSTI PÜSIEKSPOSIT-
SIOON,
KONRAD MÄE MÄLESTUSNÄI-
TUS kuni 14. II.
Michelangelo "Viimne kohtupäev"
Konrad Martin Metzi
(1749 – 1827) ofortidel.

Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

A.H. Tammsaare muuseum
L.Koidula 12 a

Tiina Tammetalu, Lilian Moso-
laineni ja Jaan Elkeni MAALID
"2+1" kuni 7. II.

Avatud K – E kl. 11 – 18.

Tartu, Baeri 2

Urmas Viigi GRAAFIKA kuni
31. I. 3. – 20. II Sirje Protsini
"SILM – SALABIM".
Avatud E – R kl. 11 – 18,
L kl. 10 – 15.
Raamimistööd.

Pärnu, Esplanaadi 10

Pärnu uue kunsti muuseumis
"UNGARI KAASAEGSE KUNSTI
NÄITUS". Väljas on István Nád-
leri, Péter Balázs Kovácsi, Anna
Pauli, András Hüberi ja Urmas
Bereczki tööd.

Kärt Putki isiknäitus
"START + STOPP".

Näitused on lahti iga päev
kl. 9 – 21.

Raamatukogu on lahti
T – R kl. 13 – 19 ja L kl. 10 –
14, vestlusringid (T kl. 16 inglise
keel, N kl. 16 saksa keel), Inter-
neti punkt on lahti T – R kl. 14 –
19, L kl. 10 – 14.
Internetis: www.chaplin.ee
Info tel. 8244 30 772.

Narva mnt. 15

(Aedvilja tn. poolt)

PÜSIEKSPOSITSION.

Avatud E – R kl. 10 – 18 ja
L kl. 10 – 15. Tel. 631 2551.
Galeriis aidatakse valida raame ja
raamitakse pilte.

Tartu, Kuperjanovi 9

Püsiekspositsioon
"EESTI. MAA, RAHVAS,
KULTUUR",
"PORTSELANNUKUD".
"IŽMAKOMID" (kuraator Art Leete)
kuni 14. II,
"STIILNE MÖÖBEL" (kuraatorid
Piret Õunapuu ja Vaike Reemann)
kuni 7. II, "LANGENUUD SAN-
GARITE PIKK TEE KOJU" kuni 12.
II. Reedeti sissepääs tasuta.
K – P kl. 11 – 18.
Avatud kohvik ja müügilett.
Info tel. 827 421 311.
ERM internetis
<http://www.erm.ee>

TALLINNA X BAROKKMUUSIKA FESTIVAL

29. jaanuar
7. veebruar 1999

Festivali kunstiline juht
ANDRES MUSTONEN

Estonia kontserdisaal 30. jaanuar kell 19 Vanemuise kontserdimaja 31. jaanuar kell 19
CONCERTO 91 AMSTERDAM Dirigent Ricardo Kanji
Solistid Emma Kirkby (sopran), Michael Chance (kontratenor)

Vanemuise kontserdimaja 29. jaanuar kell 19 Estonia kontserdisaal 31. jaanuar kell 19
Inglise varajase tantsu ansambel **TIMEDANCE** Jane Gingelli juhatusel

HORTUS MUSICUS Andres Mustoneni juhatusel Kaastegev Mikael Bellini (kontratenor)
Kavas: Banchieri Madrigalikomöödia "La Pazzia senile" ("Vanadusnõtrus")

Estonia kontserdisaal 1. veebruar kell 19
Kammeransambel **ENSEMBLE BAROQUE DE NICE** Gilbert Bezzina juhatusel (Prantsusmaa)

Estonia kontserdisaali kammerlava 2. veebruar kell 19
ALEKSEI LJUBIMOV (ajalooline klaver) & **HORTUS MUSICUS** Andres Mustoneni juhatusel

Niguliste 3. veebruar kell 19 Korsika vokaalansambel **TAVAGNA** Kavas: Korsika varapolüfooniline muusika

Estonia kontserdisaali kammerlava 4. veebruar kell 19
CONSORT OF MUSICKE (London) Anthony Rooley juhatusel Kavas: J. Dowland

Tartu Ülikooli aula 4. veebruar kell 19 Estonia kontserdisaali kammerlava 5. veebruar kell 19
BARTHOLD KUIJKEN (flööt) & **GUSTAV LEONHARDT** (klavessiin)

Niguliste 6. veebruar kell 19 **PATRICK GALLOIS** (flööt) (Prantsusmaa)

Estonia kontserdisaal 7. veebruar kell 19 **GALAKONTSERT**
Hortus Musicuse akadeemiline orkester, tütarlastekoor "Ellerhein", Eesti Rahvusmeeskoor
Solistid: Monica Groop (metsosopran), Patrick Gallois (flööt), Susanne Rydén (sopran) jt.
Dirigent Andres Mustonen

EESTI KONTSERT

Eesti Kontserdi piletikeskus

tel: 6441 308, faks: 6418 304
e-mail: info@concert.ee

TALLINNA FILHARMOONIA

3. veebruaril kl. 19 Vanemuise kontserdimajas
4. veebruaril kl. 19 Narva klubis Energieetik
6. veebruaril kl. 19 Estonia kontserdisaalis

"Saarsalu In Swing"

Lembit Saarsalu (saksofon), Irina Rodiles (laul, Moskva) ja
Estonian Dream Big Band esitavad populaarset jazziklassikat.
Õhtut juhhib Tarmo Leinatamm.
Infotelefon 645 2453.

VANALINNA MUUSIKAMAJA

LASTERING VEERIK

ootab
2 – Gaastasi
muusikahuvilisi lapsi
koos isade ja emadega
laulma, mängima ja
tantsima.

Tunnid toimuvad esmaspäeviti ja
kolmapäeviti kell 11 Uus tn. 16c.
Info telefonil 644 0711.

KUKU

Tallinnas 100,7 MHz
Järvamaal 100,5 MHz
Mulgimaal 100,8 MHz
Haapsalus 100,9 MHz
Tartumaal 101,2 MHz
Õtepääl 102,4 MHz
Niitväljal 102,7 MHz

**RAADIO
MÖTLEVALE INIMESELE**

KINO SÕPRUS

29. jaanuar – 4. veebruar

Kl. 12.30, 15, 17. 45, 20.30
"Riigi vaenlane"
("Enemy of the State")

Touchstone Pictures,
1998. a. madinafilm.
Peaosades Will Smith, Gene
Hackman. Lavastaja Tony Scott.
Kinol on õigus teha
mängukavas muudatusi.
Neljapäeviti esimesel seansil
maksavad piletid 20 krooni,
pensionärile 6 krooni.
Dolby stereoheli.

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR
DOMINICK ARGENTO
I HATE AND I LOVE
SAMUEL BARBER
REINCARNATIONS
29.1.99 18.30
30.1.99 19.00
AGAPEKESKUS, PÄRNU
ROTERMANNI SOOLALAOS
TALLINN

VOX ROMANTICUM

A MEERIKA **I** TRADITSIONAALID
JA SPIRITUAALID
EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR LÕÖKPILLID
DIRIGENT MADIS METSAMART JA REIN ROOS
DALE WARLAND HARF EDA PEÄSKE
31.1.99 16.00
TARTU ÜLİKOOILAULA

piletid (20.- kuni 50.-) müügil Eesti Kontserdi kassas (estonia pst. 4),
Pärnus Endia teatris ja Tartus Lõunaküla (rakkoja plats 14)
ja 1 tund enne algust kohapeal. Broneerimine tel. 631 4646

23.veebr. Rotermanni Soolalaos kell 19.00

24.veebr. Rotermanni Soolalaos kell 14.00

Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester
TÖNU KALJUSTE juhatusel

K.A.Hermann / R. Kangro

Uku ja Vanemuine
ehkeesti rahvas ja jumalad
R. Kangro
Uku ja Ecu

Osades Voldemar Kuslap,
Pirjo Levandi, Mati Turi,
Allan Vurma, Aarne Talvik,
Kaia Urb, Eha Pärn, Esper
Linnamägi, Tiit Kogermann,
Mikk Üleoja ja Olari Elts

Piletite ettetellimine
tel. 6314646, 644 8926
Pileti hind 30.- kuni 75.-

TALLINNA KULTUURIRAHVAÜLIKOO
(Estonia pst. 3/5)

võtab vastu õppijaid alates 3. veebruarist algavatele
inglise keele kursustele.

Õppemaks soodne.

Info tööpäeviti kl. 11 – 17, tel. 660 4886.

INFOTELEFON
FAKS

e-mail

Sirp internetis

Peatoimetaja

Peatoimetaja asetäitja,

Muusika

Esseistika

Kirjandus

Teater

Kunst

Film

Keeletoimetaja

Korrektor

Raamatupidaja

Sekretär

Uudised, reklaam

Arvutikujundus

6 448 868

6 449 247

sirp@sirp.ee

http://www.sirp.ee

Mihkel Mutt

mihkel@sirp.ee

Tiina Mattisen

Jan Kaus

Doris Kareva

Kristiina Garancis

Reet Varblane

Tarmo Teder

Aili Künstler

Tiina Kivikas

Maret Rospel

Aire Holtsmeier

Marju Veikat

Margot Kask

6 443 008

6 443 008

6 448 820

6 448 820

6 443 008

6 448 820

6 449 454

6 449 454

6 449 454

6 448 868

6 448 868

6 448 868

Toimetuse kolleegium: Karin Hallas, Sirje Helme, Jaak Kangilaski, Mart Meri, Reet Neimar, Kristel Pappel,
Kristiina Ross, Erkki-Sven Tüür, Udo Uibo, Märt Väljataga.

10503 Tallinn, Pärnu mnt. 8, II korrus
10148 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja, kirjastus Perioodika,
Tallinn, Pärnu mnt. 8
Trükk, AS Printall, Tatari 64

Kaastööd tuua Word 6.
Praaeksemplaride korral helistada tel. 681 411.
INDEKS 69786

Honorare makstakse T ja K Kl. 14 – 16.
Lugupeetud autorid! Teatage meile oma aadress,
arveldusarve number pangas ja isikukood.
VÄLJAANDMIST TOETAB EESTI KULTUURKAPITAL

KULTUURKAPITAL